

Berättelsen om Inga Levin

allt började i Fiskartorpet i Sigtuna

Lars Isheden

Berättelsen om Inga Levin.

På Fiskartorpet i Sigtuna formades riktningen i hennes liv. Berättelsen nedtecknades av hennes son Lars Isheden till 100-årsdagen 2014-10-25.

Innehåll:

Min mor Inga.....	3
Ingas far.....	4
Ingas mor.....	5
Säby.....	7
Tidö.....	9
Hallstahammar.....	14
Änkan Frida.....	18
Bäcktorp.....	22
Fiskartorpet.....	26
Lövsta.....	32
Hagtorp.....	35
Sörstafors.....	36
Berg.....	41
Sörby.....	44
Hässelby.....	50
Svedvi.....	51
Fredriksberg och Västerås.....	53
Hässelby.....	55
Stigtomta.....	57
Morbror Gustav.....	62
Frida i Stora Lund.....	66
Fröken Jonsson.....	68
Fröken Larssons kappaffär.....	69
Gerda och Reuner.....	71
Rune.....	73
Sjövik.....	75
Inga.....	77
August.....	79
Alma.....	83
Oskar.....	86
Arne.....	88
Skogsbo.....	90
Frida på Mörby sjukhus.....	93
Sömnad.....	94
Teckning och målning.....	97
Rävsbo.....	105
Avesta.....	109
Sala.....	115
Kramfors.....	116
Borås.....	119

Min mor Inga.

Livet är fyllt av ekon från det förflutna. Jag har lyssnat på minnen som berättats och sökt efter fakta i tidningar, böcker och arkivdokument. Mycket har jag lyckats klarlägga, men bilden tycks aldrig bli fullständigt klar. Här följer min tolkning av allt det jag funnit.

Min mor berättade ofta om sin barndom och uppväxt. Mycket av vad jag nu vet om vår släkts historia har sin begynnelse i hennes berättelser. Som yngsta barn med sex äldre syskon fick hon efter sin fars alltför tidiga död en otrygg uppväxt och många törnar av en omild omgivning. Hennes liv blev en ganska sorglig historia. Maken Runes och sonen Björns alltför tidiga död sänkte henne längre fram i livet in i dystra funderingar. Ännu vid hög ålder hade hon inte riktigt förlikat sig med hur hennes liv blev. Men hon tyckte om att berätta. Min bror Pelle brukade sucka och säga: ”Nu sätter hon igång igen med sitt ältande”.

Efter min yngsta bror Björns död började jag mera intresserat lyssna på min mors berättelser. Det blev början till många ingående samtal med min mor om gångna tider. Efterhand blev de också mera förtroendefulla. Jag tänker också, att det varit nyttigt för mig att lyssna och att jag därigenom fått en bakgrund till mitt eget liv och mina senare upplevelser. Det känns viktigt att komma till rätta med det förflutna och inse hur många gamla händelser det finns, som påverkade och fortfarande påverkar hur ens eget liv kom att utveckla sig.

Mina tankar går därför till min mor och jag sänder ett varmt tack till henne. Utan hennes berättelser och hennes kärleksfulla samlande och bevarande av vår släkts gamla föremål, fotografier och vykort hade jag inte kunnat få denna inblick i vår släkts begravda hemligheter. Inte heller hade jag kunnat förstå en svunnen tid, som jag själv inte upplevt.

Min mors namn var Inga Elvira Elise Levin och hon var den yngsta av sju barn. Fadern Johan Albert Levin hade dog tidigt 1917-12-27 i en trafikolycka och därefter hade modern Frida ensam ansvaret för barnen.

Familjen bestod av:

Johan Albert Eriksson Levin, maskinist	f 1872-10-05 i Odensala
Frida Kristina Nordström, hustru	f 1872-02-13 i Haraker
son Johan Sigfrid	f 1899-01-22 i Säby
dotter Märta Elfrida	f 1900-12-08 i Säby
dotter Edit Eugenia	f 1902-02-31 i Säby
dotter Tyra Linnea Kristina	f 1905-10-28 i Ryttern
dotter Gunhild Signe Teresia	f 1908-08-16 i Ryttern
son Fritz Albert Valentin	f 1910-10-10 i Ryttern
dotter Inga Elvira Elise	f 1914-10-25 i Kolbäck

Ingas far.

Ingas far var Johan Albert Levin och var född 1872-10-05 i Odensala.

Johan Alberts föräldrar var:

Johan Eriksson född 1840-07-24 i St Olof
och
Ingrid Simonsdotter född 1846-07-26 i Vislanda, Småland

Hans syskon var:

Eriksson	Ida Erika	1874-06-26	Odensala	
Eriksson	Hilda Albertina	1876-04-06	St Olof	
Eriksson	Carl Herrman	1877-12-29	St Olof	
Eriksson	Emma Amalia	1879-09-03	St Olof	
Eriksson	Augusta Eleonora	1881-08-04	St Olof	
Eriksson	Maria Axelina	1884-03-08	St Olof	
Eriksson	Ingrid Wilhelmina	1885-12-31	St Olof	död 1927-08-01 Håtuna
Eriksson	Märta Helfrida	1888-01-22	St Olof	

Åren 1872-1875 bodde familjen på Gustavsberg, Näsby ägor, Odensala. Fadern Johan Eriksson angavs som lägenhetsägare. Därefter flyttade de till Fiskartorp, som löd undet godset Lövstaholm i St Olofs socken. Fadern var då torpare.

Johan Albert hade ett värnpliktsnummer noterat i husförhörslängden: Nr 158 136/1893.

Krigsarkivet har bevarat inskrivningslängden för Sigtuna kompaniområde Nr 136. För St Olofs socken, Fisketorp, upptar den Johan Albert Eriksson. Hans längd var 1,72 m, vid den tiden var han alltså bland de längre männen. Han tilldelades fotfolket med inskrivningsnummer 158.

1895-11-11 flyttade Johan Albert till Orkesta. Orkesta låg bar 2 mil från hans föräldrahem i Fiskartorp. Han hade fått arbete som eldare hos mjölnaren Karl Hedlund (född 1850-04-10, död 1918-12-18) på Granby ångkvarn. Kvarnen var byggd år 1881. Han stannade där endast ett år och flyttade därefter till Danderyd.

1896-11-23 kom Johan Albert till Danderyd. Det var också en flytt på bara 2 mil, men avståndet hem till Fiskartorpet blev längre. Han fick arbete hos slakteriidkaren Carl Erik Andersson (född 1852-05-27 i Jakob och Johannes, Stockholm, död 1925-03-09 i Danderyd), som hade sin verksamhet i Carlsro, Berga. Hans hustru var Matthilda Eriksson (född 1855-04-15 i Vallentuna)

Efter ett år flyttade Johan Albert till Säby i Västmanland. Det blev en längre flytt på över 10 mil.

Ingas mor.

Ingas mor Frida Kristina Norström var född 1872-02-13 i Murtorp, Haraker. År 1878, när Frida var 6 år, flyttade familjen till Västmantorp.

Fridas föräldrarna var:

Carl Eric Norström född 1826-05-09 i Skultuna
och
Brita Stina Andersdotter född 1832-10-07 i Fläckebo

Hennes syskon var:

Nordström	Anna Paulina	1856-11-12	
Nordström	Carl August	1858-08-05	
Nordström	Lars Erik	1860-12-25	
Nordström	Jan Petter	1862-08-29	
Nordström	Emma Christina	1865-07-18	
Nordström	Gustaf Axel	1869-03-14	
Nordström	Anders Victor	1869-03-14	
Nordström	Frida Christina	1872-02-13	död 1938-05-31 Håtuna
Nordström	Oscar Emanuel	1875-08-24	

1888-11-17 flyttade Frida från sitt hem i Västmantorp till Södra Bruket, Skultuna. Där tog hon tjänst som piga hos trumslagarkorpralen Anders Gustaf Westberg (född 1848-07-23 i Tortuna) och hans hustru Brita Katarina Persdotter (född 1854-07-17 i Runsten). Frida uppgavs vid den tiden vara bapstist och icke konfirmerad. Efter ett år flyttade hon hem till Västmantorp.

Frida blev därefter kvar hos sina föräldrar i två år.

1891-11-29 tog Frida tjänst som piga i Ransta by, Kumla hos hemmansägaren Karl Gustaf Teodor Larsson (född 1844-12-09 i Norrby) och hans hustru Emma Charlotta Larsdotter (född 1842-02-11 i Kumla).

1902 hade Frida tjänst som piga i Ransta by, Kumla hos hemmansägaren Lars Fredrik Larsson (född 1834-05-21 i Kumla) och hans hustru Hedda Erika Ersdotter (född 1841-10-23 i Kumla) på Hemgården. Hon stannade där tre år. Gårdens areal var 30 hektar, av dessa var 27 hektar åker, 3 hektar skog. Jordart: Lermylla. Mangårds-byggnad uppförd på 1890-talet. ladugårdsbyggnad av äldre datum med nötkreatur, svin och höns. Trädgård med ett 30-tal fruktträd och tomt utgöra 1 hektar. Gårdens ägare Lars Fredrik Larsson efterträddes 1912 av sin måg.

Hemmansägaren Lars Fredrik Larssons hus i Ransta by, Kumla socken.

1895 arbetade Frida hos hemmansägaren Erik Ersson (född 1811-02-01 Tärna) och hans hustru Stina Greta Olsdotter (född 1815-07-14 i Tärna). Här stannade hon endast ett år.

1896-10-24 kom Frida till Dingtuna. Under ett år var Frida piga i Slittsta hos arrendatorn Carl Johan Andersson (född 1872-04-22 i Nyköping) och hans hustru Elin Adolfina Vilhelmina Carlsson (född 1874 i Dingtuna). Gården hade en areal av 81 hektar, 42 hektar åker med svartmylla på lerbotten samt barr- och lövskog. Ladugårdsbyggnaden hade hästar, kor, svin. Carl Johan Andersson innehade gården till sin död 1916.

Arrendatorn Carl Johan Anderssons hus i Slittsta, Dingtuna socken.

Säby.

Säby sockens inflyttningslängd anger 1897-11-16:

Nr 47: Frida Kristina Norström, mejeripiga, från Dingtuna till Säby by.

Nr 48: Johan Albert Eriksson Levin, maskinist, från Danderyd till Säby by.

Båda flyttade alltså samma dag till Säby by, Kolbäcks socken, och fick arbete på Säby mejeri hos lantbrukaren och mejeristen Gustaf Eriksson (född 1847-02-07 i Säby) och hans hustru Maria Matilda Lundius (född 1847-05-24 i Vårfrukyrka). Jag fick ett intryck av att Johan Albert och Frida kände varandra och gemensamt sökt arbete på mejeriet. Måhända är detta en förhastad slutsats.

Mejeristen Gustaf Erikssons hus i Säby by, Kolbäcks socken.

Areal: Total 132 hektar, av dessa är 78 åker, resten skogs- och hagmark samt 5 har kultiverad betesmark. Jordart: Lerjord. Skogsbestånd: Blandad barrskog. Mangårdsbyggnad är uppförd 1891, flygel uppförd i slutet av 1700-talet, en mindre mejeribygnad, vilken arrenderas av Mjölcentralen, 1870, Ladugårdsbyggnad med hästar och kor. Prästgården om 41 hektar åker och Utнас om 47 hektar åker drevs tillsammans. Säby ägdes av Gustaf Ericsson och efter hans död 1900 av sonen Karl Ericsson.

Frida kom från en frireligiös släkt, men själv deltog hon inte i någon av aktiviteterna i det kyrkliga livet. Fridas familj tillhörde fribabtisterna. Själv besökte hon dock inte några av församlingens möten.

I Säby lämnade Frida babtistkyrkan och konfirmerades i svenska kyrkan 1898-01-30. Detta gav grunden till att hon av en del människor kallades "avfällingen".

Johan Albert och Frida gifte sig 1898-11-13 endast 2 månader innan de fick sonen Johan Sigfrid. Han föddes 1890-01-22.

1900-12-08 fick de dottern Märta Elfrida och 1902-12-30 dottern Edit Elfrida.

1903-10-25 lämnade familjen Säby.

Min mor Inga har berättat att det var på Säby mejeri som hennes far Johan Albert och hennes mor Frida träffade varandra. Båda arbetade på mejeriet. Frida sällskapade vid denna tid med en kusk. När hon träffat Johan Albert bröt hon dock med kusken och gifte sig istället med Ingas far. Efter Johan Alberts död antydde Frida att hon ångrade detta val.

Frågan är dock vilken tilltro man kan ha till Fridas berättelser om Johan Albert. Min mor har berättat att Frida ofta talade illa om honom efter hans död.

Tidö.

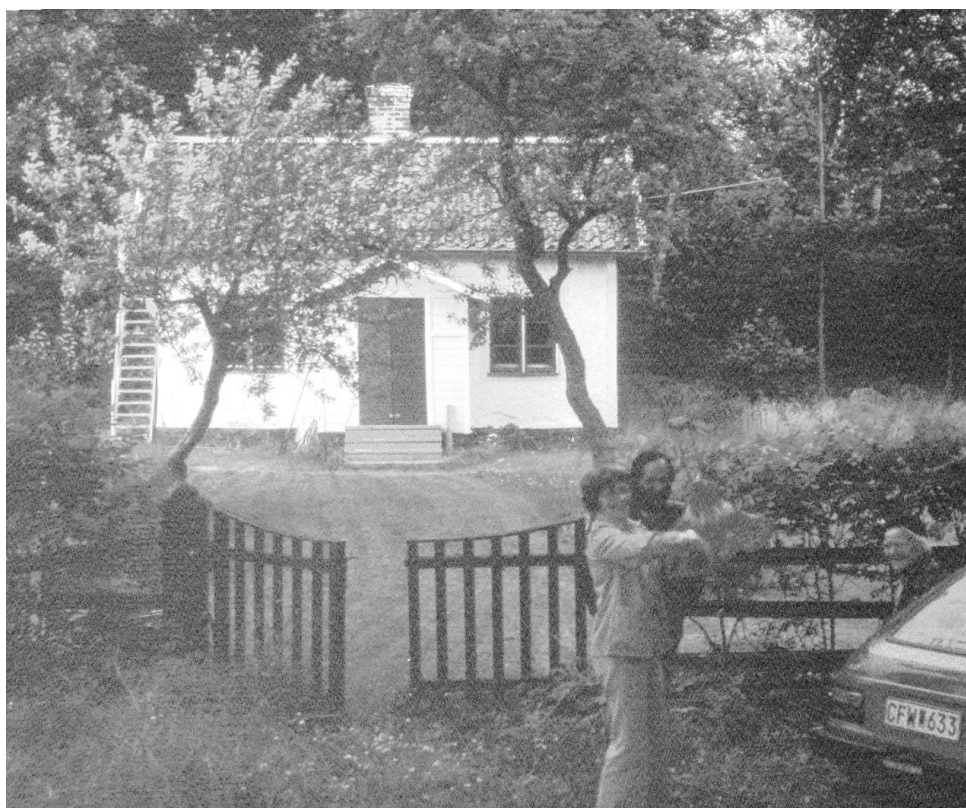
1903-11-16 flyttade familjen till Tidö. Johan Albert hade nämligen fått arbete som maskinist vid slottet. Det fanns ett eget mejeri vid slottet. På grund av av Johan Alberts meriter från Säby mejeri, verkar det troligt att han fått sitt arbete på Tidö för att sköta gårdens maskiner för mjölkhanteringen. Tidö slott hade ett stort lantbruk med ett hundratal kor.

Tidö hade ett stort mejeri. Det var speciellt känt för sin goda mesost, som levererades i askar, med texten "Tidö mesost" på blå botten.

Mejeriet byggdes senare om till inspektorsbostad, och mjölken kördes då till Västerås mejeri. Därför finns i dag inga spår av mejeriverksamheten på Tidö.

Tanken ligger nära att Johan Albert gått i sin fars fotspår. Hans far Johan bodde på ett torp, Fiskartorpet, som lydde under Löfstaholms slott. Han hade skyldighet att göra dagsverken på slottets ägor.

Johan Albert gjorde dagsverken under sin tid på Tidö slott, men hans yrke som maskinist gjorde att han var en ansedd man. Han kände sig säkert stolt över att vara ansvarig för att hålla igång maskiner och utrustning i lantbruket och mejeriet.

Johan Albert Levins torp vid Tidö

1979-07-22 gjorde min mor Inga, hennes äldsta syster Edit, min bror Björn och Edits son Sten ett besök på Tidö. Bilden togs vid detta tillfälle. Familjens tid på Tidö gård var innan Inga föddes. Edit berättade om hur hon upplevt familjens vardag:

Den 16 november 1903 fick deras far arbete som "allt i allo" på Tidö slott i Rytterne socken. Han arbetade också i slottets trädgård. Hans färdigheter möjliggjorde att han kunde arbeta som snickare, smed och maskinist. Familjen bodde i ett trevligt litet torp. Ingas mor Frida hade arbete som mjölkerska. De hade även egna husdjur. Frida odlade potatis och grönsaker. Hon var också duktig på att väva och lagade god mat.

Det varit trångt i stugan. Familjen omfattade åtta personer, som hade ett bara enda litet rum att dela på.

En speciell händelse hade fastnat i Edits minne:

Frida hade under en tid samlat ett stort kärl fullt med grädde. Av grädden tänkte Frida göra smör åt familjen. En dag när det var dags att kärna grädde till smör, ställde Frida det höga kärlet på köksbordet. Sen gick hon ut för att hämta smörkärnan. Barnen blev ensamma en stund i köket. När Frida kom tillbaka fick hon en chock, barnen hade slagit omkull kärlet. Grädden hade runnit ut över hela golvet. Frida var förtvivlad, hon hade ju samlat ihop grädde under en längre tid. Barnen fick förstås arga förebråelser. Sen blev det både tårar och harmsna ursäcker.

Denna olycka blev ett samtalsämne inom familjen för lång tid framöver.

Min mor tyckte att Frida fick skylla sig själv, när hon lämnade ömtåliga kärl framme. Livliga barn ställer ju alltid till förtret.

Det är dock Ingas syster Gunhild, som har berättat mera utförligt om Tidö. Gunhild kallade denna tid för "de lyckliga åren på Tidö". Här följer hennes berättelse:

"Vi bodde allesammans i en stuga vid Mälaren, en ganska liten stuga med ett stort kök och en liten kammare. På vinden, till vilken ledde en trappa utifrån gården, fanns ett par små rum utan eldstad. Där fanns underbara ting att utforska. Mor hade några vita tygpåsar hängande där uppe med torkad frukt, Vi ungar upptäckte detta, till stor glädje för oss så länge vi inte blev ertappade. En dag skulle mor koka soppa av äppelbitarna. Mor upptäckte då att de var försvunna. Att vi barn drabbades av bestraffningar som gav gråt och tandagnisslan var väl inget att förvånas över.

Jag minns, att jag var mycket förtjust i rå potatis, och vid den årliga upptagningen av potatis följde jag med på åkern och tog till vara på de små potatisar som satt kvar vid rötterna. De åkte naturligtvis i munnen på mig. Jag såg nog mer ut som en försvarlig jordkoka än en jäntunge, nersmord i hela ansiktet av potatissaft och lera.

På holmar och öar i Mälaren finns det mycket hassel, och sista hösten vi bodde kvar i stugan, skulle far och mor ro ut till holmarna för att plocka nötter. Då fanns der verkligen nötter, vi hade säckar med oss att samla i. Jag minns i alla fall den där färden, trots att jag bara var fem år. Det var ganska kyligt, och en rå dimma steg upp från sjön, jag frös ganska mycket. Då tog far och gnuggade mina fötter i sina händer tills jag blev riktigt varm. Sedan lekte han "slängrumpa" med oss. Jag fick sitta på axlarna på honom, för att slippa gå i det fuktiga gräset.

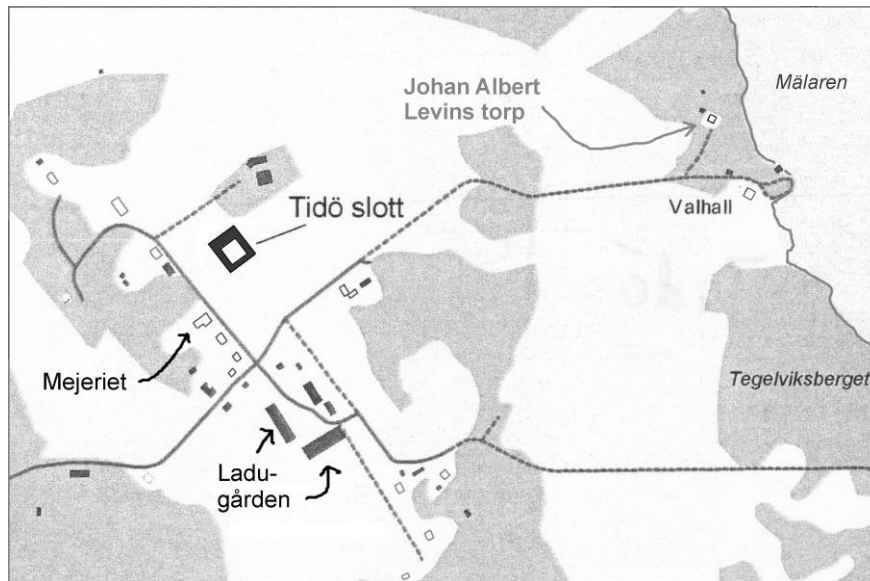
Framför stugan vi bodde i fanns några frukträd, och vi syskon hade sins emellan delat upp dem och bestämt vilken var och en av oss skulle få disponera. Jag fick mig tilldelat ett träd av obestämd art, äpplena var gröna med små vita knottor på, stenhårda och sura. Jag var inte alls nöjd med mitt träd, men måste böja mig för de äldre syskonen. Att klaga hos föräldrarna var otänkbart eftersom de inte visste om vår uppdelning av trädgårdsbeståndet. En dag var jag våldsamt sugen på ett äpple, och stod länge och tittade på "mitt" träd. Till slut hade jag bestämt mig för, vilket av äpplena jag ville ha, och började ruska i trädet av alla krafter. Antagligen var äpplena nästan mogna, eftersom en massa frukt strax föll ner över mig. Just då kom min mor och fick se mitt tilltag. Jag fick en kraftig upptuktelse, trots att jag bedyrade att jag ruskat ner bara ett äpple, de andra föll ändå utan att jag bestämt det. Jag hade ju sett ut vilket äpple jag skulle ha, innan jag började skaka trädet. Min mor var oförstående inför mina argument, och den kvällen var min skärt ganska öm och svidande, då jag gick till sängs.

Far var oftast glad och skämtsam. Jag minns särskilt vid ett tillfälle, jag hade haft en mycket ansträngande dag. Jag var mycket trött och somnade vid matbordet. Mor hade kokat soppa på färska grönsaker "änglamat" kallade hon den för, och det var annars min förtjusning, men nu var jag för trött att äta och somnade. När far lyfte mig från min plats vid bordet, vaknade jag emellertid till, och yrvaket sträckte jag ut armarna och råkade doppa händerna i min soppa. Far skrattade högt, och diktade om mitt missöde:

*Gunninunn,
som föll i brunn
och tvätta händerna i soppan.*

En gång hade far fångat en storgädda och den måste vi ungar beskåda från alla håll. Den hade lagts på säckar på köksgolvet, och vi stod i ring omkring den, tysta och skrämde, det var ju en jättestor av ansenliga mått. Jag råkade stå närmast huvudet på fisken, och då den öppnade gapet stack jag fram foten. Gäddan slog igen gapet om min fot, som jag inte hann dra undan. Tack vare att skorna på den tiden var ganska kraftiga, fick jag ju ingen skada, men jag gallskrek av förskräckelse, och sparkade för att komma loss. Min far måste hjälpa mig ur gäddgapet. Han hade ofantligt roligt åt spektaklet, men jag skrek att vad jag orkade.

Ett minne har jag från slottet, där greven bodde. Vi ungar fick aldrig gå ensamma från vår gård, men på julen anordnade greven och grevinnan fest på slottet, och vi fick följa med våra föräldrar dit. Jag uppskattade nog inte festen som jag borde göra, alla dessa människor skrämde mig och allt sorl och prat blev så oroande. Jag hade en ny grön sammetsklänning på mig, det var kanske den första klänning, som sytts åt mig, annars fick jag ju använda kläder efter de större systrarna. Jag hade fått förmaningar att vara rädd om min klänning, så att var kanske lite reserverad i lekarna. En av de större pojkar från en granngård, såg väl att jag ville akta min fina klänning, han tog ett brinnande ljus från granen och höll det över mig, så att jag blev fullständigt med stearin. Håret och kläderna varöversållade med tjocka ränder av smält stearinljus, och min glädje var helt förstörd. Jag skrek allt jag fick ur halsen, och mor måste ta mig med hem och försöka få fram sin jänta ur eländet. Stearinet måste klippas bort ur mitt mjuka hår och jag skrek som en stucken gris. Det är mitt minne av den stora festen på slottet."

Johan Levins torp vid Tidö.

Även andra källor berättar om livet vid Tidö slott. Riksarkivet har bevarade skrifter från Tidö gårdsarkiv i sina samlingar. Ur avräkningsböckerna vid Tidö gård framgår följande fakta om de ekonomiska förutsättningarna för maskinisten Johan Albert Levin och hans familj under tiden på Tidö gård. Vad som var en maskinists arbetsuppgifter framgick däremot inte av böckerna.

Johan Alberts arbetsersättningar:

år	säd och ärter kr	mjök kr	bete kr	potatisland kr	kontant lön kr	totalt kr
1903-1904	69,10	34,42			155,00	258,52
1904-1905	149,30		150,00	20,00	315,00	634,30
1905-1906	164,70		150,00	20,00	340,00	674,70
1906-1907	181,45		150,00	20,00	350,00	701,45
1907-1908	158,75		150,00	20,00	340,00	668,75
1908-1909	170,50		150,00	20,00	360,00	700,50
1909 (½år)	79,75		75,00	20,00	185,00	359,75
1910	164,50		150,00	20,00	390,00	724,50
1911	89,45		200,00	20,00	555,00	864,45
1912	82,25		150,00	20,00	515,00	767,25
1913	275,25		150,00		430,00	855,25
1914	46,35		120,00		175,00	341,35

Familjens erhållna livsmedel och egna djur angavs till följande mängd och antal.

år	vete kg	råg kg	bl säd kg	havre kg	korn kg	ärter kg	mjök liter	kor	kviga
1903-1904	100	300		70	150	30	405		
1904-1905	200	600		150	300	90		2	
1905-1906	300	600	75	150	300	110		2	
1906-1907	325	600	150		300	160		2	
1907-1908	275	600	150		300	150		2	
1908-1909	250	600	150		300	100		2	
1909 (½år)	125	300	25	100	150	50		2	
1910	250	700	200		300	100		2	
1911	125	350	100		150	100		2	
1912	125	350	100		150	50		2	
1913	300	700	300		300	50		2	1
1914		175			75	100			

Potatislandet, familjen fick bruka var 4 kappland till ytan, 617 kvadratmeter enligt moderna mått. Storleken motsvarar i dag en vanlig villatomt. Så det fanns gott om utrymme för att odla både potatis och en mängd grönsaker.

Johan Albert fanns i dagsverkslistorna för Tidö gård fram till och med den 24 april 1914. Dagsverken gjordes varje dag. Bara söndagar och helger var undantagna.

Familjen levde ett strävsamt liv. De hade långa arbetsdagar, men de saknade inte det nödvändigaste för att livet skulle bli dragligt.

Tiden på Tidö fick dock ett oväntat slut.

En dag under 1913 kom Ingas morbror Johan kom på besök och skröt om att han hade ett välbetalt arbete på bultfabriken i Hallstahammar. Han tyckte att även Johan Albert och hans familj borde flytta till Hallstahammar. Där skulle de ju få det så mycket bättre.

Det är väl troligt att Frida var lockad av det modernare livet på den större orten. På Tidö var hennes arbete både tungt och ensamt. Berättelserna om möjligheterna i Hallstahammar lät så ljuvliga. Frida var övertygad om att hela familjen skulle få fördelar om de bara kom iväg.

Efter en energisk bearbetning övertalades Ingas far att söka arbete vid bultfabriken och familjen kunde sedan flytta till den omtalade centralorten.

Eftersom Johan Albert var städslad per helår, så måste han ha uppgivit redan under våren 1913, att han hade för avsikt att flytta från Tidö gård. Familjen odlade tydligen ingen potatis under 1913. Däremot hade de under året utökat sina två kor med en kviga. Sannolikt var det väl lättare att sälja djur vid den kommande flytten än att försöka sälja överbliven potatis.

Alla kände sig förhoppningsfulla inför vad de skulle få uppleva i Hallstahammar. Fridas och Johan Alberts äktenskapliga samliv blev bättre. Frida var 41 år och yngsta sonen Fritz 3 år. Frida hade ingen tanke på att det kunde bli fler barn i familjen. Glädjen över den kommande flytten dämpades, när hon upptäckte att hon blivit gravid.

Men de kom iväg till Hallstahammar och en ny maskinist med namnet Karlsson kom till Tidö gård efter Johan Albert.

Hallstahammar.

Den 30 april 1914 kom familjen till Sveaberg nära Hallstahammar.

Den nya arbetsgivaren, Bultfabriken, tillverkade rälsspik, bult, muttrar, nitar, skruvar, annat smide och stålgjutgods.

Kråkslottet i Hallstahammar.

Den lilla bostad, som erbjöds fanna i ett gammalt trähus, som ägdes av Bultfabriken och kallades. Kråkslottet. Där bodde många människor, ett stort antal familjer och ett ännu större antal barn. Allt var trångt, stökigt och bråkigt.

Dottern Inga föddes 1914-10-25. Det blev en ny småbarnstid med barnskrik och nattvak. Båda föräldrarna kände sig trötta och utarbetade.

Johan Albert hade svårt att stå ut med arbetet på bultfabriken, det var tungt, smutsigt och urfördes i trånga och mörka lokaler. Han saknade arbetskamraterna och det friare livet vid Tidö. Ibland drömde han sig tillbaka och önskade att de inte flyttat till Hallstahammar.

Bidragande till otrivseln var också att Fridas försök att få en egen trädgårdstappa gick om intet. Därför kunde hon inte odla egna grönsaker och potatis, som hon gjort vid Tidö. Huset i Hallstahammar hade för många andra hyresgäster och tvistigheter med dem om egna odlingsbara jordplättar blev en lång rad av besvikelser.

Mötet med livet i Hallstahammar blev på många sätt en prövning för hela familjen. Ingas syster Gunhild har berättat om denna tid:

“Vi flyttade från vår stuga vid sjön. På våren 1914 flyttade vi och på hösten samma år fyllde jag sex år. Far hade tagit anställning som smed vid ett av brukena i Västmanland. Det blev en stor förändring i mitt liv. Jag hade förut ej haft andra kamrater än mina syskon, nu vimlade det av barn överallt.

Alla skulle ju titta på oss, och vi på dem. Vi blev väl så småningom upptagna i den stora gemenskapen, men min dialekt blev sorgligt underkänd. Mor var

västmanländska och far upplänning, varför vårt talspråk var ganska varierande. Mitt första öknamn bland de nya kamraterna var "Nesan", "hon med Nesan". Enligt bruksdialekten hette ju våra snytorgan näsa, med ett kraftigt ä-ljud, och mitt uppländska e-ljud måste ju låta egendomligt i de små genuina västmanlänningarnas öron. Nåja, den saken rättades ju till automatiskt, snart hördes mina ä-ljud väl så kraftigt som någon annans.

En av våra nya grannar var skräddare och hade egen stuga och tomt. Skräddaren odlade mycket grönsaker, däribland morötter, och de lockade oss ungar. Min bror och jag inte var vana vid grannar och hade inte fått lära oss att det som växte i jorden kunde tillhöra någon annan. Om vi ville ha morötter av mor brukade vi alltid få det, antingen ta själva eller också drog mor upp dem ur landet åt oss.

När våra nya kamrater kom och bad oss dra upp morötter till dem på skräddarens kryddland, kunde vi inte förstå det orätta i den handlingen, utan vi gick frimodigt dit och tog allt vi orkade bära. Det blev ett fasligt oväsen, skräddaren kom ut svärande och skrikande och skulle klå oss. De andra ungarna låtsades oskyldiga, de hade ju inte varit med. Följden blev, att jag och min bror utpekades som tjuvaktiga, till min mors stora sorg, som alltid ville föra oss på rätta vägar. Vi lärde oss, att inte lita på de andra ungarna.

Det fanns en underbar skog, som vi kallade Åsbyskogen. Där rann en bäck sin krokiga ban, och där fanns en källa med klart kallt vatten. Min mor var en stor naturälskare och de få gånger hon hade tid, tog hon oss ungar med till denna skog. Hon lärde oss namnen på växter och blommor och vi fick hjälpa henne plocka mossor och rötter till hennes färgbad. Mor brukade färga garn och mattor med växter av olika slag, tyvärr var jag för liten att förstå hur värdefullt det varit att få lära mig det.

Jag minns de vackra bomullstyger mor vävde till klänningar åt oss jäntor, de skimrade som sidentyger i skiftande färger.

Min mor var en mycket god och vänlig mot oss, men hon var skygg inför grannkvinnorna, och höll sig för sig själv. Hon gick aldrig på deras kafferep, och hade aldrig heller en massa folk hemma. Vi var liksom en isolerad familj mitt i all gemenskap. Mor var alltid överhopad med arbete, för sin stora barnskaras skull.

Mor fick en stor besvikelse. Då vi flyttade in i det stora huset, Sveaborg fick det heta senare, fanns ingen av familjerna som hade någon landbit att så och sätta på. Men det var inte brist på odlingsbar jord, det fattades bara företagsamhet. Min mor var ju mycket praktisk av sig, och när hon fått se hur fin jord det fanns alldeles inpå husknuten, frågade hon disponenten på bruket om hon kunde få odla upp en bit åt sig. Det fick hon löfte till, och eftersom ingen annan brydde sig om att ta jorden i anspråk, så odlade mor upp ett ganska stort stycke.

Det gick ett år, och vi fick ganska mycket potatis och grönsaker, samt blommor, blommor först och sist.

Men grannarna såg med avundsamma blickar på våra fina skördar, och en vacker dag var det någon, som klagat hos disponenten att bara vi skulle ha nytta av jordbitarna. Det blev inspektion av, och mors fina land delades upp på samtliga familjer. Men ingen av dem brydde sig om att odla nytt, trots att där fanns så stora marker, så att varje familj kunnat få lika stora land som dem mor odlat upp från början. Men de tröttnade ganska snart på sina nyförvärvade grönsaksland, och efter ett par år syntes där inte några spår efter deras arbete.

Jag var ovanligt liten till växten, mycket mindre än mina jämnåriga, men rund och knubbig som en boll. Jag fick ett nytt öknamn: "Tjocka mamma". Jag grät många tårar för det namnets skull, men det måtte ha låtit ganska komiskt antar jag, när alla mina stora skolkamrater kallade mig, som var den minsta, för "Tjocka mamma".

Far och mor trivdes aldrig på bruket och då far av en händelse fick veta, att en plats som smed och maskinist blivit ledig. Då ville han söka tillbaka till landet igen. Vi hade nog alla saknat vår stuga vid sjön, våra kor och grisar och höns, så det var med stor spänning vi avvaktade resultatet av fars resa. Han skulle nämligen åka cykel hela långa vägen till slottet. Det var någon dag före jul, barmark, men hårdfruset. Alla djupa spår var som cementvallar.

Far kom aldrig fram till greven på det fina slottet. Han slirade med cykeln i de djupa spårvallarna, åkte omkull och slog huvudet i en ledningsstolpe, som passade på att stå just där. Far fick en hjärnskada, och dog annandag jul 1917.

Inga gav familjen problem. Hon betydde ytterligare en mun att mätta och var väl inte så välkommen i familjen. Frida blev åter tvungen att ägna hela sid tid åt ett småbarn.

Första världskriget hade börjat. Det blev kristider och brist på nästan allt. Matpriser och andra kostnader steg medan löneinkomsten stod still.

De tänkte på sitt gamla hem. Livet på Tidö verkade mer idylliskt ju mer tiden gick. Efter ett par års slit på bultfabriken tröttnade Ingas far och beslutade sig för att försöka få tillbaka sitt tidigare arbete på Tidö slott.

Kolbäcks församlingsbok för åren 1914-1921 anger att Johan Albert 1917-11-12 tagit ut flyttbetyg till Lindö gård i Kärrbo socken. Lindö gård och Tidö gård hade på den tiden samma ägare. Lindö var en stor gård med en talrik djurbesättning. Det verkar därför naturligt att Johan Albert fått arbete där, när han sökte sig tillbaka till sitt gamla yrke som maskinist.

Flytten blev aldrig av, och därför bör olyckshändelsen ha skett ungefär vid denna tidpunkt. Min mor har berättat följande.

Snön hade fallit och vägarna blev hala och sliriga. Johan Albert tog trots den usla väderleken sin cykel och for iväg för att söka nytt arbete. I början av färden gick allt bra, men sedan blev det för svårt i halkan. Han körde av vägen och slog huvudet mot ett träd. Där hittades han och blev hemförd av vänliga människor. Han vårdades en tid i hemmet, men dog under juldagarna den 1917-12-27 endast 45 år gammal.

Kolbäcks sockens dödbok säger: Johan Albert föll av sin cykel och dog efter en tid 1917-12-27 halv tolv på natten.

Provinsialläkaren Gunnar Fjellander fastställde dödsorsaken till "tumör å hjärnan" med anteckningen "bevislig". Johan Albert begravdes 1918-01-06.

Gunnar Hergier Fjellander var född 1872-09-18 i Trolle-Ljungby. Hans föräldrar var kontraktsprosten Nils Larsson Fjellander (född 1834, död 1896) och Regina Charlotta Hjortsberg (född 1838, död 1926). Han gifte sig 1903-10-24 med Elisabet Svedberg. 1914-01-01 blev han förste provinsialläkare i Västmanlands län.

Eftersom han befordrats till en högre tjänst borde han ha varit en kompetent läkare. Hans diagnos stämmer dock inte med uppgiften att han dött av ett slag mot huvudet, när han föll av cykeln mot ett träd. Ett slag mot huvudet orsakar väl inte cancer?

För Frida blev Johan Alberts död ett svårt slag. Hon blev ensam med sju barn. Särskilt bekymmersamt var det med lilla Inga. Vem skulle kunna ta hand om henne, nu när Frida var tvungen att finna sig ett arbete för att försörja familjen?

Hon kände sig övergiven av Johan Albert, som dött bort från alla plikter. Det var ofta hårda ord hon använde, när hon talade om sin döda man. Hon framhöll ofta att han skulle ha haft en hjärntumör. Hennes berättelser fick det att låta som om det varit fel på Johan Alberts förstånd.

Det finns inget bevarat fotografi på Ingas far Johan Albert. Det kan ha sina skäl. Frida hade känt en stor förtvivlan över att ha blivit lämnad ensam med en så stor skara barn. Hon tyckte väl att Johan Albert kommit undan alla bekymmer när han dött ifrån henne. Om han inte sökt sig från bultfabriken, så skulle olyckan inte ha hänt. Och då hade Frida inte hamnat i så stora svårigheter. Frida tyckte väl han hade orsakat hela hennes elände. Det är väl troligt att Frida inte ville ha några fotografier kvar med Johan Alberts bild.

Trots efterforskningar har inget fotografi av Johan Albert kunnat uppbringas. Ingas syster Tyra har dock påstått att hon sett honom i ett gruppfoto av ett arbetslag. Där hade fadern funnits och han hade haft ett stort svart skägg.

Senare hade Inga frågat sin mor om tiden, när hennes far legat sjuk hemma. Inga mindes att hon hade velat komma till honom, men hållits utanför. Hennes mor hade då ängsligt frågat henne hur mycket hon egentligen mindes.

Änkan Frida.

Under tiden i Hallstahammar blev Frida också osams med sin bror. Hon hade gått till handlaren för att köpa potatis för vintern och möttes av beskedet att den var slut. Hennes bror hade varit där och köpt upp hela partiet. Frida tyckte han burit sig simpelt åt. Han hade ju en egen trädgård och kunde odla sin egen potatis.

Frida lyckades få arbete på mejeriet i Hallstahammar. Där fick hon två trevliga arbetskamrater. Deras namn var En och Varg. De arbetade mycket tillsammans och hade med arbetsglädje formulerat sitt motto "Ena-Levina-Varga klarar allt". Arbetet på mejeriet var dåligt betalt. Frida letade därför länge efter något bättre.

Inga blev tvungen att sköta sig själv fast hon var liten. Det gick bra ett tag. Inga besökte ofta en tant, som bodde nära hennes hem. Hon var av så kallad finare familj, men hade kommit på obestånd och var känd som "limp-gumman". Namnet hade hon fått eftersom hon bakade limpor, som hon lastade på en flakvagn och drog runt i bygden och sålde. I hennes hus fann Frida ofta sin dotter, när hon letade efter henne.

En dag lekte Inga affär vid bryggan. Hon sorterade och sålde sina "varor". Plötsligt tappade hon en av sina saker i vattnet. Och när hon sträckte sig ut för att få den tillbaka, då föll hon i vattnet. Hennes mor och system Gunhild kom naturligtvis rusande och förebrådde Inga över att hon blött ner alla sina kläder.

Men en dag försvann Inga på ett allvarligare sätt. Frida letade länge efter henne och till slut hittade hon henne lekande ända borta vid Hallstahammars slussar. Frida förstod då att hon inte längre kunde lämna Inga ensam om dagarna, när hon själv arbetade. Inga kunde ju ha fallit i vattnet och drunknat.

Oron steg och det blev nödvändigt att hitta någon, som kunde hjälpa till att passa Inga. I byn gick dessutom rykten om ett litet samhälle i närheten, där många blivit sjuka och dött, speciellt unga flickor hade drabbats.

Frida grubblade över hur hon skulle kunna få hjälp. Hon tänkte på sina egna syskon eller kanske Ingas faster Ingrid.

Syskonen varken ville eller kunde hjälpa till. Men faster Ingrid var beredd att för en tid ta hand om den lilla flickan. Frida tyckte inte om förslaget. Och hon tyckte inte om den beskäftiga faster Ingrid, som alltid ville var så märkvärdigt duktig. Ingen annan möjlighet stod dock till buds. Efter mycken tvekan accepterade Frida att Inga skulle få bo hos faster Ingrid. Men när det var dags för Inga att börja i skola, då skulle hon lämnas tillbaka till sin riktiga mor.

Inga hamnade därför i Fiskartorpet hos faster Ingrid, medan Frida och Ingas syster Märta, Tyra, Gunhild och Fritz flyttade till Vanneboda.

Gunhild har berättat om denna tid:

Sorgen hade kommit för att bo hos oss i vår lilla lägehet. Min lyckliga barnaår var ej så lyckliga som jag trodde. Far var borta, det var kristid, ingen mat, inga pengar, mor grät nästan alltid.

Hon ville ju ha oss barn samlade hos sig, men det var ju ej att tänka på. Min äldsta bror hade arbetat på bruket, men det blev arbetslöshet, och han flyttade hem. Blev sjuk i spanska sjukan och var mycket klen. Min äldsta syster hade arbete på "mojsen" som matserveringen kallades, hon hade ju än så länge ganska bra. Och systemen därnäst arbetade hos en "gulaschbaron", en godsägare som "jobbade" i livsmedel. Men vi andra, fyra yngre syster och äldste bror, som var sjuk.

Min mor hade innan hon gifte sig varit mejerska på ett mejeri. Nu fick hon börja på brukets mejeri, men förtjänsten var dålig. Ingen potatis fanns det att köpa, endast foderbetor, hårda, beska, nästan omöjliga att koka. De så kallade bättre människorna visade ett rörande intresse för de sämres livsmedelsbekymmer. Man kunde i tidningen få läsa de mest sagolika beskrivningar på de olika vilda växternas användbarhet som föda för enkelt folk.

Medan de själva frossade i all slagsmat deras pengar kunde framtrolla, fantiserade de fram recept på stuvade "tallskindor", de färska skotten på tallen, rötterna på cellaväxten, ekollon och mycket sunt skönt som naturen skänker oss.

Min mor som hade en sådan skara munnar att mätta, försökte sig på dessa recept. Det blev en rad av oätliga rätter, som fick plåga våra smaklökar.

Vi gick i en ständig hunger, tänkte bara på mat, talade om mat. I skogen, som alltd brukade vara så gott om bär, där var inget de åren. Det var som om de svultit bort de också. Hela somrarna försökte vi ändå skaffa oss föda på egen hand. De färska tallskotten var ju ätbara trots sin starka smak, harsyra och ängssyra gick också att äta, men ack, vi blev bara hungrigare av allt.

Vi samlades i stora flockar, ungar på bruket, och strövade utanför affärerna och bageriet i hopp om att finna något ätbart. Sällan kröntes våra ansträngningar med framgång.

En dag spreds ett fantastiskt rykte i skolan. Det fanns rovor vid Åsby. Söta rovor, som smälte i munnen.

Som på överenskommen order tågade vi efter skolans slut till det stora rovlandet på Åsby. Vi valde ut de största av rovarna, och drog och slet i blasten för att få upp den ur leran. Ibland knastrade blasten utav, och det var bara att välja en ny rova, tills det lyckades för oss att få upp dem.

Denna expedition kunde ju ej företas i tysthet, mitt på dagen av en så stor skara ungar, så det dröjde inte länge förrän man på gården observerat vårt arbete. Rättaren på gården kom med skrik och tjut farande med en grov piska i händerna för att ge oss vår välförtjänta lön. Men vem kan hinna upp en utsvulten hord av ungar, som flyr bort med sitt byte? Min bror och jag hade lyckats få med oss två stora rovor vardera och sprang för livet. Alla de andra sprang också, med eller utan rova. Då rättaren inte kunde hinna oss med piskan, kastade han sten efter oss, stora och små

om varandra. Några blev träffade, och med gråt och larm sprang var och en till sitt. Den kvällen åts det kokta söta rovor, med salt till, i mitt hem.

Mina kamrater hade ganska snart givit mig ett annat öknamn. Jag hade ju så mycket att fundera på, så att jag kanske inte alltid hade tid att skratta. Någon av ungarna upptäckte väl ganska snart, att jag såg sorgsen ut. Vad tjuvar du för, fick jag höra. Tjurskalle! Truttskalle! Truttis! Mitt slutgiltiga namn blev Truttis. Från att ha varit en solstråle i hemmet, blev jag Truttis bland mina lekkamrater.

Min yngsta syster försvann för en tid från vår familj. En av vår fars systrar, som var barnlös erbjöd mor att för en tid ta lilla Inga till sig. Det var ont om mat, ont om pengar, min mor var bragt till förtvivlans gräns, hon mottog erbjudandet efter svår samvetsstrid. Den minsta skulle i alla fall få mat.

En annan dag kom en bonde från en av gårdarna i grannskapet, och ville ha en vallpiga över sommaren. Det bestämdes att jag skulle få bli den lyckliga. Jag utrustades med hela och rena kläder, och anträdde min första långresa, som inte var längre än två mil. För mig tycktes det i alla fall vara som en färd till världens ände.

I mitt hem åts det litet, därför att det inte fanns mer att äta. Men hos den välbärgade bodde jag kom till, åts det ännu mindre, därför att mat kunde säljas för stora pengar, vilka i sin tur kunde sättas på bank och bli ännu större.

Men jag var van att vara hungrig och inte förstod jag då själva sammanhanget heller. Ett fick jag i alla fall äta, frukt. Plommon som försatte min lilla mage i uppror och äpplen, sura men också goda för en utsvulten unge.

Jag stannade hos denna bonde, så länge djuren kunde gå ute. Min mor talade med läraren i skolan, och jag fick löfte att få vara ledig. Under de månader jag var hos denna bonde, jag var då nio år, fick jag helt och hållet sköta mig själv vad beträffar relighet. Ingen hjälpte mig med mina kläder, som ju var hela och rena då jag kom, men inte tillräckligt många för att räcka hela tiden utan tvättning. Själv kunde jag inte tvätta kläder, och inte fick jag använda vare sig tvål eller såpa.

Följden blev den, att jag var till oigenkännlighet smutsig då jag kom hem till mor. Och vad värre var, jag hade fått löss i huvudet. Dte var inte så ovanligt på den tiden, men i mitt hem hade vi tack vare min mors stora renlighet, varit skyddade mot löss. Som lön för min vallsommar fick jag, förutom löss och smuts, en knippe äpplen, 1 kg grovt bröd och åtta kronor. Brödet var hembakat, hårt som flinta men mycket gott. Jag hade vant mig att äta dessa hårda knaller, men ingen av mina syskon kunde rå på dem. vilket jag i viss mån var tacksam för.

En sak lärde jag dessa bönder under den tid jag var hos dem. Min mor var mycket förtjust i svamp, och hon försummade aldrig ett tillfälle att plocka, särskilt kantareller. Jag kände därför mycket bra till just den sortens svamp.

En dag då jag skulle föra hem korna från betet, fick jag i hagen se en massa läckra kantareller lysa mot mig. Jag plockade en hel del med mig och lämnade bondgumman då jag kom in.

Men de hade aldrig ätit svamp, och trodde de var giftiga. Jag stod emellertid på mig, och till slut gjorde gumman i dem ordning efter mina anvisningar. Ingen av bondens familj vågade äta, men jag åt med god aptit upp alltsammans.

Efter några dagar hade de frågat om jag inte mådde illa av svampen. Då jag inte gjorde det bad bondgumma mig, att jag skulle plocka mer svamp, vilket jag ju med glädje gjorde.

Gumman följde mig ut i markena och hjälpte mig plocka. Jag talade om, att alla tjänstemännen hemma på bruket åt svamp och till och med greven på slottet, hade mor talat om.

Jag plockade svamp, men fick inte äta någon mer gång. På lördagen, tidigt på morgonen, skulle bondens åka in till stan, vilket ju inte var så ovanligt. Men den gången var det i alla fall inte som vanligt. Jag fick inte hjälpa till att bära ut smördrittlar och äggkorgar, som jag brukade, utan gumman ville jag skulle ligga kvar i soffan.

Jag har nog varit nyfiken i alla år, och därför steg jag upp som vanligt. Jag gick ut och såg på medan de lastade sin vagn, och hade särskilt märkt till, att de hade satt stora klädkorgen på lasset. I ett obehagligt ögonblick klättrade jag upp för att se vadsom fanns i korgen. Och där! där låg alla mina sköna kantareller, som jag plockat, och glatt mig åt att få äta ensam.

Jag förstod så småningom, att bondgumman räknat ut, att här fanns ett utmärkt tillfälle att tjäna pengar. Jag vågade aldrig tala om, att jag sett svampkorgen, men varje gång gumman befallde mig att plocka svamp, glömde jag omsorgsfullt bort det. Så småningom insåg hon att jag inte tänkte plocka fler, och då jag aldrig fick äta dem heller, ville väl gumman inte vara påstridig. Det var en svår upptäckt jag gjorde, då jag förstod att de bara utnyttjat mig. Men i dessa hungerns dagar fick jag lära mig att inte alltid säga vad jag tänkte.”

Bäcktorp.

Frida hade läst en annons om ett arbetskollektiv. Där skulle en grupp människor arbeta för att gemensamt skapa sig ett gott liv. Frida skrev till ledaren Jonas Wigner. Han kom på besök till henne och efter långa diskussioner beslöt sig Frida för att hon och barnen skulle ansluta sig till kollektivet.

Den 12 januari 1921 började Frida arbeta i Bäcktorp, Näsby socken, nära Vanneboda. Där fanns ett stort hus, där Frida och barnen Märta, Tyra, Gunhild och Fritz skulle bo tillsammans med en grupp andra människor.

Lillasyster Inga hade ansetts för liten och omogen för detta äventyr. Hon fick därför vara kvar i Fiskartorpet hos sin faster Ingrid. Medan Ingas syskon Märta 21 år, Tyra 16 år, Gunhild 13 år och Fritz 11 år flyttade med sin mor till Bäcktorp.

Bäcktorp var ett hårt styrt kollektiv, där Frida och barnen Märta, Tyra, Gunhild och Fritz arbetade tillsammans med en grupp andra människor. Det blev långa arbet dagar och ett tungt slit speciellt för Fritz som var bara 11 år gammal.

Bäcktorp. Grannar i Bäcktorp. Tyra i mitten . Fritz nedtill till vänster.

Ingas mor Frida i Bäcktorp med barnen Gunhild, Tyra, Märta och Fritz

Gunhild hade berättat från tiden i Bäcktorp för min mor. Det låg nog en del i Gunhilds berättelse, tyckte hon, men Gunhilds egen roll var nog betydligt överdriven.

Alltnog så här berättade Gunhild:

"Mor studerade ivrigt tidningarnas annonssidor, för att om möjligt finna någon lösning och få arbete. En dag fanns en underlig annons.

En lantbrukare tänkte bilda en svensk koloni i Sverige. Det skulle bli någon sorts idealistisk koloni, för avskaffande av svordomar och spritmissbruk, men inte av religiös natur. Det fanns en stor lantgård till förfogande, och intresserade inbjöds att bli kolonister där. Mat och husrum samt lön efter arbetsprestation utlovades.

Eftersom livsmedelssituationen ej förbättrats för oss, svarade min mor på denna underliga annons och anmälde oss alla som hugade kolonister. Svar kom nästan omgående, och efter ytterligare någon dag kom Idealisten själv.

Efter ingående diskussioner bestämdes det, att vi skulle flytta till Unions Koloni, vars ledare var Jonas Wigner, en, som vi ganska snart fick erfaras, samvetslös svindlare. Ett kan dock sägas till hans fördel. Vi fick äta oss mätta! Det hade vi inte fått på flera år. Men vi fick också arbeta hårt. Jag och min lillebror måste gå steg om steg med vuxna karlar på åkern, måste hinna binda säd lika fort som de, och då höet kördes in, skickades vi små barn upp på skullen att packa. Vi var ju så små och lätta, att höet sjönk knappast någonting. När sedan Ledaren kom för att inspektera blev vi ju utskälda för att höet var för dåligt packat. Han försökte sig även på att slå oss, men då min mor fick se det, sade hon ifrån. Antingen låta barnen vara ifred eller vi flyttade.

Egendomligt nog slapp vi mer stryk, men han försatt inget tillfälle att vara elak mot oss. Vi hann inte nog mycket, och utförde intet arbete till full belåtenhet. Andra barn i vår ålder fick leka, men aldrig jag och min bror.

Jag var ohyggligt rädd för Ledaren, men en dag förlorade jag all respekt för honom. Gårdens avträde hade en mycket förnämlig placering. Mitt framför fönstren på gårdshuset, och alldeles vid vägen mot ladugården. Från alla håll syntes detta lilla hus med hjärta på dörren. En dag då jag skulle avlägga ett besök där, satt Ledaren där. Dörren var olåst, så att vem som helst kom in. Där satt Ledaren, med byxorna i en hög på golvet. Hela hans feta nedre kroppsdel var bar och synlig. Synen var så festlig, att jag gapskrattade. Ledaren rusade upp och skulle ta fatt mig, men jag sprang. Och ledaren efter, utan vare sig byxor eller kalsonger. Mitt skadeglada skratt lockade dit nästan allt gårdsfolket, vilka livligt deltog i min fröjd. Den gången förlorade vi all aktning vi eventuellt kunde hyst för vår Ledare.

Jag blev ganska uppstutsig mot honom, tog alla tillfällen i akt att reta honom, vilket inte var svårt. Det faktum, att varken mor eller vi syskon fått någon kontant lön under de ett och ett halvt år vi var på Kolonien kastade jag i ansiktet på honom. Jag frågade, när han hade tänkt betala oss vad han var skyldig. min mor försökte många gånger få mig tyst, men jag var så förbittrad över att vi alla blev så illa behandlade att jag inte kunde tåga.

Till slut tröttnade Ledaren på mina stickord, så att en vacker dag blev vi alla fyra inkallade på kontoret för att kvittera ut vår lön. Vi fick var sin liten struntsomma men det var dock kontanter.

Ledaren lät oss sedan vara ifred, aldrig trätta och skällde han på oss utan vi fick arbeta efter vår förmåga. Men mitt hat var så glödande, att jag inte ville arbeta åt honom mer.”

Jordbrukskolonier finns omtalade i litteraturen. De första grundades under 1800-talet en rad länder i Europa och norra Amerika. Dessa kolonier bildades av religiösa sekter eller av föreningar, som tagit intryck utopiska tänkare. Vid sekelskiftet 1900 gav kooperativa och socialistiska idéer upphov till jordbrukskolonier. Många var inte livskraftiga utan hade sin verksamhet bara under en kort tid.

En mindre verklighetsfrämmande försökskoloni bildades av Jonas Wigner. Vid kolonins organisering synes van Eedens holländska kolonier ha tjänat till förebild. Han var en driftig norrländsk småbrukare, som 1910 omformade en honom tillhörig gård vid Lottefors station norr om Bollnäs i Hälsingland till en jordbrukskoloni på andelar, kallad Union.

Kolonin drevs som en ekonomisk förening och bar officiellt namnet Unions Koloni Bäckedorp Förening u. p. a. Enligt stadgarna var kolonin en lokal förening av Union Förening u. p. a och syftet var ”att idka gemensam produktion och varuförmedling samt annan verksamhet till ekonomisk och ideell fördel för medlemmarna”. Union bedrev också förlagsverksamhet och gav under tiden i Lottefors ut en publikation benämnd Framtidsunionen.

1916 flyttades Union till Bäcketorp en gård vid Vanneboda station i Västmanland.

Jordbruksarbetaren föreståndaren Jonas Wigner (född 1883-06-09 Arbrå) kom från Bollnäs till Bäcketorp 1916-09-23. Hans närmaste medarbetare var hushållerskan Nora Maria Pettersson (född 1888-12-01 i Bollnäs) och jordbruksarbetaren Per Jansson (född 1887-11-18 i Arbro).

Kolonin drogs med ekonomiska svårigheter och därav föranledda besvärligheter.

I Folkrörelsernas arkiv beskrivs Unions verksamhet. Kolonin erhöll 1921 och 1922 lån från hushållningssällskapet i Örebro. Föreningen ansågs representera en gren av önskvärd kooperativ självverksamhet. Dess ledning bedömdes dock som mindre kunnig och ansågs olämplig. Under våren 1923 hade det kommit till hushållningssällskapets kännedom att Union kommit på ekonomiskt obestånd och riskerade utmätning av fastigheten. Hushållningssällskapet beslutade därför att köpa in fastigheten vid en eventuell exekutiv auktion.

Vid den exekutiva auktionen 1924 köpte hushållningssällskapet fastigheten Bäcketorp för 18000 kr. Ännu i slutet av 1924 tvistade Wigner med hushållningssällskapet. Därefter torde föreningen Union endast ha existerat till namnet. Han stannade i Bäcketorp till 1924-07-17. Wigner och hans närmaste medarbetare flyttade därefter till torpet Målarbacken, Sörby, Ramnäs.

Kolonin i Vanneboda, föreståndaren Jonas Wigner i mitten

Fiskartorpet.

Fiskartorpet.

Ingas faster Ingrid.

Ingas faster Ingrid Vilhelmina Andersson (född 1885-12-31 i S:t Olof, död 1927-08-01 i Håtuna) och farbror Sigfrid Andersson (född 1887-12-17 i Håtuna). De gifte sig 1912-09-08. Eftersom han var statare flyttade de sedan mellan olika torp.

-1912	Skälsta, Håtuna
1912-1913	Slotterkärr, S:t Olof
1913-1919	Travartorpet, S:t Olof
1919-1921	Fiskartorpet, S:t Olof
1921-1924	Hagtorp, Håtuna
1924-1925	Marielund, Håtuna

1925-1927 Rölunda, Häggeby
1927-1932 Killinge parken, Håtuna

Ingrid brevväxlade med Ingas mor. Breven från henne inleddes alltid med orden: ”Kära svägerska och barn må ha allt gott och väl, är min innerligaste önskan.

Inga har berättat att ett av hennes tidigaste minnen var att hon stod och väntade på ett tåg med sin äldsta syster Märta. De skulle åka till deras faster Ingrid. Det hade blivit avtalat att Inga skulle bo hos henne. Märta åkte till fastern och lämnade Inga hos henne. Självt återvände hon till sin mor och sina syskon.

Det var 1919 som Inga kom till sin faster. Hon bodde då tillsammans med sin yngre man Sigfrid i Fiskartorpet vid Mälaren mitt emot Venngarn. Slottet såg imponerande ut, men var inte väl ansett. På den tiden var Venngarn nämligen alkoholistanstalt. Redan 1916 hade Sveriges centrala alkoholistanstalt för män förlagts till Venngarn. Anstalten hade 120 platser.

Ingrid och Sigfrid hade inga egna barn. Men de bodde i ett litet fint torp och hade gott om plats. De hade därför tagit två fosterbarn:

- Gustav Ivar Hultin (född 1911-03-15 i Maria församling, Stockholm mor skomakaränkan Anna Elisabet Hultin f Svensson 1874-10-08 i Madesjö)
- Greta Brodd (Lory Margareta Cederlöf född 1910-12-06 i Uppsala far Karl Johan Brodd, mor Lovisa Augusta Jansson).

När Inga kom till sin faster var hon fyra år och de två fosterbarnen åtta år gamla.

Faster Ingrid frågade Inga om vad hon brukade äta hos sin mor, så svarade hon: "kålrotta och sillrompa".

Barnen fick sova i en utdragssoffa. Pojken Gustav låg i mitten. Han kissade på sig varje natt. Inga protesterade och vägrade att sova tillsammans med Gustav. Fastern förstod och lät Inga sova på ett sofflock, som lades upp mellan två stolar. Hon var förstås ovan att ligga och sova på en sådan plats och trillade ner på golvet ett par gånger. Sedan fann hon sig tillrätta på den nya sovplatsen och sov lugnt om nätterna.

Familjen hade häst, kor, en gris och höns. Inga trivdes speciellt med att samla ägg. Dom fanns lite här och var under loggolvet. Inga var liten och vig och kom in i den minsta vrå och kunde hitta alla gömda ägg.

De samlade äggen och smör brukade faster Ingrid sälja i Sigtuna. När vädret var gynnsamt rodde de dit.

Vid stranden fanns några ekor. En gång satt Inga och Greta och lekte i en av dem. Gustav smög sig då dit, lossade repet och sköt ut ekan. Inga ställde sig förvånat rakt upp i ekan och tittade sig nyfiket omkring, men Greta blev rädd och började tjuta. Men dramatiken blev inte långvarig. Farbror Sigfrid hörde Gretas förtvivilade rop och kom springande. Han fick syn på barnen i ekan. Han lånade grannens eka och rodde ut och hämtade in sin egen eka och barnen. Inga fick beröm för att hon inte varit rädd utan satt sig ner i båten och väntat på hjälp.

Farbror Sigfrid gjorde dagsverken på Lövestaholm. Därför blev familjen inbjuden till midsommarfesterna på Lövestaholm.

En gång beslöt Sigfrid sig att åka till Systembolagsbutiken i Sigtuna. Han åtog sig även att köpa ut åt grannen, som därför skickade med nödvändiga pengar. Resan till Sigtuna tog hela dagen. Först fram på kvällen kom han tillbaka ganska så berusad och gråtande. Han hade trillat omkull och slagit sönder grannens brännvinsflaska. Den hade legat i hans ryggsäck och nu var den inköpte limpan och korven indränkt av spriten och blandad med glasskärvor. Han skämdes fruktansvärt över det inträffade, och naturligtvis mest över att grannen inte fick den utlovade starkvaran.

Faster Ingrid trivdes på fester och logdans. Inga följde med henne och fick lära sig att dansa vals. En fest i en granngård präglades speciellt starkt in i Ingas minne. Där samlades alla inbjudna i ett stort kök med öppen spis och alla barn var med. Det kom flera musikanter, som tog fram små dragspel och startade dansen. Farbror Sigfrid hade styrkt sig med brännvin och anträdde dansen med en annan karl som partner. De for fram över golvet bredbent och vaggande. Balansen räckte inte till så de törnade mot spisen och Sigfrid, som tog emot sig med handen för att inte falla brände sig kraftigt. Hela handflatan blev svårt skadad. Hans höga tjut fick alla att vända sig om och förskräckt stirra på honom.

Det tog en lång tid innan den skadade handen läkt, men Sigfrid tog det med jämnmod. Hans arbetslust var ju inte alltid så stor.

Sigfrid var en skämtsam och glad figur. Han framhöll ofta hur lycklig han var som hittat en så bra hustru. Han brukade säga att han gift sig med Ingas faster endast av den anledningen att hon var så skicklig att sy. Lilla Inga lyssnade och kände att hon hade en duktig och märkvärdig faster.

Symaskinen

Faster Ingrid hade en symaskin. Många gånger stod Inga fascinerad och tittade med stora ögon, när hon sydde skjortor, kjolar, rockar och mycket annat. Faster Ingrid var känd i trakten som en skicklig sömmerska. Hon tog upp beställningar på olika klädesplagg från många människor i trakten omkring Fiskartorpet. Inga beundrade sin faster mycket. Och faster Ingrid visade hur nålen i maskinen förde fram tråden så att tygstyckena kunde sys ihop. Hon trampade energiskt på fotpedalen och det var klart på ett ögonblick.

När du blir större, sa faster, då kommer jag att lära dig att använda maskinen. Det var säkert minnena från fastern och hennes symaskin, som bidrog till att Inga senare i livet utbildade sig till sömmerska.

Inga frågade om fastern kunde sy något åt henne. Hon ville också bli fin. Fastern förklarade då att hon tänkte sy nya kläder åt alla sina barn. Och då var det förstås förutom lilla Inga fosterbarnen Greta och Gustav hon avsåg.

Faster Ingrid hade en stor bok med bilder av kläder och mönster. Inga fick titta i boken och berätta om vilka kläder hon tyckte var finast.

Inga blev mycket förtjust i en modell i boken. Faster Ingrid lovade att sy åt henne, men hon hade kunder, som hon först måste sy åt, så Inga måste ge sig till tåls.

Inga frågade varje dag om sina nya kläder. Men det var alltid något annat, som måste göras först. Det kändes som hon fick vänta i en evighet.

Men till slut började faster Ingrid med Ingas nya kläder. Det blev tillklippning av tyget, trockling och provning. Sedan blev det dags att sy klänningen. Faster Ingrid trampade igång maskinen och nålen dundrade fram över tyget. Inga stod fascinerad bredvid och tittade på hur klänningen tog form.

Blir den inte klar snart? frågade hon. Jovisst! sa fastern, men först måste vi prova och märka av all justeringar som behövs. Sedan måste alla sömmar avslutas innan allt är klart.

Inga tyckte hon hade väntat jättelänge, när det äntligen var klart. Men det blev fint, Inga fick också ett nytt hårband och en fin hatt. Hon kände sig jättelycklig. Tänk att faster Ingrid kunde göra så fina kläder.

Faster Ingrid hade ett gott öga till Inga, hon var ju hennes avlidna bror Johan Alberts yngsta dotter. Hennes hjärta klappade särskilt ömt för den lilla flickan. Men var noga med att vara rättvis. De andra barnen också skulle få nya kläder. Det blev mycket arbete och tog en hel del tid. Till slut var alla försedda med nya kläder. Då bad hon en man från Sigtuna komma och fotografera hela familjen.

Ingas farbror Sigfrid, faster Ingrid och fosterbarnen Gustav och Greta. Inga i mitten. Fiskartorpet vid Mälaren mitt emot Venngarn.

Inga gick en termin i skolan. Faster Ingrid tyckte egentligen att hon var för liten. Det var ju lång väg till skolan. Inga tyckte att hon var stor och ansåg att hon kunde gå den långa vägen själv till skolan. Oron för att något kunde hända plågade faster Ingrid. Hon förmanade allvarligt Inga och förbjöd henne att följa med någon hästskjuts eller bil.

På vintersöndagarna tog familjen häst och släde till kyrkan. Det blev stämningsfulla åkturer, som Inga gärna drog sig till minnes. Faster Ingrid

och farbror Sigfrid var religiösa på ett glatt och lugnt sätt, inte gravallvarligt som var vanligt i Ingas mors släkt.

De tre torp som Inga bott på.

Lövsta.

Frida fick flera brev från Ingas faster Ingrid. De började alltid med orden: "Kära svägerska och barn må gå er väl är min innerliga önskan."

Statarna ägde inte torpen de bodde i. Torpen ägdes av arbetsgivaren. Därför flyttade statarna till nya torp, när de bytte arbete. När de lämnade Fiskartorpet flyttade faster Ingrid och farbror Sigfrid till Lövsta. Även på denna plats hade de häst, kor, en gris och höns.

Inga fick prova att rida, men föll ofta av hästen, dock utan att hon få några skador. Hon var pigg och vig och föll mjukt och ville strax prova på nytt att rida.

Fastern hade en köttkvarn av gammal typ, som var öppen framtill mot den roterande kvarns spiral. Inga tyckte det såg intressant ut och ville hjälpa till. Efter en stund hade hon lyckats peta in ett finger i öppningen och hela fingertoppen skalades av. Den skadade delen tvättades av och fastern tejpad fast den på plats. Turligt nog läkte det, men skadan kom sedan att synas i alla år.

I trakten fanns det gott om smultron, som de plockade och sålde på torget. Det blev lite pengar och summan räckte till ett litet tygstycke i grönt med mönster, som blev färdigställt till en scarf för Inga att ha runt halsen.

En dag när Inga och Greta var ute och lekte hittade de ett par skor vid en ihålig trädstubbe. De lade in skorna i stubben och kvistar ovanpå. Ägaren till skorna kom och letade. När han inte hittade dem, anklagade han flickorna för att ha stulit dem. Flickorna vågade inte svara utan sprang förskräckta därifrån.

Frida ville ha hem Inga, när det var dags för Inga att börja i skolan. Det var den överenskommelse hon gjort med faster Ingrid, när Inga flyttade dit. Fastern ansåg dock att Inga var för liten och kort för att kunna börja skolan, när hon var sju år gammal. Vägen till skolan var lång och smal. Fastern ansåg det var farligt för en så liten flicka. Därför blev Inga åtta år gammal innan hon började i skolan. Eftersom Inga inte var skriven hos sin faster, blev det förmodligen svårigheter med att fortsätta gå i skola där.

Inga.

Ingas skolklass i Lövsta. Norr om Bro.

Efter denna första skoltermin krävde Frida att Inga skulle komma tillbaka till henne. Frida hade inte besökt Inga under de år hon bodde hos sin faster. Mötet dem emellan blev därför inte bra. Inga kände inte igen sin egen mor. Och hela hennes värld fanns ju hos faster Ingrid och hennes familj. Trots Ingas kraftiga protester, hon skrek, grät och slog omkring sig, så blev hon tvungen att lämna allt som hon kände som sitt hem och sin familj.

Min mor nämnde att hon senare på ett släktmöte i Wiby träffat Greta.
Hon hade beskrivit hur Ingas faster och farbror gråtit, när Inga flyttat hem
till sin mor.

Hagtorp.

När Inga var 11 år skrev faster Ingrid och ville att Inga skulle besöka dem under sommaren. Faster Ingrid och farbror Sigfrid mötte Inga med häst och vagn, när Inga steg av tåget i Bålsta. Det blev en trevlig sommar.

Sommaren därpå när Inga var 12 år skrev hon till fastern och ville besöka henne igen. Det kom inget svar på brevet. Inga blev i alla fall ivägskickad till Bålsta. Ingen kom dock och mötte henne vid stationen. Inga började då gå efter vägen mot platsen där fastern bodde. Det tog tid och hon vandrade ända till det började bli mörkt. Då hittade hon en bekant som visade henne till Sigfrids mors stuga. Där fick hon sova över. På morgonen gick gumman och hämtade Greta, som sedan följde Inga till hennes faster. Det visade sig inte vara långt att gå. Fastern hade flyttat till ett ställe, som kallades Parken och låg i Hagtorp, Håtuna socken.

Under varma sommarnätter sov Inga och Greta på logen ibland höet. De torra grässtråna var lite vassa och kliade mot huden, så det blev lite svårt att somna. Dessutom var de två barnen fulla av fniss och prat. Dagens upplevelser skulle ju berättas och diskuteras. Det blev sent men de somnade sen i den sena timmen av utmattning.

Greta och Inga var med till en festplats med dansbana. Det fanns också ett litet hus där man visade stumfilm. Flickorna tyckte det var spännande och smet in där, trots att filmen, som var ett slags militärfilm, betraktades som barnförbjuden. Men Inga tyckte inte om filmen. För henne var den bara tråkig.

Greta som var 16 år blev tvungen att delta i skördearbetet och jämrade sig våldsamt över detta. Hon tyckte det var orättvist att Inga inte behövde arbeta.

Ingas kusiner kom på besök. Därför åkte hon med dem när sommaren var slut. Allihop blev de skjutsade med häst och vagn till Sigtuna av farbror Sigfrid och faster Ingrid. Därifrån åkte de ångbåt till Stockholm. Inga besökte farbror Herman, som var välbeställd byggmästare och bodde i Äppelviken. Hon fick stanna där några dagar.

När Inga åkte tåg hem fick hon med sig en massa gamla kläder. Det blev ett väldigt släpande med dem på tåget. Inga trodde hon skulle få beröm, när hon hade så mycket kläder med sig. När Frida såg det stora paketet och förstod vad det var i det, blev ytterst förargad. Hon hade inte bett om några allmosor. Och några gamla kläder tänkte hon inte använda. Sen slängde hon bort alltsammans.

Sörstafors.

Frida kom den 16 augusti 1921 till Sörstafors. Frida tog arbete vid en stor ladugård med mjölkning och andra tunga sysslor. De yngsta barnen, Fritz och Gunhild bodde då fortfarande hemma. En tid bodde de i pappersbrukets träbarack.

Gunhild har berättat:

“Efter flera försök lyckades Frida till slut få anställning som ladugårdsskötare på ett pappersbruk. Det var ett pappersbruk i Västmanland, men dit hörde också ett ganska stort jordbruk, med tjugofyra kor, och en massa hästar, men hästarna behövde vi inte bry oss om.

Oturen hade inte lämnat oss trots att allt såg lovande ut. Vi hade fått en tillfällig bostad i ett stort hus för brukets anställda, medan det byggdes ny bostad för den som skötte ladugården. En lördagsnatt i mars månad brann det stora huset ned till grunden, och en stor del av våra tillhörigheter följde med i brasan. Några rådiga karlar hade i alla fall burit ut en del av våra möbler, däribland fars gamla chiffonjéer, där mor hade sin magra kassa förvarad.

Allt som bars ut ur huset, ställdes på ett stort åkerfält ett stycke från huset, för att det inte skulle ta eld i möblerna. I all villervalla passade några samvetslösa människor på att vittja allt som fanns av värde, och däribland min mors pengar, som vi ju mer än väl behövt ha kvar.

Det blev aldrig uppdragat vem som stulit, trots att det var fler än vi som blev bestulna. Det var en natt att minnas.”

Efter branden i baracken hade Frida förlorat många tillhörigheter. Edit hade varit på besök. Det var strax före jul. När Frida skulle koka kaffe slog det upp rök ur vedlåren. En brand hade utbrutit i huset. Alla försökte få med sig sina mest kära saker och rusade ut. Men huset blev snabbt övertänt, så det var inte många ägodelar, som kunde räddas. Edits fästman hjälpte till att bära ut möbler.

I lokalpressen beskrevs branden på följande sätt:

Västmanlands Folkblad 1922-03-06

Ödeläggande eldsvåda i Sörstafors i går natt.

Boningshus nedbrunnit. 11 familjer husvilla. 4 personer nära att omkomma.

En förhärjande eldsvåda utbröt, enligt vad Västmanlands Folkblad erfarit, natten till söndagen i ett Sörstafors pappersbruk tillhörigt boningshus i Sörsta by i Kolbäcks socken.

Om eldsvådan har Västmanlands Folkblad inhämtat följande:

Elden började strax efter kl. 10 på lördagskvällen och spred sig med rasande fart trots ett energiskt släckningsarbete och inom några timmar var hela byggnaden jämnad med marken. I huset bodde, förutom en del ungar, 11 arbetarfamiljer om tillsammans 44 personer, vilka samtliga genom branden blivit husvilla. Så gott som allt lösöre blev lågornas rov. Då strax efter, sedan branden upptäckts, en familj Jonsson, som först blev antänt, skulle försöka tränga sig ut, möttes de av en tjock rök och måste vända in, och familjen, vilken bestod av mannen, hustru och två döttrar, måste tagas ut genom ett fönster. De voro så svårt brända att de måste föras i bil till Köpings lasarett, där hustrun och de båda döttrarna fingo kvarstanna medan mannen fick återvända hem.

Angående orsaken till eldens uppkomst har vid förhör, som landsfiskalen Gråberg i går hållit med en del personer, framkommit, att elden börjat i ett ungarlsrum i byggnaden. I detta rum hade på kvällen en del manliga ungdomar haft ett supkalas och däunder antagligen handskats ovarsamt med cigaretter. Att denna teori angående eldens uppkomst är riktig bestyrkes även därav, att golvet i nämnda ungarlsrum var betäckt med papper i stället för mattor, så att elden därigenom fick synnerligen god näring.

Det brunna huset var uppfört av timmer och innehöll 16 rum på nedre botten samt dessutom en del rum på den övre våningen. Byggnaden, som var försäkrad, uppskattas till ett värde av c:a 30,000 kr. Lösöret var emellertid oförsäkrat, varför arbetarna, varför arbetarna göra synnerligen kännbara förluster. Och den omständigheten, att de flesta av arbetarna på lördagen fått avlöning, vilken även gick förlorad genom branden, gör deras belägenhet så mycket sorgligare. Det har även berättats oss, att en av arbetarna hade en ganska stor summa pengar, som han sparat ihop, förvarad i bostaden och även dessa pengar gingo naturligtvis förlorade genom branden.

Beträffande de husvilla arbetarefamiljernas bostadsfråga har disp. Lagrell på vår förfrågan meddelat, att två av familjerna redan erhållit bostad och för ytterligare tre kommer inom de närmaste dagarna att anskaffas lägenheter.

Westmanlands Läns Tidning. Måndagen den 6 Mars 1922

Omfattande eldsvåda i Sörsta by, Kolbäck, natten till söndagen.

Ett större arbetarbostadshus nedbrunnet i grunden. Nästan allt lösöre och en del kontanter lågornas rov. 44 personer hemlösa genom branden.

En förhärjande eldsvåda hemsökte natten mellan lördagen och söndagen Sörsta by i Kolbäck i det att ett större arbetarbostadshus på två våningar, inrymmande 11 bostadslägenheter och fyra enkelrum och tillhörigt Sörstafors pappersbruk, nedbrann till grunden. Genom branden blevo icke mindre än 11 familjer och sex ungarlar utan tak över huvudet. Så gott som allt lösöre, kontanta penningar m. m. blev även lågornas rov. Det brunna huset var försäkrat.

Elden utbröt vid 10-tiden på kvällen

Elden upptäcktes något efter klockan 10 på lördagskvällen av en familj Jonsson, som bodde i en lägenhet en trappa upp. Den hade redan då tagit en sådan omfattning, att Jonsson, sedan han väckt de i andra våningen, nödgades söka sin räddning genom att kasta sig ut genom ett fönster. Han erhöll därvid så svåra brännskador att han måste söka läkarvård. Av hans familj blev hustrun och tvenne döttrar, då de trängde sig ned genom den av eld och rök redan uppfyllda trappuppgången, så illa brända att de genast i bil måste föras till Köpingslasarett, där de nu vårdas. De övriga i huset boende lyckades med stora svårigheter rädda sig ur det brinnande huset, varvid flera svävade i allvarlig livsfara.

Elden spred sig med förfärande fart och det stora huset var inom kort övertänt.

Släckningsmanskapat anlände så småningom från alla håll. I templarlokalen på platsen hölls basar, varför en massa människor voro i rörelse. Dessa anlände först till brandplatsen och började genast arbeta på att släcka elden. Per telefon tillkallades vidare så många som man i hast kunde nå, varjämte många, som varsnat det flera mil synliga eldskenet, så småningom anlände till brandplatsen.

Allt släckningsarbete lönlöst.

Det visade sig emellertid ganska snart att alla försök att släcka elden voro lönlösa. Visserligen fanns god tillgång på vatten, då Kolbäckån flyter förbi på endast några hundra meters avstånd från brandplatsen. Brukets ångspruta var snart i verksamhet, men det befanns att det inte fanns tillräckligt med slang för att den skulle räckta från ån till eldhärden. Man fick lägga ut slangen så långt denna räckte och där placera en behållare, varifrån vattnet måste köras till brandplatsen. Detta försvårade givetvis släckningsarbetet betydligt, men det är inte troligt att det antända huset kunnat räddats även om släckningsmaterielen varit förstklassiga. Inom kort anlände även Hallstahammars motorspruta och Kolbäckes samhälles spruta. Det var emellertid inte mycket att göra för att rädda det antända huset, som nu var alldeles inhöljt i lågorna.

Alla ansträngningar inriktades i stället på att hindra eldens vidare spridning. Detta var ingalunda en lätt uppgift, ty på ett avstånd av endast 10 meter från brandhärden hade man å

ena sida C. G. Karlssons speceriaffär och på den andra en mindre arbetarebostad. Båda voro starkt hotade och det sistnämnda huset antändes flera gånger. Tack vare ett energiskt släckningsarbete lyckades man dock hindra eldens spridning till dessa båda hus. En gynnsam omständighet var också att vinden var svag och låg från de hotade husen. Dessa blevo emellertid åtskilligt ramponerade av vattnet och värmen.

Om blåst rått vid tillfället hade branden med säkerhet fått en betydande omfattning, då här på ett obetydligt område ligga hopgyttrade ett dussin bostadshus, två ladugårdar, en loge och flera halmstackar.

Litade ej på banken – fick pengarna innebrända.

På grund av den våldsamma spridning som elden redan från början fick i det gamla trähuset blev så gott som intet av de 11 familjernas lösöre räddat. Flera av familjerna hade heller icke brandförsäkrat och många fingo ej sina kontanta tillgångar med sig ur det brinnande huset. Sålunda hade en person för någon tid sedan tagit sina samlade sparpengar, 1,400 kr., från banken, enär han inte litade på denna. Han förvarade nu penningarna i sitt hem. Då han med knapp nöd kunde rädda sig själv ut ur lågorna hann han inte att få med sig pengarna, vilka blevo lågornas rov.

Under tiden hade elden hunnit utföra sitt förstörelseverk fullständigt, Efter endast tre timmar återstod intet annat av huset än en rykande ruinhög.

Då flera av familjerna vid eldens utbrott redan gått till sängs och somnat vid tiden för eldens utbrott, blev det givetvis stor förvirring vid uppvaknandet. Ryckta ur sina bäddar, nakna och vettskrämda sprungo barnen omkring i den rätt kyliga marsnatten innan någon kom sig för att skaffa dem tak över huvudet i de närbelägna gårdarna. Det gjorde ett beklämmande intryck att se de hemlösa människorna, av vilka flera förlorat allt de ägde, göra förtvivlade försök för att om möjligt rädda något av sina tillhörigheter, vilket dock i allmänhet misslyckades.

Ett första förhör rörande eldens uppkomst hölls på söndagen av landsfiskal Gråberg. Av förhöret framgick att elden uppstått i ett ungarlsrum på nedre botten. Under lördagskvällen hade i densamma hållits ett supgille med åtföljande oordningar och slagsmål, först inne i rummet och sedan ute på gården. Därefter hade sällskapet begivit sig till den nämnda basaren i templarlokalen.

Deltagarna i supgillet ha inför landsfiskalen förklarat att de icke kunna säga hur elden uppkommit. Golvet i rummet var täckt med tjockt papper, vilket under slagsmålet blivit sönderrivet. Förmodligen har någon brinnande tändsticka eller cigarrettstump kastats på golvet, där papperet lätt fattat eld.

De som genom branden blivit hemlösa voro alla arbetare voro alla arbetare vid Sörstafors pappersbruk och ha nu genom bruksledningens försorg beretts tak över huvudet. Sammanlagt uppgår antalet personer, som genom branden blivit utan tak över huvudet, till 44.

Det brunna huset, som var rätt gammalt, var före kriget försäkrat för 8,000 kr. Senare har dock brandförsäkringsbeloppet blivit höjt flera gånger och torde nu uppgå till 20,000 kr. Enlig vad Länstidningen på söndagskvällen erfarit vid ett samtal med Köpings lasarett befinna sig de vid branden skadade efter omständigheterna väl. Brandskadorna äro inte av allvarligare beskaffenhet.

Efter denna händelse fick Frida bo i en lite stuga vid Kolbäcksån.

Närmaste grannar var båtarna, som gick förbi.

Det var vid denna tid, 1922, som Frida beslutade ta hem sin dotter Inga från fastern. Frida ville ha hem Inga när det var dags för Inga att börja i skolan. Det var den överenskommelse hon gjort med faster Ingrid, när Inga flyttade dit.

Inga började sin skolgång i Sörstafors och blev kvar där under ett och ett halvt år liksom hennes äldre syskon Fritz och Gunhild. Skolan låg ett stycke från pappersfabriken. Pappersfabriken tillverkade färgat papper.

Disponenten på pappersfabriken hade en dotter Ellen. Hon gick i samma skolklass som Inga. Inga och hon gillade att sjunga. En dag följde Inga med hem till henne. Hemma hos Ellen fanns ett stort piano i ett ljust rum. Ellens mor satt vid pianot och hälsade flickorna välkomna. Nu kunde de vara med henne och tillsammans sjunga några visor. Den första visan blev "Blåsipporna uti backarna stå". Inga mindes att Ellens mor spelade med stora gester och energiskt slog ut med armarna. Ellen och Inga sjöng av hjärtans lust.

Ibland lekte flickorna vid pappersfabriken och klättrade på trästaplarna i brädgården. Det var knappast tillåtet. Men Ellen var ju disponentens dotter. Och då var det väl ingen som vågade säga ifrån.

Inga i Sörsta.

Inga och Ellen

Ingas klass i Sörstaskolan. Fjärde flickan från vänster i rutig klänning var dotter till disponenten på Sörstafors. Femte flickan var verkmästarens dotter.

En annan skolkamrat var Ingrid Stensson. Hon var välbeställd bonddotter och ansåg sig vara förmer än sina kamrater. Hennes röst hördes över alla andra på skolgården och hon bestämde vilka som fick vara med och leka.

Det fanns inga nöjen på orten, men en gång fick Inga följa med Fritz och Gunhild till Kolbäck. De äldre syskonen tyckte väl att det var tråkigt att behöva ta med lilla Inga. Det var vinter och de pulsade den långa vägen över en grusås. Inga fick kämpa för att hinna med sina äldre syskon. I Kolbäck gick de på bio och såg en film med Fyrtornet och Släpvagnen. De var två luggslitna karlar, som for omkring med häst och vagn. I vagnen fanns korvar och skinkor, som hängde på en lång stång. Försäljningsarbetet var besvärligt och de verkade inte lyckas med något. Inga tyckte filmen var dystert och kände en lättnad, när den var slut och alla tre kunde gå hem igen.

När min mor var tolv år träffade hon sin morbror Carl August Nordström. Han var på besök från Illinois i Amerika, dit han tidigare emigrerat. Han försökte övertala min mor att flytta till Amerika.

Ingas farfar dog 1925-11-10. Han blev 85 år. Faster Hildas man, som var plåtslagare, skötte arvskiftet. Inga ärvde 125 kronor. I tidningen skrevs följande:

Sigtuna Nya Tidning, 13 nov 1925.

Dödsannons.

Att vår käre fader, lantbrukaren Johan Eriksson, född den 24 juli 1840 stilla avled hos sin dotter i Sigtuna den 10 nov, sörjd och innerligt saknad av barn, barnbarn, släkt och vänner hava vi den smärtsamma plikten tillkännagiva. Sigtuna d. 10 nov. 1925.

Ida,

Hilda Andersson f Eriksson,

Herman, Emma, Ingrid, Maria, Märta.

Begravningen äger rum söndagen den 22 nov. i Sigtuna kyrka.

Dödsfall.

I torsdags avled i Sigtuna hos sin dotter lantbrukaren Johan Eriksson i en ålder av över 85 år. Herr Eriksson var en intresserad jordbrukare, som arbetat upp de gårdar han under sin långa levnad arrenderat. Under en del år brukade han och bebodde Fiskartorp under Löfstaholm och sedan Slotterkärr ävenledes under Löfstaholm. När den senare gården så styckades inköpte han Löfstaholm, där han framlevde sin ålderdom. Herr Eriksson var en allmänt omtyckt och vänsäll man och sörjdes nu förutom av flera barn samt barnbarn av en talrik vänkrets. En dotter är gift med plåtslagaremäster J. A. Andersson, Sigtuna.

Frida tog arbete vid en stor ladugård. De yngsta barnen, Fritz och Gunhild bodde då fortfarande hemma.

Arbetet i ladugården med mjölkning och andra djursysslor blev tillslut för tungt för Frida, så hon beslutade att söka ett annat arbete.

Berg.

Alla Ingas syskon var äldre än henne. Hennes mor Frida hade svårt att klara hela familjen på sin magra lön. Det blev därför nödvändigt att barnen tog tjänst och fick egen inkomst så snart som möjligt.

1920 fick Sigfrid och Märta arbete i Hallstahammar. 1922 fick Tyra arbete i Köping och Gunhild i Söderköping. 1925 fick Fritz arbete i Smögen.

Den 6 december 1925 flyttade Frida till Norrby i Bergs socken. Då bestod den kvarvarande familjen bara av henne själv och Inga.

En tid på cirka två år i Berg utan bilder.

Frida brukade säga att Inga var lik sin far, som hade hjärntumör. Dessutom påstod Frida att hon varit för gammal, när hon fick Inga. Så nog förstod hon varför Inga blivit så konstig.

Frida blev hushållerska hos kyrkovärden Karl Oskar Karlsson (född 1856-03-03 i Götlunda), som låg sjuk med cancer i halsen. Hans hustru Anna Augusta Andersson (född 1862-03-06 i Floda) hade dött två år tidigare. Han hade varit nämndeman och hade två söner. Han harklade sig ofta och hostade upp mängder av slem i en mugg. Gubben avgjorde att det var Ingas arbete att ta hand om muggen, när den blivit full. Då blev hon tvungen att gå ut till ladugården och tömma den i gödselstacken.

Gubben var missunsam mot Inga. Hon fick känna att hon var där på nåder. Hon tilläts bara få lite mat och var hungrig hela tiden. När tillfälle bjöds tog Inga en extra smörgås. En gång tryckte hon sin smörgås under en stol för att gubben inte skulle märka att hon tagit den.

En av sönerna köpte en kristallradio. Det levererades som en byggsats, som han knopade ihop. Det blev en stor händelse, när radion fungerade. Den knastrade förstås, men det störde inte någon. Familjen samlades kring den och lyssnade till de tidiga radiosändningarna.

En dag hade Inga lånat en spark och åkt till en skolkamrat. Leken med kamraten blev trevlig och Inga glömde att tiden gick och det blev sent. När hon kom hem var Frida förgrymmad. En av sönerna till gubben hade frågat efter sparken eftersom han skulle besöka sin fästmö, som bodde på Skansen efter slussarna vid Kolbäcksån. Följande morgon skickade Frida Inga den långa vägen till Skansen med sparken. Inga måste smyga förbi skolan eftersom det var skoltid och hon ju inte kunde gå dit på grund av uppdraget att lämna igen sparken.. Sonen och fästmön hälsade förvånat och glatt på Inga när hon kom med den. Det var alls inte bråttom att få den. Sedan smög Inga förbi skolan och hem igen. Dagen därpå berättade hon i skolan att hon varit sjuk.

Skolan låg vid Bergs kyrka. Skolläraren hette Erik G Bergström (f 1862 i Irsta) Han var också klockare och organist, men gammal och ointresserad av skolarbetet. Han var alltså 63 år och borde ha varit pensionerad, men han lyckades hålla sig kvar som lärare. Han satt mest och sov vid sin kateder trots att pojkarna i klassen förde ett väldigt oväsen. Inga tyckte inte om att han satt och snarkade. Då och då vaknade han upp och pekade ut någon, vanligen oskyldig, och sade att just den eleven skulle bestraffas med kvarsittning. Det enda som han ansåg vara viktigt var katekesen, så Inga fick en gedigen insikt i religiösa teser och påbud. Han var också kantor i kyrkan och i skolan spelade han och sjöng. Och sången var det enda, som Inga hade någon glädje av och uppskattade. Inga tyckte det kom en egendomlig lukt från läraren. Det värsta var nog hans besök på dasset på gården. Om inte eleverna såg sig för kunde läraren plötsligt stå där framför dem efter dassbesöket i färd med att dra upp och knäppa sina byxor. Inga tyckte han var äcklig.

Eleverna var barn till fattiga bönder. Många barn var fulla i löss. Inga blev smittad. Frida var upprörd över lössen och anskaffade sabbadillättika och luskam. Det blev mycket kammande och tvättande. Ett tag fick till och med Frida själv löss. Lössen spreds i skolklassen. Pojken som satt bakom Inga i skolsalen hade löss överallt, speciellt i håret, och dessa spred han glatt omkring sig i klassen.

Inga drabbades av ett sår på benet, som inte ville läka. Det hade börjat som en liten kvissla. Den blev inflammerad och vätskade. Det droppade var, sved och gjorde ont. Såret bredde ut sig. Inga försökte förgäves dölja det.

Tuberkulos var vanligt under denna tid och det verkade troligt att såren hade sin orsak i sådan smitta.

Frida var skrockfull och lyssnade gärna på goda råd. Hon hade hört om en "klok" gumma från Tyskland, som var gift med en bonde i trakten. Hon tog med Inga dit. Gumman tog fram en balja hett vatten, grönsåpa och en trasa. Det gjorde fruktansvärt ont, när gumman började gnida ren såren med såpan. Inga skrek och Frida skämdes och försökte få henne tyst. Resultatet av den hårdhänta sårbehandlingen blev att såren ytterligare förvärrades. Frida brukade säga att Inga var lik sin far, som hade hjärntumör. Dessutom påstod Frida att hon varit för gammal, när hon fick Inga. Så nog förstod hon varför Inga blivit så konstig.

Frida gick med Inga till bruksläkaren i Hallstahammar. Det blev en ytlig undersökning. Läkaren klämde på såren och diskuterade med sin sköterska. Såren tvättades och Ingas sår doldes med massor med gasbinda. Det blev dock ingen bättring. Såren läkte inte och bandagen

fuktade igenom. Det blev nödvändigt för Inga att vara hemma från skolan under en tid.

Inga bodde tidvis hos sin syster Märta och gick då till fots mellan Berg och Hallstahammar. En gång blev hon skjutsad på cykel av Märtas man Karl Wallström. De bodde tillsammans med barnen Margit och Evald i ett rum och kök. Karl arbetade vid Bultfabriken. Märta blev ängslig att hennes små barn skulle smittas av Ingas otäcka bensår.

Till slut blev Inga skickad till lassarettet i Köping. Där fick hon stanna under en månads tid med ljusbehandling och en ny salva som terapi. Då först inträdde en förbättring och sårerna på benen började läka. Frida hade inte haft tid att besöka Inga under denna sjukhusvistelse.

När Frida och Inga skulle gå till apoteket och köpa mer salva träffade de en bekant. Frida berättade om salvan och apoteksbesöket och fick det goda rådet att istället köpa Syster Ellas salva, som fanns i livsmedelsaffären. Inga lyckades dock med högljudda protester slippa att bli utsatt för den rekommenderade salvan.

Gubben Karl Oskar Karlsson dog till slut den 21 februari 1926. Inga då bara 11 år, men blev ändå tvungen att gå på begravningen.

En av sönerna hade en fästmö och när han skulle gifta sig, beslutade Frida för att flytta. Hon ville inte bli piga åt den unga frun.

Sörby.

Den 26 augusti 1926 tog Frida tjänst hos Ernst Edvard Olsson, (född 1873-12-19 i Västervåla) en ensam ungtkarl och bodde nära Engelsberg i riktning mot Virsbo. Han var tummare vid sågen i Engelsberg, vilket betydde att han hade ansvar att mäta längd och bredd på timmer.

Frida och Inga åkte med tåg till Engelsberg. Deras tillhörigheter, nästan bara kläder var packade i en liten byrå. Allt övrigt fanns i en annan byrå, som lämnades kvar hos Märta. Där fanns breven från faster Ingrid och mycket annat. Allt förskingrades dock senare av Märtas vilda småbarn.

Frida med grannar (pojke med sin mormor) i Sörby

Ernst Olssons stuga, Skrivaregården, Pilbo, låg i Sörby mellan Bondfallet och Västervåla. Frida och Inga fick bo i en egen liten stuga. Det fanns en lanthandel mittemot hans stuga tvärs över landsvägen. Skolan låg helt nära. En bit därifrån fanns en Godtemplarlokal, där det hölls basarer.

Ingas kamrat Dagny Stensson i Sörby.

I Sörby skola fanns det en ung lärare, Sixten Thorén (född 1893-02-03 i Bo, Örebro län). Han var mycket kunnig i allt som gällde bygden och dess historia. Inga hade haft B i alla betyg, när hon kom till skolan, men läraren var intresserad av sina elever och betygen gick upp.

Skidåkning i Sörby.

Inga hade aldrig tidigare åkt skidor. Hon ägde inte heller några. Men skolan hade extra skidor. Så Inga blev tvungen att delta i skidtävlingen. Hon körde fast i ett dike. Hon bröt av en skida. Och hon kom sist i mål. De trasiga skidan smusslade hon tillbaka in i skolans förråd.

Det blev många tillfällen att träna skidåkning, och efterhand blev Inga till slut riktigt duktig med att hantera sina skidor.

Skolköksflickor i Sörby

Skolkökskursen hade både yngre och äldre deltagare. Vid avslutningen inbjöds föräldrar på kaffe och dopp. Det var högtidligt och fint med vita dukar. En av eleverna råkade knuffa omkull en hel kanna med kaffe.

Inga skulle servera och var fruktansvärd rädd. När han serverade en kamrats mamma skakade hon så hon hällde på mammans tumme. Hon hade skrattat och sagt att hon helst ville ha kaffet i koppen.

Inga hade lärt sig att plocka svamp hos sin faster, speciellt var det många stora fingersvampar. I Sörby hittade hon en mängd murklor, som hon fyllde en hel korg med. En av granngummorna rekommenderade Inga att gå till lärarinnorna med svamparna, då skulle hon få bra betalt. Inga följde rådet och travade hoppfull iväg. Lärarinnorna köpte dem gärna men till Ingas stora besvikelse fick hon bara femtio öre för alltsammans.

Inga gjorde pappersblommor, rosor.

Inga hade en skolkamrat som hette Ingrid Brolin. Hon var äldst bland sina syskon. Familjen bodde i en egen stuga. Mannen arbetade vid järnvägen och hustrun var hemma med barnen och husdjuren, bland annat en gris. Inga blev bjuden på en stor smörgås av Ingrids mor. Det var tjockt rågbröd, flott i stället för smör och rikligt med sylta. Den ovana maten blev en prövande upplevelse för Inga.

Ingas kamrat Ingrid Brolin. Ingrid Brolins familj.

Ingrid visade Inga runt på byn. Det enda nöjet som fanns var den årliga basaren. Där fanns det mycket att titta på och köpa om man hade pengar. Ingrid såg fram mot ett besök på basaren, när det var dags.

Det fanns också bio, men de dystra stumfilmerna roade inte Inga.

I Engelsberg var det många religiösa. Bönemöten var vanliga både i allmänna lokaler och bybornas privata kök. Inga var inte intresserad av några predikningar. Och Ingrid var inte speciellt angelägen.

En bonde som sades vara fromt religiös höll kraftfulla predikningar om synd och straff. Men själv var han känd för att slå sin häst och hans hustru såg rädd och plågad ut. Skommarbo pingstvännen hade intensiva möten, där man bad och ropade till gud tills rösterna svek och ansiktena blivit högröda. Då lade man sig ner på golvet och fortsatte att be. Inga föredrog dock frälsningsarmen i Engelsberg. Deras möten var fyllda med trevlig sång och musik.

Inga konfirmerades 1929-05-11 i Västervåla kyrka. Prästens namn var Gustaf Daniel Svedman (född 1890-07-02 i Jönköping, hans far var snickaren Anders Gustaf Svedman född 1855 i Härja och hans mor Thilda Maria Svensdotter född 1859 i Fryele, prästvigd 1915).

Inga var ingen exemplarisk konfirmationselev, men hade ett gott kunnande från katekestragglandet i Berg, så förhören i kyrkan gick mycket bra.

Inga vid konfirmation i Sörby.

Inga konfirmeras

Inga konfirmerades i Västervåla kyrka. Hon var ingen exemplarisk konfirmationselev, men hade ett gott kunnande från katekestragglandet i Berg, så förhören i kyrkan gick mycket bra.

Konfirmation i Västervåla kyrka. Ingrid Bolin till höger om Inga.

Under tiden i Sörby dog Ingas faster Ingrid. Hon blev bara 45 år gammal. Orsaken var att hon hade ett svagt hjärta.

Till stugan i Sörby fanns ett uthus, där Inga fann en massa veckotidningar och Kajsa Vargs gamla kokbok. Det blev många stunder som hon smög iväg och tillbringade där med trevlig läsning.

Ernst Olsson sa att Ingas sår såg ut som kallbrand. Han verkade bekymrad och diskuterade allvarligt med Frida om de smittade. Inga blev väldigt skrämmd av pratandet om hur farliga hennes sår kunde vara.

I grunden var Ernst Olsson en vänlig och hjälpsam man. När han hade ärende till handelsboden han köpte ofta karameller och tog hem till Inga. Frida gillade inte alls att han pysslade om Inga. Hon ville inte ha dottern bortskämd. Och dessutom var hon tveksam till hans avsikter. Han verkade vara en rejäl karl, men man visste ju aldrig riktigt.

Ernst Olssons vanor var lite speciella. Till jul skulle all julmaten stå framme dag och natt över hela julhelgen, så man när som helst kunde ta sig en bit. Annars var det inte någon riktig jul sade han. Frida, som var ansvarig för maten, oroade sig naturligtvis över att maten hanterades så olämpligt.

Ernst hade en gammal far som dog. Inga var med i kyrkan då han begravdes.

Frida brevväxlade med en av sina bröder, Karl August Nordström, som flyttat till Amerika. När Inga var tolv år kom han på besök. Enligt honom

var Amerika framtidslandet och han rekommenderade Inga att komma med dit.

Frida lagade lakan och vid ett tillfälle hittade mannen ett av sina lakan tillsammans med Fridas grejer. När han anklagat henne för stöld av lakan kände Frida sig förorättad. Hon sade upp sin anställning och flyttade därifrån.

Inga hade dock goda minnen från vistelsen i Sörby. Senare 1934, när Inga träffat Rune och bodde i Skogsbo, reste hon tillsammans med honom till Sörby och hälsade på hos Ernst Ohlsson. De åkte tåg och gick sista biten.

Rune tog en bild av Ernst Olsson

Hässelby.

Hösten 1929 bodde Inga hos sin syster Edit och hjälpte till när Edit fick sitt första barn dottern Inger. Hon var gift med John Walter, som var chaufför hos en trädgårdsmästare i Hässelby. Edit hade bett Inga att komma och hjälpa henne. Inga kom direkt efter skolköskursen och fick då användning för sina kunskaper i matlagning och servering.

Edit låg till sängs hemma en tid före och efter förlossningen. En barnmorska skötte förlossningen och Inga fick hjälpa till. Hon tyckte Inga var duktig och ville anställa henne som sitt eget hembiträde. Men Inga ville inte. Hennes mor Frida hade också sagt att Inga var omöjlig i köket och det spelade väl in. Det hade gjort henne avogt inställd till köksarbete. Dessutom ville Inga tjäna egna pengar och det var lättare genom trädgårdsarbete.

Edits dotter Inger var låghalt vid födseln och krävde speciell behandling. Det skadade benet måste lindas omsorgsfullt för att växa på rätt sätt.

Ingas syster Tyra hade pratat med en trädgårdsmästare, som hon kände. Hos honom kunde Inga börja arbeta på våren.

Senare bodde Inga hos sin bror Sigfrid och svägerskan Annie. Hon hade liggplats i ett rum på en oinredd vind och disponerade där en tälsäng. I familjen bodde också Annies systerson Uno, som var 15 år gammal.

Sommaren 1930 arbetade Inga på Lidmans handelsträdgård. På våren blev det många timmar och dagar med vattning av planteringarna. Senare på sommaren vidtog rensning och plantering. Dom hade även mycket krukväxter, speciellt hortensior.

Svedvi.

Inga och Frida flyttade till Svedvi socken den 6 november 1931. Hon skulle hushålla hos en gammal blind gubbe, lägenhetsägaren Johan Magnus Åhlén, som hade en liten stuga i Vallby, Emaus. Han var fd soldat och änklings sedan 1928-11-23, då hans hustru Emma Maria Öman hade dött.

Areal: Total 5 hektar, av dessa var 3 hektar åker, 2 skog. Taxeringsvärde var 5 700 kr.

Jordart: Svartmylla på lerbotten. Skogsbestånd: Barrskog.

Mangårdsbyggnad. uppförd 1858. Ladugård och loge uppförd 1866. 1 ko, 1 ungdjur, 2 svin, 5 höns. Gården till släkten 1928.

Ägare: Erik Ivar Pettersson f. 26/11 1899. Son till Henning Pettersson o. h. h. Augusta f. Karlbom. Gift 21/8 26 med Märta Bergkvist f. 18/8 06. Barn: Vivian f. 1927, Ingrid f. 1929, Karl Erik f. 1932, Maj-Lis f. 1934, Marianne f. 1940.

Erik Ivar Petterssons hus i Vallby, Skedvi socken.

Under denna tid kom en släkting till Frida på besök och förvånades över Inga och utbrast att hon var en skönhet. Inga tyckte det var konstigt eftersom hennes mor alltid sagt att hon var ful. Frida försvarade sig med att det var onödigt att sätta griller i huvudet på Inga. Då skulle hon bara bli mallig.

Min mor beskrev Frida som en sammansatt person. Hon var rädd för vad folk skulle säga. Hon var argsint och kom lätt på dåligt humör. Hon var givmild. Om hon fick någon present gav hon genast bort den, främst till sina äldre döttrar. Hon var duktig att hushålla och lagade god mat, speciellt omeletter och grönsakssoppor. När hon var glad spelade hon gitarr och sjöng religiösa sånger.

Fredriksberg och Västerås.

Trädgårdsarbetet var säsongarbete. Det betydde att Inga blev arbetslös, när vintern kom. Hon kom då tillbaka till sin mor.

För att få arbete åkte hon till arbetsförmedlingen i Västerås. Där blev Inga hänvisad till ett vinterarbete på Fredriksbergs herrgård, som låg ett stycke norr om Västerås.

Inga kallade trakten kring gården väglös. För att ta sig dit fanns det bara en smal stig, där man bara med svårighet kunde ta sig fram med häst och vagn. När hon traskade stigen fram mötte hon en dräng, som ilsket förebrådde henne att hon inte hälsat tillräckligt hövligt på honom. Det kändes inte som något bra början till ett nytt arbete.

Inga kände sig fortfarande olustig, när hon knackade på dörren.

“Herrgården” var tämligen förfallen efter många år utan underhåll av byggnaderna. Herrgårdsägaren var en gubbe, som kommit över den vanvårdade gården billigt. Han var en enkel man som arbetade på en leksaksfabrik i Västerås.

Han bodde där med sin familj, som förutom hustrun omfattade 4 söner och två döttrar. Den yngsta dottern var i Ingas ålder

En av sönerna hade en bensinstation. Inga brukade gå till bensinmacken med matsäck åt honom. Han deltog i en biltävling på sjön Rämen 1932-02-29. Tävlingen var internationellt känd och hade deltagare från många länder. Rämenloppet vanns av västeråsaren Olle Bennström.

Inte kunde väl Inga ana, att hennes kommande make Rune skulle vara på plats som åskådare vid denna tävling. Det fanns speciella bussresor arrangerade från Avesta till Rämen för motorentusiaster.

Biltävling på Rämen

En annan av sönerna var i Ingas ålder. Inga tyckte inte om honom. Han var barnslig och söp kraftigt.

Inga skulle arbeta som piga. Framför allt skulle hon sköta köksarbetet och det innefattade mycket tid med att skura golv.

Den äldre dottern hade ett kafé på Pilgatan i Västerås mitt emot ASEA. När hon fick problem och saknade personal, ombads Inga att arbeta hennes kafé.

Det nya arbetet innebar ingen förbättring, allt var primitivt och tungarbetat. Inga arbetade i kaféet om dagarna och på natten sov i samma lokal i en hopfällbar säng.

En av Ingas arbetsuppgifter var att vara först uppe om morgonen och tända i kaminen. Hon hade svårigheter att få eld i den första dagen. Det var nödvändigt att först tända med papper och trästickor. Sedan skulle hon försiktigt mata på stenkol. Övriga arbetsuppgifter var städning på kaféet och skurning av utedasset. Ingången till dasset var prydd med en grön spjöldörr.

Varje dag skickades Inga iväg till ett hembageri för att köpa gårdagens bröd, mest siktkakor. Detta bröd användes sedan till smörgåsar, som såldes i kaféet.

Under sin tid i Västerås såg Inga tidningarnas löpsedlar som berättade om Ivar Kreugers död i Paris den 12 mars 1932 och om den efterföljande börskraschen.

Hässelby.

Inga fick tidigt arbete hos en trädgårdsmästare i Hässelby. Arbetet ringaktades av många, det ansågs vara enformigt och tungt. Fälten var stora, raderna med plantor föreföll oändliga, rensning och gallring frestade på rygg och armar, och dagarna blev slitsamt långa. Men det fanns positiva sidor. Arbetet delades nästan lika av alla, Inga fick flera jämnåriga arbetskamrater, dessutom tyckte hon om att se hur plantorna växte och till slut skördades. Särskilt mindes hon de knippade rädisorna.

Torgförsäljningen fyllde henne med en speciell glädje. Under dessa dagar låg det förväntningar i luften. Det blev extra tidiga morgnar med packning av grönsaker och lastning på kärra, en lång färd till stadens torg och en hel dag på torget i med försäljning i människovimlet. Om försäljningen blivit god kunde det vankas belöning i form av något litet inköp från staden. Hemkommen efter en torgdag var hon alltid både trött och lycklig.

På våren kom Inga till Jakobssons handelsträdgård. Den ägdes av fru Jakobsson, en änka, som hade en förman till hjälp. Hon hade tre döttrar. Den äldsta var gift med en man som hade ett åkeri. Dottern Ebba arbetade som hjälp i trädgården och dottern Vera i hushållet. Jakobssons tog mycket kompostjord från Lövstatippen. Det kunde också ha varit därifrån, som det guldmband kom ifrån, som dottern Ebba hittade under rensning i grönsaksodlingarna.

Inga fick bo på andra våningen i ett eget litet rum. Fru Jakobsson lagade god mat åt alla.

Stora lådor lastades med grönsaker och fraktades till Stockholm. Fru Jakobsson stod på torget och sålde dem. Hon hade presenter med sig, när hon återvände hem. Inga fick en klarblå jacka.

Jakobssons döttrar Ebba och Vera tog med Inga en gång till Gröna Lund. Besöket där förevigades med ett fotografi, som bevarats. Senare gjorde Inga även egna resor in till Stockholms centralstation. Det var under dagtid och Inga tyckte det var lätt att hitta. Hon gick längs Drottninggatan och Västerlånggatan. Där fanns det många skyltfönster att titta på.

En anställd man hos trädgårdsmästaren var från Dalarna. Han såg mycket allvarligt på sig själv och sitt arbete. En fotograf tog ett fotografi av honom, när han öppnade en drivbänk. Ebba och Inga stod i bakgrunden och skrattade. Fotografen tyckte bilden blev så dråplig att han satte ut den i fotoaffärens fönster.

Mannen från Dalarna

Inga

Inga vid besöket på Skansen

Inga jobbade från sju till sena kvällen. Ibland somnade hon stående innan arbetet var färdigt för dagen. Hon fick arbeta och spara hela sommaren för att ha råd att köpa en overall. Den var mörkgrön, men hon använde den så länge att den blev nästan vit.

Stigtomta.

Tyvärr var trädgårdsarbete bara ett säsongarbete. På hösten 1932 fick Inga svårigheter att erhålla arbete för vinterhalvåret. Därför tyckte Ingas mor och Ingas äldre syskon och hon borde skaffa sig ett riktigt arbete med lön under hela året. Inga drömde om att få lära sig att sy, hon ville få utbilda sig till sömmerska och arbeta i Stockholm, men Frida hade andra planer.

Ingas faster Ingrid hade satt griller i huvudet på Inga. Vad hade hon för rätt att ge Inga råd om yrke och arbete? De var ju så märkvärdiga i Johan Alberts släkt. Vad hade de att vara stolta över? Och Johan Albert, det enda märkvärdiga, som han utträttat i livet var väl att dö från henne.

Hon tänkte på sin egen ungdomstid, då hon arbetade på ett mejeri i Säby. Det var ett rejält arbete. Det hade givit verkliga erfarenheter för livet och där hade hon träffat sin blivande man. Hon mindes kamratskapet bland de anställda på mejeriet. Visst kom hon ihåg att arbetet var tungt och dagarna långa, men de trettio år, som passerat sedan hennes tid på mejeriet hade gjort minnena ljusare och arbetet där föreföll nästan eftersträvansvärt. Dessutom var det väl inte fel att sända en flicka till ett strävsamt och uppfostrande arbete. På så sätt kunde Inga nya erfarenheter och så skulle det väl kunna bli lite ordning på henne också.

Frida blev så upplivad av sina egna tankar, att hon kontaktade ett lämpligt mejeri, utan att först berätta något för sin dotter. Det blev Stigtomta mejeri AB grundat 1887. Frida fick svar från mejeriet. Föreståndaren förklarade sig vara villig att anställa Inga. Frida bekräftade överenskommelsen och det blev bestämt att Inga skulle börja arbeta vid mejeriet i Stigtomta. Först därefter berättade Frida för sin dotter om planerna.

Inga protesterade mot att bli skickad till mejeriet, hon grät och stampade i golvet. Frida blev arg och snopen, hon hade ju lagt ner så mycken möda och omsorg i att skaffa Inga ett bra och stabilt arbete. Hon borde vara tacksam. Dotterns drömmar om att få lära sig sy och bli sömmerska tyckte hon var barnsliga och verklighetsfrämmande. Flickan var lat och ville ha ett lätt och bekvämt liv.

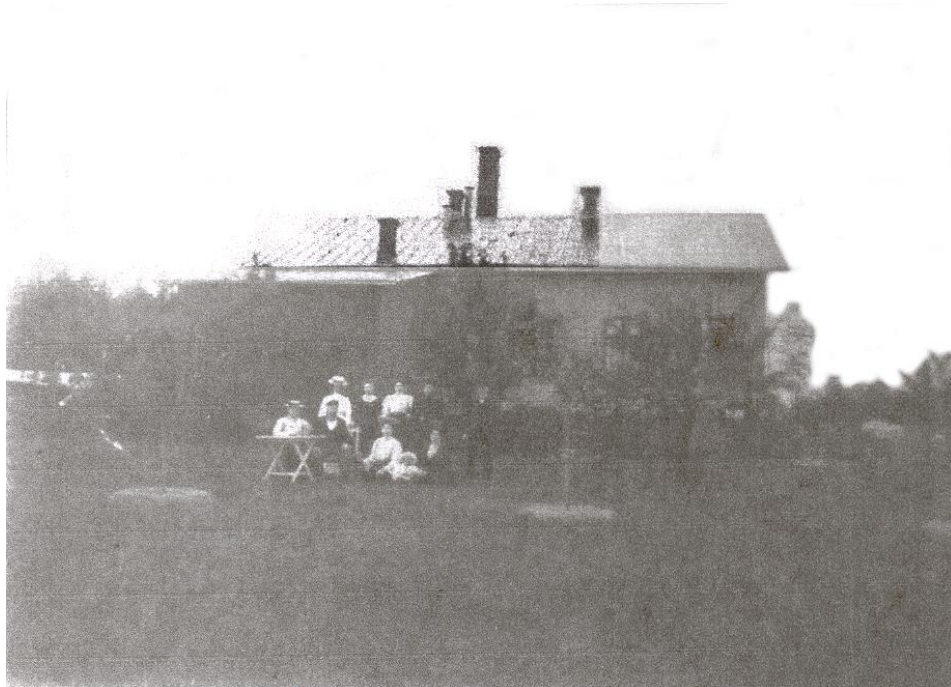
Moderns vilja var den starkare och på avtalad tid sattes Inga på tåget med väskor, matsäck och biljett. Inga kände sig nedstämd och illa behandlad. Hon kokade av känslor, hon var arg, ilsken, missmodig, ängslig och fylld av farhågor inför den väntande framtiden på mejeriet. Endast motvilligt vinkade hon till sin mor, när tåget rullade ut från Kolbäcks station. Sedan satt hon länge uppgiven, stirrade ut på det förbiflygande landskapet och lyssnade till dunkandet från rälsen. Hon önskade, att hon aldrig skulle

komma fram till mejeriet, men insåg att det framrusande tåget alltför snabbt förde henne närmare det hotande och oönskade målet. I Flen måste Inga byta tåg. För henne var det bara en otrevlig påminnelse att hon snart skulle vara framme i Stigtomta.

”Skulle inte min nådiga unga fröken kliva av på den här stationen?” Tågkonduktörens röst var bullrig och lite retsam, men han såg vänlig ut och hjälpte Inga att komma av tåget med sina väskor. Sedan gjorde han honnör och hastade tillbaka upp i tågvagnen. Inga neg och mumlade ett tack. Hon rodnade och kände sig förargad på sig själv. Konduktören hade varit så charmfull och hjälpsam. Varför hade hon inte kommit på något lämplig att säga till honom? Och varför hade hon tillåtit sig att somna på tåget? På det här sättet hade ju resan, som Inga helst inte velat se någon slut på, alltför snabbt avslutats.

Tåget tutade och satte igång med mycket pysande och skakande, farten ökade och strax var hela tåget försvunnit. Inga stod därefter ensam på stationen och tvekade. Hur skulle hon hitta mejeriet? Hon gick långsamt ifrån perrongen och valde vägen till vänster. Hon gick en god stund innan hon mötte en kvinna, som hade en liten flicka med sig. Inga frågade och kvinnan förklarade att Inga varit på väg i fel riktning, men hon kunde följa med dem, så skulle de visa vägen till mejeriet.

Det hade börjat mörkna innan Inga nådde fram till mejeriet.

Stigtomta mejeri.

En flicka visade Inga in i mejeriet. I ett rum längre in satt en äldre man. Inga hälsade och talade om vad hon hette.

”Det var din mor, som bad att du skulle få arbeta hos oss”, sade föreståndaren på mejeriet och såg forskande på Inga. ”Hon skrev, att du var van att arbeta och att du lärde dig fort. Om det är så, så kommer du nog att trivas med arbetet och alla, som arbetar här. Som nybörjare får du dessutom nöja dig med 30 kronor per månad i lön.”

Inga visste inte hur hon borde svara, hon skruvade på sig och såg nervös ut och kände sig kränkt, då hon tidigare per brev blivit lovad 35 kronor månadslön. Inga stod där tyst en stund och kände sig illa behandlad. Till slut sträckte hon i alla fall fram handen, neg och tackade honom. Ett kort ögonblick såg mejeriföreståndaren nästan road ut, sedan kallade han på en av flickan och bad henne att visa Inga var hon skulle få sova och var hon kunde ställa sina väskor.

Inga skulle få ett rum en trappa upp, men hennes spånkoffert fick en plats i trapphuset.

Flickan visade vägen för Inga. Det fanns en stor trappa till övre våningen på mejeriet. Där uppe hade mejeristen med familj sin lägenhet. Familjen bestod av mejeristen samt fru och tre söner. Flickan följde Inga in till ett angränsande rum och berättade att de skulle bo där tillsammans.

När natten kom fick Inga åter en otrevlig överraskning. Rummet var fullt med vägglöss. De satt i långa rader i tapetskarvarna. Så fort ljuset släcktes blev flickorna överfallna av lössen. De fanns i mängder bakom vecken på de mörkbruna tapeterna, men märktes bara på natten. Den andra flickan hade sin säng mitt på golvet och led därför inte så mycket av lössen, medan Inga, som fick en säng närmast väggen blev desto mera utsatt. Inga fick röda prickar över hela kroppen.

Arbetet på mejeriet krävde tidiga morgnar och långa arbetsdagar. Varje morgon började arbetet klockan 4. Inga fick väga in mjölk och vända ostar. Alla ostar behövde vändas varje dag för att de skulle mogna till rätt kvalitet. Ostarna var tunga, så det var en påfrestande uppgift att lyfta och vända dem. Arbetet var tungt och otrivsamt.

De äldre arbetarna drev med de nyanställda. Arbetskamraterna skrattade åt Inga, när hon fumligt försökte sköta de ovana sysslorna. Visst var det otrevligt, men Inga brydde sig inte så mycket om kommentarerna, hon visste ju att hon var ovan, men det skulle nog gå över. Värre var det med skämten hon blev utsatt för i dem såg hon bara elakheter. Inga blev instruerad i hur man skulle väga in mjölken. När hon första gången fick ansvaret för att väga in mjölken, så hade mejeristens yngsta son smugit dit och ändrat inställningen av vågen så att allt blev fel. Inga fick bannor

av mejeristen, som tyckte att hon borde ha förstått att det var fel på vågen och därför borde hon ha justerat om den. Och kamraterna skrattade.

Mjölken, som levererades in till mejeriet, var ibland inte så ren. Det fanns både halm och andra växtdelar i den, så den behövde silas innan den kom till användning.

Mejeristen hade en familj, som bestod av:

Karl Axel Christoffersson, mejeriföreståndare	f 1873-03-16 i Riseberga
Ester Persson, hustru	f 1886-12-25 i Hörja
son Bror Tage Evald	f 1907-07-21 i Värö
son Karl Oskar Eugen	f 1908-09-25 i Värö
dotter Barbro Viola Hildegard	f 1910-12-04 i Värö
son Per Axel Torsten	f 1913-02-21 i Värö
son Orvar Torvald Östen	f 1915-07-05 i Stigtomta
dotter Ester Hjördis Marika	f 1918-03-15 i Stigtomta

Mejeristens tre söner arbetade också på mejeriet. Den äldsta av dem förargade Inga genom att ständigt påstå att hon var hans fästmö. Han ville sällskapa med Inga, något som hon dock alls inte var intresserad av. Inga tyckte att han var jättegammal och inget lämpligt sällskap för henne. Han var ju 30 år gammal!

Frun till mejeristen lagade maten. Hon var stor och tjock, men maten var god.

Mejeristen undervisade sina anställda bland annat i matematik. Inga märkte redan vid första lektionen, att han inte kunde räkna. Det var förstås ingenting hon vågade säga något om, men samtidigt var det nog inte svårt att se på henne vad hon tyckte om hans lärarverksamhet.

Strax intill mejeriet fanns en lanthandel. Där kunde man köpa mat och allehanda andra saker som fotogen eller stövlar, som hängde i taket. De anställda på mejeriet använde lanthandeln för sina inköp.

Ingas rumskamrat kom från en bondefamilj i trakten. Kamraten tog henne en gång med, när hon besökte sitt föräldrahem. Hon bodde i en by närmare Nyköping. Där blev Inga djupt imponerad av att det fanns så många böcker. Jag var nog en tråkig gäst, som bara satt och tittade i böckerna, anmärkte hon själv senare om besöket.

Inga köpte skyddsförkläden av en man på mejeriet, som tillverkade dem av vaxduk. Mannen berättade att han tidigare arbetat på Tidö slott. När Inga köpte ett förkläde av honom, berättade han att han känt hennes far, när de arbetat på Tidö. Inga själv ställde sig tvivlande till denna uppgift.

Spolning av mjölkbassängen var ett återkommande arbete, som inte kunde göras utan att de, som slet med uppgiften, blev rejält blöta tvärs igenom kläderna. En kall novemberdag hade Inga dessa arbetsuppgifter.

Hon blev mycket blöt och kall. Mejeristen kom och meddelade att alla genast skulle ut på gården och skura osthyllor. Inga ville gå och byta till torra kläder, men mejeristen ansåg att det inte fanns tid för det. Det var risk för att det skulle bli mörkt innan arbete var klart. Helt blöt ute i nollgradigt novemberväder blev Inga snabbt genomfrusen och skakade av köld. Under natten fick hon frossa och hade svårt att sova. De följande dagarna blev en plåga eftersom Inga fått en svår förkylning och hög feber. Föreståndaren skaffade kinin åt Inga. Han ansåg att det var ett bra botemedel.

Efter en tid tillfrisknade hon. Då beslutade hon sig för att rymma från eländet. Hon meddelade detta i ett brev till sin mor.

En tid senare, en lördagskväll, när Inga kände sig kryare smög hon iväg. Hon lånade mejeriets dragkärra, lastade den med alla sina saker och gick till stationen, där hon köpte biljett och polletterade sin koffert.

Sedan gick hon tillbaka till mejeriet och sov över natten som vanligt. Dagen därefter bad hon om att få göra ett ärende. Eftersom hon inte tog något bagage med sig misstänkte ingen något, när Inga istället smet ner till stationen och gick på tåget.

Frida och systemen Gunhild mötte Inga på Kolbäckers station. Frida blev både ilsken och förargad över att Inga helt oväntat kom hem. Och hon talade i väl valda ordalag om vad hon tyckte om att Inga rymt från sitt arbete på mejeriet. Ingas syster Gunhild var vid denna tid på besök hos sin mor, så hon och hennes mor förenades i att förfasa sig över Ingas beteende. Gunhild bodde vid då i Västerås och gick på Margaretaskolan och lärde sig att laga mat och baka.

Frida blev mycket förargad över Ingas rymning. Inga hade ju varit städslad på ett år och då var det skamligt att gå från arbetet tidigare. Frida förklarade att Inga var mycket lik sin far och av denna anledning helt hopplös. Hon hade alltid varit sämst bland sina syskon. Inga förklarade att hon ville lära sig att sy. Men Frida ansåg att hon var alldeles för nervös för att klara något sådant, hon fick ju bara ont i magen och stammade.

En dag kom ett otrevligt brev från mejeristen i Stigtomta, där han hotade med rättsliga åtgärder eftersom Inga brutit sitt anställningskontrakt. Brevet skapade stor oro i familjen. Men det visade sig senare vara ett tomt hot. Inget mer hände. Men efter detta brev var Frida mer arg på mejeristen än på sin dotter.

Morbror Gustav.

Två veckor senare, i början av december 1932 blev Ingas liv åter förändrat. Hennes önskan att utbilda sig till sömmerska skulle till slut föra henne i en helt ny riktning. Min mormor Frida var djupt förargad över att Inga rymt från sin plats på mejeriet. Dottern skulle minsann inte belönas för sitt dåliga uppträdande. Inga fick drömma så mycket hon ville om en plats i syateljé i Stockholm.

Fridas bror Gustav var änkling sedan år 1919, då hustrun Emma dog av hjärnblödning, och bodde norr om Dalälven i ett litet samhälle som hette Högbo. Vid en olycka på Avesta järnverk hade han blivit skadad i sitt ena ben och blivit handikappad. Frida skrev till honom och berättade om sina problem med dotter. Inga ville inte arbeta och hade förstört sina chanser på mejeriet, som hon fått plats på. Och nu pratade hon bara om att bli sömmerska.

Det dröjde lite innan Frida fick svar på sitt brev.

Och brevet kom inte från Gustav utan ifrån hans dotter Gerda. Hon berättade, att hon själv och hennes bror Gösta bodde hemma hos deras far i Högbo. Fadern var sjuklig, men det skulle nog gå bra att ta emot Inga.

Gerda hade tagit reda på att det fanns en kappaffär inne i staden och att innehavarinnan var villig att ta emot Inga som lärling. Dessutom hade Gerda inget emot att övervaka och se till att Inga arbetade och inte misskötte sig.

Frida blev glad över Gerdas brev. Om Inga nu prompt ville lära sig sy, så fick det bli i Avesta. Att det var på behörigt avstånd från Stockholm var ju en fördel. Det var med viss förtjusning Frida accepterade Gerdas förslag. Frida hade dock återigen framhållit för henne att Inga inte ville arbeta och bad henne mana på henne så hon inte blev alltför lat.

Gerda hade haft problem med sin bror. Han var ombytlig och tröttnade ofta på sina arbetsuppgifter. Och slutade sina anställningar. Han arbetade en tid på Avesta Järnverk. Men en dag fick han plötsligt nog och rymde därifrån genom att klättra över en mur. Och det arbetet återvände han inte till. Det blev flera andra försök med anställningar. Han arbetade sedan kortare tider vid forsbygget och vid ett vägbygge. Och nu såg det till slut ut som det började ordna sig för Gösta. Så Gerda hade vana att ta hand om arbetsovilliga.

Frida och Gerda kom överens. Nu skulle det säkert bli ordning på Inga. Frida kände sig både lättad och nöjd.

Så blev det än en gång en tågresa till för Inga okänd ort. Inga var besviken över att färden inte gick till Stockholm, men hon skulle ju

åtminstone få arbeta med det hon gillade och länge drömt om. Hennes tankar fylldes av förväntningar och planer. Hon skulle kämpa och försöka göra sitt allra bästa för att de skulle gå väl för henne på den nya platsen. Hon skulle visa sin mor att hon haft fel, när hon tvivlat på sin dotters förmåga att klara sig på egen hand i livet.

Det var i december 1932 som Inga blev ivägskickad till Avesta. Enligt flyttbetyget kom hon 1933-11-08 till Skogsbo i Grytnäs socken. Hon lämnade dock inte in flyttbetyget i Grytnäs. Flytten blev därför noterad i kyrkoboken först 1934-06-12.

Kusinen Gerda skulle möta henne på järnvägsstationen. Inga tyckte det var orättvist att hon skulle behöva flytta till sin morbror. Hon blev arg när hon tänkte på att Frida själv strävade att vara nära sina övriga barn, men Inga skickade hon alltid bort så långt som möjligt.

Denna tågresa kändes spännande, men inte otrevlig. Alla ljuden från tåget och rälsen viskade om nya upplevelser. Många människor var på resa, arbetare, bönder, folk i finare kläder och familjer med barn. Inga vågade sig i samspråk med ett ungt par. Hon blev upplivad av att få berätta om att hon var på väg till sin morbror och skulle få lära sig sy i Avesta. Hon pratade på och beskrev livfullt allt trevligt, som skulle ske. Men inom henne fanns en oro för det okända hon snart skulle få uppleva. Mannen och kvinnan log och gav Inga uppmuntrande frågor och önskade henne lycka till med sitt kommande arbete.

Framme på Avesta station stod Ingas kusin Gerda och väntade på henne. Gerda hälsade henne välkommen och frågade om resan gått bra. Inga tog i hand och neg, kusinen var ju 10 år äldre än henne och hon tyckte att Gerda betraktade henne kritiskt. Gerda hade en cykel med sig, på de lastade hon Ingas väskor, sedan gick de från stationen, svängde in på Kyrkogatan, passerade kyrkan, gick över bron vid forsen och sedan uppför backen mot Högbo.

Gerda hade nyfiket frågat om allt, Ingas mor och syskon, Ingas skolgång med kamrater och lärare, Ingas konfirmation, Ingas tidigare arbeten och vad Inga tyckte om släkten. Gerda tog rollen av att vara äldre och klokare dessutom gjorde hon klart för Inga, att hon kände till hennes misslyckande på mejeriet. Här i Avesta skulle det nog gå bättre, det erbjöd sig Gerda att stå som garant för, hon skulle hjälpa till när det behövdes. Inga kände obehag och rös inför Gerdas löfte, men vågade inte säga att hon ville klara sig själv.

Högbo egnahemsområde låg på den höga grusåsen norr om Dalälven. Morbrodern bodde i ett litet rött trähus, Skoglunda, som omgavs av en trädgård. Gräsmattan var helt plan, det var så överallt i Högbo, och runt omkring den fanns några små äppelträd planterade med jämna avstånd

och på bortsidan mot skogen stod en klunga vinbärsbuskar. Inga tyckte det såg fint ut.

Morbror Gustav gick mödosamt fram till Inga och hälsade. Han hoppades att hon skulle komma att trivas hos honom. Han ropade på sin son Gösta, som kom fram och hälsade, medan han intresserat betraktade sin kusin.

Gustav hade år 1923 fått en svår skada. Under arbete i Avesta järnverks valsverk råkade han få sin högra fot i en vals, påföljden var att foten krossades. Stadsläkaren doktor Gunnar Immanuel Westbeck (f 1889-09-17 i Göteborg) ägnade honom den första vården, sedan fördes han till Avesta lasarett. Han blev dock inte återställd, utan var efter denna händelse handikappad.

Gustav var aktiv inom fribabstisterna, där han spelade kristliga sånger och skrev artiklar i "Lilla upplysningens vän", en tidning för söndagsskolan och hemmet. Gustaf följde ett visdomsord i livet: "Om du har rent mjöl i påsen, så behöver du aldrig vara rädd".

Gerda, Reuner och Inga.

Min mor bodde endast en kort tid hos morbror Gustav i Högbo. Gustav blev nämligen så sjuk att han behövde lämna sitt hem och läggas in på vilohem för vård. Gerda ansåg då, att Inga inte kunde bo ensam kvar i hans hus tillsammans med hennes bror Gösta. Dessutom hade Gerda märkt att Gösta tyckte om Inga och hon misstänkte, att hans känslor inte var helt obesvarade.

Sitt sista år vistades Gustav på babtisternas vilohem Kåfalla, där han också fick sluta sina dagar. Han dog 16 februari 1935. Vid Gustaf Nordströms begravning satt Sam, Rune och Inga vid samma bord. Sam berättade roliga historier. Rune och Inga fnissade trots att de försökte

hålla sig allvarliga. Efteråt fick Inga höra att hon burit sig illa åt och skrattat på sin morbrors begravning.

Gerda hade arbete som hushållerska hos folkskolläraren Zacharias Reuner. Gerda bestämde därför att det var mycket bättre att Inga bodde hos henne och Reuner. Därför ordnade hon, att det blev så. Inga skulle bo hos dem medan hon fortsatte sin utbildning i sömnad. Som ersättning för mat och logi skulle Inga efter utbildningen hjälpa till med trädgårdsarbetet hos folkskolläraren.

Frida i Stora Lund.

Den 13 november 1933 flyttade Frida till Järfälla, när Inga kommit till Högbo. Hon ville bo närmare sina barn. ”Men jag skulle alltid bort så långt som möjligt” kommenterade Inga bittert.

Frida bodde första tiden hos sin dotter Tyra i Skälby. 1935 tog hon tjänst i Viksjö. Hon hushållade då hos jordbruksarbetaren John August Johansson (född 1871-09-09 i Bro). De bodde i torpet Stora Lund, Viksjö.

Torpet Stora Lund

Frida och Eivor

Inga, Frida, Eivor, Åke och Tyra

1936, när Inga gift sig med Rune, åkte de och besökte Frida. Inga ville vara fin och hade sytt en vit och svartprickig klänning. Jag lämnades kvar hos farmor.

De reste först till Ingas syster Tyra, som bodde i Skälby med sin familj. I deras hus fanns det utrymme, så att Inga och Rune kunde få sovplatser över natten.

Nästa dag gjorde de ett besök hos Frida i Stora Lund. Då var Tyras Båda barn Eivor och Bosse med.

Frida i Barkarby med John August, som hon hushållade åt.

Fröken Jonsson.

Inga flyttade in hos Reuner och Gerda.

Hos fröken Jonsson i Avesta fick Inga lära sig att sy och tillklippning av tyg. Fröken Jonsson, som sydde kläder åt ”de fina” i Avesta.

Fröken Jonsson var kort och rund och lätt att komma överens med. Ingenjörfruarna speciellt en fru Knorring var kunder hos henne. Syateljén bestod av två rum. Resten av lägenheten var bostad.

Inga gick varje dag den långa vägen till detta arbete. Gerda tyckte hon kunde gå hem och äta lunch, så hon fick ingen matsäck med sig. Inga gick således hem vid lunchtid, men Gerda var inte hemma och ingen måltid fanns förberedd. Efter detta stannade Inga på arbetet utan lunch och gick hungrig hela dagarna. Denna dåliga matordning fick Ingas bensår att återigen börja plåga henne.

En egendomlig episod inträffade, när Inga satt och sydde. En kvinna rusade in genom dörren och berättade högljutt om hur vansinnigt den där Gösta Nordström betedde sig. När hon lugnat ner sig en smula, upptäckte hon Inga och frågade henne om hon kände Gösta. Inga svarade förstås att Gösta var hennes kusin. Kvinnan blev då ännu mer upprörd och tyckte Inga borde ha talat om det innan hon sagt så mycket.

Fröken Larssons kappaffär.

Senare arbetade Inga i Avesta kappaffär på Köpmansgatan hos fröken Larsson. Den låg på Kungsgatan inte långt från Stadshotellet. Till affären hörde en syateljé och en trappa upp fanns tillskärning och pressning.

En gång blev Inga skickad med ett ärende hem till fröken Larsson. Då fick hon klargjort, vilka sociala skillnader som gällde. Hennes jungfru, som var i Ingas ålder, förebrådde henne nämligen kraftigt. Inga fick absolut inte säga du till henne.

Fröken Larsson hade en krokig näsa och många trodde hon var jude. Inga trivdes med henne och lärde sig snabbt att uppnå en viss skicklighet i konsten att sy. Hon fick beröm över de fina knapphål hon sydde. Ägarinnan bad därför Inga att sy en blus åt henne själv.

Ingas första stora framgång blev en dräkt, som hon sytt. Den blev uppsatt i kappaffärens skyltfönster. Efter en kort tid kom en man och köpte den för sin dotter. Den lilla flickan hade blivit förtjust och Inga hade känt sig mycket stolt.

Inga gjorde en egen klänning. Den blev mörkblå med små vita ränder. Hon sydde också en dräkt i mörkblått tyg åt sig själv. Den kändes riktigt elegant, när hon kompletterat kreationen men en mörkblå stråhatt av typ plommonstop från ortens hattaffär.

Inga skaffade sig dessutom en mörkröd kappa med skynke på ryggen, som modet krävde. En rutig halsduk gjorde intrycket ännu trevligare. Gerda tyckte dock att det blev för mycket av elegansen och ville föreskriva att Inga skulle välja färgerna blått och vitt. En virkad mössa i spräckligt garn och med en topp blev däremot godkänd av kusinen.

Gerda var ganska kort och vägde 80 kilo. Hon bad Inga sy ett nattlinne. Inga tog mått och sydde. Gerda granskade resultatet och tyckte att nattlinnet blev alldeles för stort och ville ha en ny provning och intagning av vidden. Inga tordes inte annat än att följa Gerdas begäran. Men nu blev nattlinnet för litet och Gerda förklarade att Inga inte kunde sy.

Den erfarna sömmerskan fröken Larsson hade en annan uppfattning. Hon hade velat få Inga som fast anställd. Detta kunde emellertid inte ske eftersom det var överenskommet att Inga skulle arbeta i Reuners trädgård under sommaren som ersättning för mat och husrum under den tid som Inga lärt sig sy.

Inga blev därför tvungen att ägna sig åt trädgårdsarbete. I Reuners trädgård fanns mängder av blommor. Speciellt vackra var hans vita liljor och amaryllis.

På grund av Fridas förringande beskrivning av Ingas arbetsvilja, så blev Gerda mycket förvånad, när Inga genomförde trädgårdsarbetet väl och mycket energiskt.

Gerda och Reuner.

Reuner var en kunnig och framgångsrik biodlare och deltog i biodlarföreningen som expert på biets sjukdomar. De hade möten och sammankomster. Gerda var värdinna, när mötena lades till Skogsbo.

Årsmötena roterade runt och hölls ute i de olika socknarna. Gerda och Inga följde ofta med till dessa möten. Ett exempel är mötet i den gamla herrgården i Gysinge.

Reuner var swedenborgare. Han var medlem i Nya kyrkan. Det sades, att han trodde på andar. Min mor berättade om ett besök i Nya kyrkan i Stockholm, som hon gjort tillsammans med Gerda. De hade åkt tåg till huvudstaden. Gerda, som delade Reuners övertygelse, ville väl försöka övertyga min mor. Men min mor ville inte ingå i något samfund.

Reuner hade sin födelsedag på nyårsaftonen. År 1934 var Gerda initiativtagare till en nyårsfest för att fira Reuner och inbjöd August och Alma att komma. Rune och Inga var också välkomna..

Gerda hade dukat med fint porslin och med ett ljus för varje gäst. Det blev stämmningsfullt i den mörka kvällen. Reuner skämtade om att det var precis som andarna ville ha det. Gerda tyckte att ljusen gav andarna möjlighet att ge ett budskap till var och en, som fanns i rummet. Den vars ljus slocknade kunde det gå illa för, han skulle dö först, påstod hon. Hon skrattade lite förläget. Alla satte sig och samtalet började komma igång runt bordet. Efter en kort stund började plötsligt ljuset framför August, att flämta, lågan blev svagare och till slut slocknade den. Alla runt bordet följde facinerade händelseförloppet. Sedan vändes allas blicker mot August och de kunde se hur han bleknade. Ett ögenblick såg det ut som han skulle svimma. Det blev en pinsam tystnad och festen var inte längre någon fest.

Dessa händelser har förstås givit upphov till många spekulationer Jag tyckte det verkade så osannolikt att någon skulle vilja utsätta en nervös och grubblande person för en sådan elak lek med ljus. Ändå, det kändes att det låg illvilja och småaktighet bakom den osmakliga leken. Var det verkligen en tillfällighet att farfars ljus slocknade först på Gerdas kaffebjudning? Eller hade det varit arrangerad händelse?

”När man blandar min skrockfullhet med Reuners tro på Swedenborgs lära om andar, då får man något riktigt otrevligt, något, som nöter sig in i ens hjärna och inte vill lämna en arm stackare ifred”, skulle nog August ha sagt.

Jag kände att hela den obehagliga kvällen hade iscensatts för att utkräva hämd för en tidigare oförrätt. När jag sökte var det inte heller svårt att hitta den händelse, som var grunden till att hämd måste utkrävas.

Reuners syster hade starr och såg nästan inget. Hon hade lärt sig blindskrift vid blindskolan i Uppsala. Hon hade sitt rum en trappa upp i Reuners hus. Hennes röst hördes ibland, men hon kom aldrig ner, när det fanns besökande.

Hjälpsamhet var en av Reuners egenskaper. Det fanns flera tydliga exempel. Han hade hjälpt en av Esters bröder att starta egen biodling.

I skolan hade Reuner också bidragit med medel till hans tidigare elev Sam Anderssons utbildning, så att denne kunde studera till realexamen. Sam gifte sig senare med Vega Johanssons syster.

Efter sin pensionering gifte Reuner sig med sin hushållerska Gerda. Det var hennes villkor för att flytta med till hans hembygd i Torsåker. Gerda hade problem med magsår och dessutom hade hennes läkare hittat en cysta, som behövde tas bort. När hon kom på sjukhuset, dog hon oväntat i blodpropp som sviter av operationen.

Reuner kom senare på besök till Skogsbo. Det blev en stor överraskning för mig, när han räckte fram en stor ask. De här frimärkena har jag samlat åt dig, sa han. Jag bockade och tog emot gåvan. Oj så överraskad jag blev av den presenten. Det var sista gången jag såg farbror Reuner.

1948-10-08 dog Reuner. Hans syster arrangerade begravningen. Efter denna fick mina föräldrar tillbaka en pokal, som de givit Reuner som present vid hans 65-årsdag. Pokalen har därefter förvarats i Kolarbo.

Rune.

Under våren 1934 lärde min far och min mor känna varandra.

Inga fick då allt mera arbete i Reuners trädgård. Sysslorna var bekanta från Ingas arbete i Hässelby. Hon hade inget emot att gräva, plantera och sköta alla växter, men hon hade sina drömmar, hon hade tänkt att få arbete som sömmerska. Hon drömde om att komma tillbaka till Stockholm och få vara närmare sina syskon.

Ödet ville dock annorlunda.

I huset intill bodde min far Rune och hans föräldrar August och Alma. Gerda tyckte inte om dem, utan ansåg att de var konstiga. De var ju så tystlåtna och höll sig så mycket för sig själva.

Rune märkte naturligtvis snart, att det kommit en ung vacker flicka till grannhuset och det verkade som hon flyttat dit för att stanna en längre tid. Han gick länge och tittade på Inga utan att våga ta kontakt med henne.

Inga i Avesta

En dag när Inga arbetade i Reuners trädgård tog Rune mod till sig. Han gjorde sig ärende in till henne genom att fråga om han fick låna en låda. Det blev ett trevande och blygt samtal och bekantskapen kom igång. Sedan träffades de då och då.

Valborgmässafton 1934 hade Rune bestämt med Inga att de skulle gå tillsammans till Folkets Park i Avesta. Inga väntade på honom och var klar att följa med. Hon blev snopen och besviken, då såg hon genom fönstret, att Rune gick till Folkets Park med sina två kamrater Erland och Folke. Han brydde sig tydligen inte om sin överenskommelse med Inga.

Han var väl kanske blyg gentemot sina kamrater, trodde hon. Men hon kände sig sviken.

Ingas kusin Gösta var på besök hos sin syster Gerda. Han såg hur ledsen Inga blev, tröstade henne och erbjöd sig följa henne till staden. Inga samtyckte och de gick tillsammans till Avesta folkpark. Där gjorde Rune stora ögon, när Inga dök upp. Rune blev överraskad och skamsen.

Inga och Rune sällskapade från våren 1934. Under denna tid planerade Inga fortfarande att flytta till Stockholm.

Rune hade inte sagt något bestämt om deras förhållande.

Gerda tyckte att Inga skulle förbereda sig för att bli Runes hustru. Och hon visste hur man borde göra. Gerdas systerdotter Inez hade gått på Sjöviks folkhögskola. Hon tyckte att Inga borde gå på Sjövik för att bli en bra sonhustru till Alma och August.

Inga tyckte inte att det var nödvändigt. Hon hade ju lärt sig laga mat i skolköket och var kunnig i att sy, sticka, virka och brodera. Gerda lät sig inte påverkas av dessa argument. Hon pratade med Reuner, som tyckte det var en utmärkt ide. Han förklarade sig dessutom kunna utverka ett stipendium åt Inga för att täcka kostnaderna på Sjövik. Även August och Alma stödde iden. Inga fick ge vika för övermakten.

Sjövik.

Reuner ordnade det utlovade stipendiet till Inga. Under hösten 1934 kunde hon därför gå på den praktiska kursen på Sjöviks folkhögskola. Hon deltog i kurser i bokföring och kassabok. Skolan hade en kör, som Inga sjöng i. Kursen omfattade mycket praktiskt arbete. Alla eleverna arbetade i köket en vecka i taget.

Reglerna för eleverna var strikta. Under studietiden var det förbjudet att bege sig utanför skolans område. I början av sin tid på Sjövik gick Inga och en kamrat ut från det tillåtna området. De blev genast upptäckta och fick en reprimand av skolans rektor.

Kokerskan fru Hultman ansvarade för köket. Hon var gift med en av lärarna på skolan. Eleverna fick mycket enkel mat. Inga tyckte den var oaptitlig och såg ofta avundsjukt bort mot lärarna vid skolan, som hade speciella platser under måltiderna. De serverades dessutom annan och finare mat. Där visade fru Hultman upp sitt kunnande som kokerska.

Det fanns mycket frukt i trädgården. Därför gjorde man ofta äppelgröt. Eleverna hade till som regel i uppgift att övervaka kokningen. En dag när min mor hade till uppgift att se till grötkoket, hittade hon två grytlappar i gröten. Hon tog diskret upp dem och fortsatte koket.

Inga uppskattade dock fru Hultmans kunnighet i bakkonsten. På det området fick hon lära sig många användbara recept och bakmetoder. Dessa kom senare mig och mina bröder till godo. Mandelkubbarna, som vi älskade, lärde sig Inga att baka på Sjövik.

Tyvärr kom en tråkig händelse på Sjövik. Inga fick tillbaka sina bensår.

Ingas bensår besvärade henne under hela tiden på Sjövik. Hon kunde därför inte deltaga i alla aktiviteter, ett exempel blev gymnastiken, som hon nödgades avstå från. Inga fick därför andra uppgifter. En uppgift blev, att hon skulle skriva av recept ur en bok. Denna handskrivna receptsamling fick hon senare med sig hem.

Lokalpressen skrev om kursen på Sjövik.

Avesta-Posten hade torsdagen den 16 maj 1935 följande artikel.

Sjövik slutar läsåret. Missionär Rinell överlämnar Kinaföremål till skolan.

Vid Sjöviks folkhögskola i Folkärna avslutades i går årets kurs. På förmiddagen hölls lektioner i kristendom, geografi och modersmålet, och kl. 1 följde den högtidliga avslutningen i närvaro av talrika åhörare. Skolans inspektör, d:r Hj. Danielsson, Stockholm, höll tal, vilket utmynnade i ett tack till rektor, lärare och elever för det gångna årets arbete. Vidare talade den nyligen hemkomne Kinamissionären Egron Rinell, vilken till skolan överlämnade värdefulla etnografiska föremål. Rektor Hammar frambar skolans varma tack till missionär Rinell och redogjorde för arbetet under kursen. Skolans kör sjöng flera sånger. På eftermiddagen hölls offentligt avskedssamkväm.

I Stockholmshallen hade anordnats en synnerligen trevlig utställning av de kvinnliga elevernas slöjdalster, vävnader, sömnad m. m. och på väggarna litet varstädes i skolans lokaler hade placerats teckningar, vilka togos i livligt skärskådande.

I stipendier och premier utdelades sammanlagt närmare 7 000 kr.

Bland de elever ha bevistat årets kurs nämndes Inga Lewin, Avesta.

I dag antråda skolans lärare och elever den sedvanliga skolresan uppåt Dalarna, Bl. a. besökas Grängesbergsgruvorna. Färden, som företages i bussar och bilar, pågår i tre dagar.

Inga.

Min mor har berättat om en rad händelser, flera av dem berör i första hand min far Rune och hans föräldrar. Eftersom min mor blivit djupt skakad av dessa händelser låter jag dem bli en del av berättelsen om min mor.

Gerda och Alma hade träffats för att diskutera Inga och vad som var bäst för henne. Måhända hade Alma innan dess och inhämtat Runes synpunkter och önskemål. De båda damerna blev överens och meddelade Inga sitt beslut. Inga hade andra planer, men vågade inte motsätta sig deras beslut. Det var här som Ingas drömmar om att bli sömmerska i Stockholm gick om intet. På hösten 1934 ordnade Alma så att Inga kunde flytta över till dem

Inga och Rune förlovade sig på julafton 1934.

Inga blev gravid. Rune förklarade, att han var kommunist. Och kommunister gifter sig inte, påstod han. Naturligtvis hade Runes föräldrar samt Reuner och Gerda helt andra synpunkter. De beslutade att Inga och Rune skulle gifta sig, vilket också skedde den 1 september 1935. Inga fick boken "Näringslära och vitaminer" av Reuner när hon gifte sig.

Endast två och en halv månad därefter födde hon sin son Lars, det vill säga mig. Huset hade två lägenheter, en i marknivå och en en trappa upp. Huset var mycket lyhört, vilket blev bekymmersamt, när det kom ett litet barn till familjen. August och Alma var lättväckta och ovana vid barnskrik. De vaknade därför om nätterna och kom upprusande och frågade vad det var för fel. Det kunde ju inte stå rätt till, när det blev så mycket skrik om nätterna.

Fram på våren ställde lyhördheten till bekymmer igen. August och Alma grälade. Rune somnade tidigt om kvällarna på grund av sitt tunga arbete i järnverket. Det var då Inga hörde grälen. Alma skällde argsint med kraftig röst, medan August snyftade och grät. Inga hörde dessa ständiga bråk, men kunde inte urskilja vad de sade till varandra. Flera gånger hade hon dock efter att dispyterna lugnat sig, kunnat höra Augusts vädjande röst säga "Men det kan väl inte jag rå för?"

Min mor besvärades åter av sina bensår. Hon blev tvungen att uppsöka Avesta lasarett. Det blev många läkarbesök. Det var en läkare där vid namn Axel Freidenfelt (född 1885-06-22) som behandlade min mor. Han rekommenderade och genomförde röntgenbehandling. Ingenting tycktes dock hjälpa.

Till slut läste min mor i en läkartidning, som låg i läkarens väntrum, att vitlök kunde hjälpa. Hon började då behandla sina sår med vitlök inlindat

i bandagen. Till allas överraskning hjälpte vitlöken. Såren läkte. Inga blev bättre.

Men läkaren Freidenfelt blev förargad, när Inga berättade om det lyckade försöket med vitlöken. Att ifrågasätta hans behandling av såren var oförskämt. Han påstod bestämt att såren stället läkts på grund av den medicinering han ordinerat. Det hade bara tagit tid innan effekten kommit.

Almas vänninna Viran (Elvira) hade varit expedit i en affär vid Köpmannagatan mitt emot Stadshotellet. Hon kom senare till ålderdomshemmet i Älvbro. Huset är numera vandrarhem. Viran ville ha en kappa efter Alma, men kunde inte ha den på grund av att hon saknade midja.

August.

Min mor var imponerad av August. Han var en stillsam och tillbakadragen man. Till yrket var han plåtslagare och arbetade på kloratfabriken i Månsbo. Hans hantverksskicklighet framgick tydligt av en rad prydnadsföremål i metall, som han själv tillverkat.

En man, som bodde mellan Skogsbo skola och Månsbo järnväg snidade ut föremål av trä. Han samarbetade med August. Det fanns en lampa bevarad hos min mor, som August hade köpt av honom. Han hade också hjälpt August med masurbjörken, som hans lilla städ var fäst i.

På det lokala biblioteket var han känd, som den flitigaste låntagaren. Hans intresse omfattade historia, naturvetenskap och religion, men det var de gamla filosoferna som lockade honom mest. Ibland deklamerade han högt ur diktsamlingar, som han läst.

August skrev till många av 1930-talets kända personer, såväl de som var kända i hela Sverige som mera lokalt kända personerna på hemorten. Många trodde att han samlade autografer, men August hade en annan avsikt. När han skrev, bad han om att få deras synpunkter på vad som var viktigt i livet.

August samlade också på kloka ord, som han funnit i litteraturen. Det finns samlade i en liten skrift, som han kallade ”Pärlfiske”. Sedan valde han ut 12 tänkare, som han ansåg hade haft största betydelsen för mänskligheten. Han började samla bilder av dem, för att göra en tavla.

Eftersom alla bilderna till tavlan behövde ha samma storlek började August teckna av den, en efter en. När han visade dem för Inga erbjöd hon sig att hjälpa till. Inga var duktig att teckna och framställde de flesta av de 12 bilderna. Rune gjorde en. Det var bilden av Kristus. Men han fuskade, sade min mor, han kalkerade av bilden ur en tidskrift. Den stora tavlan blev klar och finns bevarad än i dag.

August började få svårt att sova och gick ut på långa promenader om nätterna. För att få hjälp med sömnproblemen gick han till läkare och bad att få recept på sömntabletter.

Det blev ett tungt och svårt år. Osämja växte fram mellan Runes föräldrar. Huset var lyhört. På nätterna låg Inga ofta vaken och hörde de många grälen mellan Alma och August trots att de bodde en trappa ner. Hon kunde inte uppfatta så många ord. Men hon hörde Almas höga röst, när hon skällde på August. Och Augusts snyftningar.

Tidigt en morgon hade min mor ännu en gång vaknat av höga röster. Det var Alma som skällde och August som grät. August protesterade mot

Almas anklagelser och sade ”Det kan väl jag inte rå för?” Sedan grät han förtvivlat.

På våren 1936 försökte August ta sitt liv.

Självordsförsöket var väl förberett och kom plötsligt. En morgon gick August som han brukade till sitt arbete. Efter någon timme kom bud från hans arbete att han inte kommit dit. Det var en arbetskamrat som kom och undrade varför August inte hade kommit till arbetet.

Alla i familjen började då söka efter honom. Efter en stunds letande hittade man August i skogen. Han låg där tungt sovande med termoserna och omkring honom låg tomma förpackningar efter sömntabletter. Min far fick hjälp att bära hem August. Han placerades på kökssoffan. Den tillkallade läkaren undersökte August och meddelade, att August tagit för litet antal tabletter för att ta någon större skada. Han behövde bara sova ut, så skulle han vara återställd.

Det uppdagades efteråt att August sökte upp flera läkare på olika platser runt om i trakten för att få flera recept på tillräckligt stor mängd sömnmedel.

Efter denna händelse försökte familjen bevaka August. Jag var vid den tiden bara några månader gammal och kinkade om nätterna, så att min mor hade svårt att sova. Därför erbjöd hon sig att vaka över August medan han sov. Hon satt på en stol med mig i knäet. Fram på morgontimmarna vaknade August upp. Han såg sig om och var blev uppenbart förargad och upprörd, när han förstod att han vaknat i sitt eget kök och var kvar bland de levande. Inga försökte lugna honom och oroades när hon märkte att August kastade lystna blickar på sin raklåda. I den låg den vassa rakkniven. Eller var det något, som hon bara inbillade sig?

August sov ett dygn innan han vaknade.

Efter denna händelse följde en tid av bevakning, där Inga, Rune och Alma försökte att förhindra att August lämnades ensam. Alla blev tröttkörda och det blev allt svårare att orka med.

Oron var stor och det blev en tid fylld av diskussioner. Något måste göras. Olika idéer särgranskades. Till slut blev det Ulleråker. Vem kontaktade sjukhuset? Reuner hade telefon. Min far tog ledigt från arbetet några dagar och åkte med August till Ulleråker.

En läkare tog emot dem. August genomgick en noggrann läkarundersökning och bedömdes vara i starkt behov att läggas in på sjukhuset. Detta var dock inte möjligt eftersom sjukhuset var fullbelagt. Därför blev min far och August nödsakade att återvända hem till Skogbo

med oförrättat ärende. Det blev en dyster resa hem. Allra värst för Rune var förstås Almas och Ingas besvikelse och deras upprörda frågor. Misslyckande lade sig tungt över hela familjen.

Alla blev allt mer utmattade av att ständigt försöka vaka över August. Efter en tid kom självmordet. Natten hade varit lugn, men på morgonsidan kom Alma upp till mina föräldrar och ropade att August hade försvunnit. Alla var tröttkörda av att en lång tid ha bevakat August. Alma sjönk ner i sängen mellan min far och min mor. Lite senare steg de upp och började diskutera vart August kunde ha tagit vägen. Det var becksvalt ute, så det var utsiktslöst att gå ut och leta efter honom. De förstod att det skulle vara omöjligt att hitta August i mörkret.

Det blev inte mycket vila under de tidiga morgontimmarna. När det ljusnade gick min far och samlade ihop flera karlar till hjälp för att söka finna August. Efter ett långt sökande hittade honom på skogen mot Ingevallsbo. Han var död. August hade skurit upp blodådror i ljumsken och i armen. Självmordet visade på en skoningslös beslutsamhet. Man gick sedan till Reuner för att ringa efter läkare och polis.

Reuner rapporterade till polisen. Deras protokoll upptar fakta över händelsen. Där kunde jag läsa en skrämmande berättelse om hur metodiskt och skoningslöst August gjort slut på sitt liv.

Förekom något avskedsbrev? Vid självmord är det ganska vanligt. Om August skrev ett sådant brev, så finns det i alla fall inte bevarat.

Inom familjen och bland anhöriga förekom det en hel del spekulationer. Det föreslogs en hel rad med förklaringar till farfars självmord:

- Farfar var tungsint och skulle ha fått en svår depression.
- Farfar skulle ha förgiftats av kemiska ämnen på sitt arbete vid Kloratfabriken i Månsbo. Möjligen var det blyförgiftning.
- Farfar skulle ha drabbats av en svår och obotbar sjukdom och föregripit det oundvikliga slutet.
- Farfar skulle ha inlämnat en felaktig inkomstdeklaration och oroades för att bli upptäckt.
- Farfar skulle ha tagit material på arbetet och använt detta privat. Någon sades ha sett honom vid bron över älven, där han skall ha slängt saker i vattnet.

Jag tvivlade dock på dessa förklaringar. Jag misstänkte, att det var den till Folkare häradsrätt insända begäran om att Oskar skulle dödförklaras, som utlöste den olyckliga händelsekedjan.

Jag sökte upp Augusts grav. Gravstenen var större än jag mindes den. Jag tänkte på att min mor berättat, att min far Rune hade bestämt texten på graven. Han hade valt Viktor Rydbergs kända strof. Hon kom också ihåg den efter så många år och kunde citera den ordagrant:

*Ur nattomhöljda tider
emot ett mål fördolt för dig
o mänsklighet du skrider
i sekler fram din ökenstig.*

Jag tänkte att dikten sade en hel del om August och hans liv, men inget om orsaken till hans död.

Min mor tyckte mycket om August. Hon chockades över hans död och ansåg att Alma orsakat den.

Alma.

Alma tog råd från Reuner, när hon skulle köpa Augusts 50-årspresent.

Min mor mindes inte så mycket från Augusts begravning. Det var så otäckt och vi var allesammans uppjagade och nedstämda, sade hon. Men en sak stod klar i hennes minne. Alma hade gått runt bland gästerna på begravningskaffet och talat om för alla, som ville lyssna, att hennes August han hade inte varit riktigt riktig i huvudet. Min mor tyckte det var fullt att påstå något sådant om August. Hon ansåg att han varit en snäll och klok man.

Tiden efter begravningen blev dyster. Vid midsommar beslöt Alma att Rune och Inga skulle få lite vila. De skulle ensamma åka till Stockholm. Där fanns ju Skansen och andra trevliga ställen att besöka.

Alma skulle under tiden ensam ta hand om mig. Själv tänkte hon bjuda in sin gamla väninna Hilda Vilander för att få lite sällskap..

För min mor blev resan inte så lyckad. Hon saknade sitt lilla barn och längtade bara hem igen.

Nu när Alma blivit ensam, tyckte hon, att Rune och Inga borde flytta ner i den större våningen. Hon ville själv gärna flytta upp i den mindre.

Det blev också så. Alma flyttade upp.

En tid därefter städade Inga och gjorde i ordning i alla skåp och förvaringsutrymmen. Hon hittade då Augusts efterlämnade anteckningsböcker. Det var flera böcker. Inga bläddrade i en av dem och fann att August skrivit omdömen om en hel mängd personer. Hon blev nyfiken och sökte upp vad han skrivit om henne. Det var inget dramatiskt, August hade bara skrivit berömmande saker om henne. Medan Inga läste blev hon överraskad av Alma.

Alma såg ogillande ut och frågade vad Inga gjorde. Sedan tog hon raskt hand om böckerna och alla andra papper och gick upp till sin lägenhet.

När Inga lite senare kom upp till Alma, så stod hon vid spisen och rev ut den ena sidan efter den andra i en av Augusts anteckningsböcker och tryckte in dem i elden i spisen. I själva verket var det den bok, som Inga läst i. Alma såg skyldig ut och förklarade att hon ville förstöra boken för att August skrivit ofördelaktiga saker om Reuner i den. Sedan brände hon resten av boken. De övriga böckerna blev dock bevarade och finns än i dag. Kanske var det Ingas ingripande som räddade dem?

Det var en otäck tanke. Om inte min mor ingripit, så hade kanske allt som August sysslat med försvunnit. Och då hade vår släkts historia blivit mycket mindre känd.

Min mor upplevde farmor som mycket mera aggressiv efter Augusts död. Farmor hade inget arbete utan levde på pengarna efter August.

Hon hade många kafferep och träffade tanterna i omgivningen. Hon deltog också i kyrkliga syföreningen. Jag fick ofta vara med, när min farmor förberedde sina sammankomster med tanterna. Hon tog fram porslin och bestick och instruerade mig hur deskulle läggas upp, när hon lagt duken på bordet.

Farfars bror Kalle var skrytsam och livlig. Hans fru deltog i Almas kaffebjudningar.

Min mor kusin Gösta Nordström och hans hustru hade bosatt sig i Lerbäcken, som hade fått en son vid namn Knutte. Han var jämnårig med min bror Björn. Min mor ville besöka dem för att se den nyfödda sonen.

Hon avtalade med farmor Alma att Per och jag skulle stanna kvar hos henne. Min mor tog med Björn och cyklade dit. Hon valde en väg, som gick över området, där Avesta Järnverk senare byggde Södra Verken.

Besöket blev mycket trevligt. De visade upp och gladde sig över sina barn. Tiden gick fort. Min mor såg på klockan och blev orolig. Hon fick så brått, att hon satte den sista kaffeskvätten i halsen. Det blev ett hastigt farväl. Min mor hostade fortfarande, när hon trampade iväg.

”Varför kommer du så sent?” klagade farmor. ”Det är ditt fel att Lasse och Pelle bråkat så mycket med varandra. Och nu är Lasse instängd i lilla kammaren. Dörrlåset har dom förstört. Det här hade inte hänt om du kommit tidigare.”

Jag var mycket riktigt inlåst i den lilla kammaren. Vi hade sprungit runt Pelle och jag. Dörren till den lilla kammaren var öppen. Jag hade smitit in och stängt dörren. Sen höll jag i handtaget, så att Pelle inte kunde komma in. Jag hörde hur han blev arg, han ruskade och slet i dörren. Sedan kastade han sig med hela sin tyngd mot handtaget. Det knakade till och det hördes att något gick sönder. När jag släppte handtaget märkte jag att dörren inte kunde öppnas. Jag var instängd.

Min mor fick inte heller upp dörren. Eftersom det var på andra våningen, blev min mor tvungen att hämta en stege och ta ut mig genom fönstret. På kvällen, när vår far kom hem fick han genast den tråkiga händelsen berättad. Han suckade. Sedan tittade han strängt på mig och sade: ”Åtminstone du, Lasse, som är äldst, borde väl kunna hålla dig i skinnet och inte ställa till sådana här saker.”

En dag bjöd farmor mig och Pelle på plättar och sylt. Vi satt uppe i hennes kök och mumsade i oss tills vi blev proppmätta. Lite senare hörde

vi att vår mor ropade på oss: ”Lasse och Pelle kom genast! Nu är middagen klar.”

När vi kom ner i trappan och hojtade att vi var mätta och inte ville ha någon mat, då mörkande vår mors blick. ”Nu igen!” var det enda hon sa. Och vi förstod att vi gjort något riktigt dumt. Men farmor hade ju bjudit.

När min far kom hem från sitt arbete fick han en lång och upprörd beskrivning av vad som skett. Min mor blev mycket upphetsad. Men det var inte mycket han kunde säga för att lugna henne. Kvällen blev dyster. Vi barn satt tysta och kände obehaget krypa i oss.

Vid ett tillfälle fick farmor mycket ont i magen. Detta onda försökte hon bota med varma lock. Till slut blev dock smärtorna så plågsamma att min far blev tvungen att gå till Reuner och ringa efter ambulans. På sjukhuset blev diagnosen bukhinneinflammation. Efter en tid på sjukhuset blev hon hemskickad. Läkaren hade dock givet stränga order om att hon inte fick utföra tyngre sysslor som att tvätta och bära.

När farmor Alma låg på Avesta lasarett hade hon sagt att hon hade problem med sonhustru Inga eftersom slog sina små söner. Det behöver knappast sägas att det inte var sant.

När vår familj flyttade till Rävbo blev Alma ensam i huset. Hon hyrde då ut ena lägenheten till familjen Sundin.

År 1948 dog Alma i cancer. Då hade vi redan flyttat till Avesta.

Begravningen skedde i Grytnäs, men jag har inga minnen från den eftersom min far ansåg att barn skulle slippa vara med under sådana ceremonier.

Oskar.

Min mor berättade gärna om Oskar. Det hon visste hade Alma berättat för henne. Vi barn tyckte det var spännande och ville att den spännande historien om igen hur många gånger som helst.

1935 blev ett otrevligt år. Då var det 20 år sedan Almas bror Oskars försvann. under sommaren 1915. I enlighet med lagens krav, var då dags att ansöka om att få honom dödförklarad, så att bouppteckning och arvsskifte kunde ske efter honom.

Alma berättade då för min mor om Oskar. Hon ville förklara bakgrunden till allt prat om dödförklaringen. Det är väl troligt att hon också ville tillrättalägga händelserna, så att min mor inte skulle någon icke önskvärd uppfattning om vad som hänt Oskar.

Lagen föreskrev att dödförklaring av Oskar kunde ske, när han hade varit försvunnen i 20 år. För att få den önskade dödförklaringen av Oskar, måste en ansökan insändas till Folkare Häradsrätt. Det erfordrades sedan ett prövoår under vilket sökande och annonsering efter Oskar måste göras. Först om detta inte gett resultat kunde tinget dödförklara Oskar.

På hösten 1935 lämnades ansökningshandlingarna in till Folkare Härads tingsrätt. Till ansökan, som ingavs av hans systrar, skulle befogas intyg från Avestapolisen och kyrkoherden i Avesta. Dessutom skulle eftersökning av Oskar ske genom annonsering i Avesta Posten och i Post och Inrikes Tidningar samt genom uppläsning i Avesta kyrka. På så sätt anmodades de som visste någon om Oskar att höra av sig.

Ett år efter inlämnad ansökan medgav Svensk lag att Oskar skulle kunna dödförklaras, om ingen inkommit med andra upplysningar.

Almas berättade följande om sin bror Oskar försvinnande:

År 1915 bodde Alma med sin far, sin bror Oskar, sin make August och sin lilla son Rune i ett litet hus i Avesta. Området kallades Matsboberget och huset låg vid Myntsmedsgatan i kvarteret Linden. Alma skötte hushållet. Varje morgon lagade hon frukost till de tre männen, innan de gick till sina arbeten. Oskar och hans far arbetade på hyttan vid Avesta Järnverk, medan August hade sitt arbete som plåtslagare på Månsbo Kloratfarbrik.

Oskar hade arbetat på Avesta Järnverk. Eftersom det var ortens största arbetsgivare, fanns det gott om järnbruksarbetare. Man kunde säga att Oskar var en i mängden av vanliga arbetare. Det enda, som var ovanligt med honom var att han var över 30 år gammal, ogift och gjorde upprepade resor till Stockholm.

Måndagen den 2 augusti 1915 var Oskar försvunnen. Den morgonen kom inte Oskar till frukostbordet som han brukade. Alma ropade några gånger efter honom. Då hon inte fick något svar, gick hon till hans rum. Det var tomt. Hon letade vidare och såg då att han inte fanns någonstans i huset. Visst var det egendomligt, men hon tänkte att han snart skulle dyka upp igen. Alma kände sig förargad över att inte brytt sig om att komma till frukosten, som hon lagat och dukat fram. Men oroad hade inte alls varit.

När Oskar inte kommit tillräta till kvällen, började de bli oroliga. De frågade vänner och bekanta om de sett till Oskar. Dagarna gick.

Hans arbetsgivare på Avesta järnverk hörde av sig och undrade varför han inte längre kom till sitt arbete.

Släktingar och bekanta kontaktades, men ingen hade sett Oskar och ingen visste något om var han fanns. Alla i familjen blev alltmer oroad.

Alla Oskars tillhörigheter fanns kvar. Hans cykel stod på sin plats utanför huset. Kläder och pengar fanns kvar på hans rum. Alltsammans var ett mysterium. Hela familjen deltog i sökandet. Tiden gick och Oskar förblev försvunnen.

Oskars försvinnande framstod som ett mysterium. Han var bara försvunnen. Han efterlämnade inget brev som förklaring och inte heller hade han sagt något om att resa bort. Emellertid, tiden gick, men Oskar var och förblev försvunnen.

Arbetskamrater, vänner och alla personer, som kunde tänkas veta något, kontaktades, men allt var förgäves. Ingen visste något. Inte det minsta spår efter Oskar kunde upptäckas. Spårlöst försvunnen var nog en god beskrivning, eftersom de fortfarande efter 20 år inte kunde se någon förklaring.

Hade de efterlyst Oskar? Nej, när de väl började fundera på det, hade så mycket tid gått efter hans försvinnande att de skämdes för att gå till polisen för att efterlysa honom.

Jag har gjort många undersökningar efter Oskars öde. En hel del har jag funnit, som kan belysa mysteriet, men trots allt, så hör det inte hemma i en berättelse om min mor.

Arne.

Arne var min fars kusin. Hans mor Hanna var ensam med honom. När hon arbetade hade Alma och August långa tider haft Arne hos sig, under den tid han växte upp. Därför har Arne och Rune blivit nästan som bröder.

Ett av de tidigaste tillfällena som jag minns av Arne var den 19 juli 1941. På morgonen, när min far skulle till sitt arbete på Avesta järnverk, väcktes hela vår familj av ett häftigt dunder. Alla våra fönsterrutor skakade våldsamt. När vi spanade ut genom fönstren såg vi en mörk rökpelare resa sig över skogen. Den syntes i riktning mot Krylbo. Jag blev rädd för att kriget kommit till oss.

Min far beslutade sig ändå att ge sig av till arbetet. Han samlade ihop matboxen och sina kläder och stack iväg på sin cykel.

Lite senare kom Arne och hans fru Ester till oss. Arne berättade livligt om en hemsk explosion i Krylbo. Sen undrade han var min far tagit vägen. Vi berättade att Rune hade åkt till arbetet på järnverket. Arne blev då mycket förvånad och sa att då bli nog Rune ensam där.

Arne fick rätt i det. Min far kom ganska snart hem och berättade att arbetet var inställt.

Senare fick vi reda på i tidningen att ett tyskt tåg lastat med ammunition hade exploderat på Krylbo station klockan 5.20 den morgonen.

En dag strax före jul blev det soteld i vårt hus. Det brann häftigt med ett otäckt donande ljud. Min mor blev alldeles förtvivlad och visste inte vad hon skulle göra. Arne råkade just då komma till oss i ett annat ärende. Han var alltid glad och hjälpsam och förklarade genast att han skulle släcka elden.

Var har du saltet? frågade han. Min mor visade, och Arne grep raskt saltpaketet. Med det i handen klättrade han upp till skorstenens topp. Sen vräkte han ner allt saltet ibland flammorna och röken.

Det blev tvärtyst och Arne såg nöjd ut. Elden hade slocknat och huset var inte längre hotat av brand.

Men min mor var upprörd. Nu blev vi ju helt utan salt under hela julhelgen. Arne skrattade och framhöll att nog var bättre att vi släckt elden och blivit av med saltet.

Hela vår familj var ofta i Högbo hos Arne och Ester. Mitt första minne från Högbo var att vi alla deltog och grävde en stor grop för grunden till deras hus. Min far hjälpte även till att göra färdigt köksinredningen. Arne hade många aktiviteter igång och prioriterade väl inte sitt eget hus. Jag

minns att golvet i ett av rummet saknades i årtal. Men det fanns möbler och för att komma fram till soffan fick man balansera på golvbjälkarna.

Arne berättade gärna och med stor inlevelse. Och vi lyssnade rundögda på hans bravader. Hans historier var starkt kryddade. Vi rycktes med och trodde blint på allt han hade att berätta. Men hans fru Ester, som ofta stod vid spisen en bit från oss övriga, hon muttrade ideligen: ”Säger han ja! Säger han ja!”

En gång berättade Arne om en händelse på järnverket. De hade tillverkat en stor fartygspropeller. När det skulle hissas ner från arbetsställningen, brast förankringarna och propellern slog i golvet. Arbetarna stod där och tittade på de lossagna delarna, men vågade inte rapportera missödet för arbetsledningen. Istället svetsade de mot alla regler ihop propellern och slipade noggrant så skadan inte skulle upptäckas. ”Och ingen har klagat än”, avslutade Arne. Jag tyckte det var otäckt och såg för mig hur ett fartyg mitt ute på havet plötsligt fick fel på sin propeller och inte kunde fortsätta sin resa.

En annan händelse står tydligt för mig. Det var jul. Vi firade den i Högbo. Arne hade ordnat med tomte. Det var hans svåger Hagman, som hade ställt upp. ”Nu ska vi skoja med tomten”, sa Arne och slog upp ett glas renat och ställde det i farstun. ”Det ska bli intressant och se hur han klarar det genom tomtemasken”. Vi alla visste att Hagman var svag för spriten och såg med spänning fram mot experimentet.

Rune och Inga var ofta i Högbo. Speciellt på lördagskvällarna. Då spelade de femkort om tioöringar. Vi barn var kvar hemma och förväntades vara lugna och somna i våra sängar. Min yngsta bror Björn somnade alltid in, ofta bara efter en liten stund. Men Pelle och jag pratade länge och fantiserade om äventyr på fjärran planeter.

Vi var med Arne och min far på speedway i Nordanö och Avesta. Det blev en tragisk historia, en dödsolycka som det pratades om länge. Men vi barn engagerade oss bara i att samla tomglas. Det blev så många att hela bilen skramlade och klirrade, när vi for hem.

Skogsbo.

Vårt hem i Skogsbo

Min far hade en del fixa idéer. En av dem var att man inte skulle låsa dörrar. Jag och mina bröder hade våra sovplatser i köket, som naturligtvis låg närmast ytterdörren.

En natt vaknade vi av buller i köket. Det var en luffare som kommit in och letade efter mat eller något att stjäla. Vi barn vaknade och ropade på vår far. Både han och vår mor kom utfarande från sitt lilla sovrum. Luffaren försvann då snabbt ut i mörkret.

Efter denna händelse krävde min mor att dörren skulle låsas varje kväll. Och min far fick rucka på en av sina principer.

Min far Rune och hans gamla skolkamrat Holger Eriksson tillverkade järnstegar tillsammans. Men det var inte så mycket bevänt med Holgers insatser. Min mor berättade att han mest stod och såg på medan min far arbetade.

Verksamheten med järnstegarna var dock ganska framgångsrikt. De tillverkades i min fars lilla verkstad i vårt uthus i Skogsbo. Kunderna blev husägarna i trakten, mest i Skogsbo. Min far och Holger transporterade dem till kunderna och monterade dem.

Ett av uppdragen hade dock tråkiga konsekvenser. En avlägsen släkting till Alma beställde en sådan stege. Vid monteringsarbetet kom en granne och ville hjälpa till. Trots att han ombads att hålla sig undan, reste han en gammal murken trästege mot husväggen. När han kommit upp en bit brast stegen, Den gick sönder och mannen föll till marken. Sorgligt nog skadade han sig så svårt, att det blev nödvändigt att forsla honom till Avesta lasarett.

När skolläraren Malmqvist fick kännedom om olyckshändelsen försökte han göra min far ansvarig och ersättningsskyldig. Kanske motiverades hans ingripande av att han sålde försäkringar och ansåg sig kunnig om sådana frågor.

Det blev en orolig tid. Om min far blivit ersättningsskyldig hade vi fått sälja vårt hus för att kunna betala skadeståndet. Så blev det dock inte. Min far rådgjorde med ett flertal personer. Till slut rekommenderades han kontakta en man i Grytnäs, som var anställd vid tinget i Folkare härad. Efter att ha berättat om sitt ärende, fick min far beskedet att det lagligt sett inte fanns någon grund för att den skadade mannen skulle få någon ersättning från min far.

Det var en stor lättnad för vår familj. Men någon mer tillverkning av järnstegar blev det inte.

Vid ett tillfälle hade Pelle sprungit omkring i köket. Han sprang fram och tillbaka och verkade tävla med sig själv. Leken slutade tvärt då han törnade emot spisen. Hans ena ögonbryn spräcktes så det började blöda. Ärret från den övningen syns än idag.

En dag ösregnade det i Skogsbo. Fru Sammels knackade på hos oss, hon hade varit till Avesta och blivit överraskad av åskvädret och regnet. Under hennes besök brakade det ut en kornblixt ur ett eluttag i vårt kök.

Rune och Gustav Johansson hade tillsammans gjort beredskapsarbete vid Månsbo-Jularbo järnväg. Gustav och hans fru Vega bodde helt nära vårt hus. Vega bjöd ofta in mig och mina bröder på saft och bullar. Och där satte vi ganska länge och läste tecknade serier i deras tidningar.

Gustavs syster Anna-Lisa hade en son som hette Gunnar och var något äldre än jag. De hade en stuga invid Dalälven. Där fick jag mina första upplevelser av hur mycket mygg det kan finnas kring en måltid i det fria bland sol och blommor.

Överlärare Norbergs grabbar grävde under vårt staket. Jag upptäckte det, när jag letade efter min nya röd trälastbil, som försvunnit. Och där låg resterna av vad som varit min käraste leksak. Men vem vågade gå till överläraren med klagomål? Inte mina föräldrar i varje fall.

Rune ville att vi barn skulle gå ensamma till Avesta. ”Dom ska lära sig att hitta”, sa han. Vi fick ofta biopengar och sen kunde vi sticka iväg. Jag förmanades förstås att noga ta hand om min små bröder. Efteråt har jag förstått att våra biobesök gjorde det möjligt för mina föräldrar att vara ensamma en stund. Vi barn brukade rusa hem, när filmen var slut. Jag minns min mors ord när vi kom hem. Är ni redan tillbaka? utropade hon.

Min far berättade sällan något, som han själv upplevt. Men han berättade gärna annat. Och speciellt hände det när han varit hos sin frisör Ahl i Avesta. Där fick min far alltid höra nya historier, och dem berättade han sedan för oss, när han kom hem.

En gång en augustikväll kom Ahl hem till oss. Han började berätta om stjärnor och planeter. Sen drog han oss med ut i mörkret och mitt på gräsmattan stod han och pekade ut stjärnor och stjärnbilder. Han talade om deras namn och deras betydelse i mytologin.

Min far hade fått en stor fin bok om matematikens män när han fyllde 30 år. Ahl lånade den. När vi fick tillbaka den var alla marginaler fyllda med hans kommentarer till de olika matematiska frågeställningarna.

Kommentarerna var skrivna med blyerts. Min mor blev mycket upprörd över tilltaget och lade stor möda i att radera bort allt som skrivits. Själv tyckte jag det var lite synd. Det hade varit intressant att få läsa Ahls idéer och invändningar. Ahl var ju dokumenterat väl bevandrad inom matematiken. Han gick varje år och löste studentprovet i matematik. Men som sagt hans funderingar är uttraderade och förlorade.

En av våra grannar var familjen Borger. Flera av familjemedlemmarna hade haft TBC. Jag och mina bröder hade Bosse och Lena Borger som lekkamrater. Deras mor var sjuk. När min bror Pelle fick sin Calmette-vaccinering råkade han ut för en kraftig reaktion. Det blev illrött och otäckt svullet runt stället, där han fått sin spruta. Och det ansågs som tecken på att han redan varit utsatt för TBC-smitta. Därför uppstod en livlig diskussion om huruvida Pelle smittats hos familjen Borger. Här kan man förstås undra om Pelle istället blivit smittad av min mors bensår.

I ett annat grannhus bodde tre kvinnor, den äldsta av dem hade varit lärarinna. De kände sig otrygga och hade därför två schäfrar. Jag minns hur de hade skällt och ylat under både kvällar och nätter. Kvinnornas sätt att sköta sina hundar diskuterades ofta runt vårt middagsbord, men jag kan inte minnas att vi framförde några klagomål.

Vårt dass låg i uthuset. Det kändes otrevligt, när jag behövde smyga ut dit i mörkret. Hundarnas ylande skrämde mig och jag kände hur rädslan grep tag i mig och jag försökte klara undan mina besök på dasset så snabbt som möjligt.

Frida på Mörby sjukhus.

År 1938 blev Frida inlagd på sjukhuset i Mörby. Tidigare hade hon haft magsår, men nu hade hon cancer i levern. Och diagnosen var inte gynnsam, men hoppet om bättring fanns fortfarande.

På våren åkte Inga med mig till Stockholm. Hon ville åtminstone få chansen att visa upp en av sina söner för sin mor. Frida hade ju inte sett oss eftersom hon aldrig gjort något besök i Avesta. Inga hade tänkt ha båda sina barn med, men Alma hade tyckt att Pelle var alldeles för liten för att tas med på resan. Rune hade instämt och sagt att det nog skulle gå bra att ha Pelle kvar hemma.

Även denna gång blev det en övernattnings hos Tyra i Skälby

Syskonen Tyra, Sigfrid och Inga samlades och besökte sedan gemensamt Frida på sjukhuset. Frida låg till sängs och var ganska svag. Kanske var det därför, som hon till Ingas besvikelse inte lyckades uppbringa något intresse för mig. Hon hade ju dessutom redan så många barnbarn. Men Inga kände sig ännu en gång besviken på sin mor.

Det blev sista gången Inga såg sin mor. Frida dog nämligen senare samma år (1938-05-31).

Under Ingas resa till sin mor fanns Rune och den minsta sonen Pelle hemma i Skogsbo. Rune hade ett ärende ut med bilen. Pelle var placerad i baksätet, men kunde inte sitta still utan reste sig hela tiden upp. När bilen svängde föll han ned mellan sätena. Där låg han sedan och skrek för full hals. Efter en stund lugnade Pelle sig och klev åter upp i baksätet. Hela proceduren upprepades flera gånger under bilturen. På den tiden fanns ju inga säkerhetsbälten.

Sömnad.

En berättelse om min mor kan inte bli fullständig utan att ge en bild av hennes idoga arbete med att sy fina kläder åt mig och mina bröder.

Min far hade köpt en fin symaskin av märket Bernina. Min mor tyckte mycket om den, men ibland klagade hon över att hon måste vara så försiktig med maskinen för att få den att fungera felfritt.

Sommarkläder

Festkläder

Sommarkläder med mössor

Vinterrock och toppluva

Vinterrock och skärmmössa

Skidkläder

Teckning och målning.

Inga ritade mycket under tiden i Sörby. I skolan uppmärksammades hennes talang av klassläraren och därför fick Inga flera gånger gå fram och göra teckningar på svarta tavlan.

I Skogsbo ansåg många av de omkringboende att Reuner var nazist. Han hade köpt Hitlers "Mein Kampf" och hade den liggande framme på ett bord. Bokens pärm visade en bild av Hitler.

Eftersom Inga var duktig att teckna, fick hon i uppdrag att rita av och förstora denna bild. Inga tyckte själv, att hon lyckats ganska väl med detta Hitlers porträtt. Men Gerda var missnöjd, hon tyckte inte att Inga avbildat Hitlers snälla ögon på rätt sätt. Teckningen Inga gjorde har inte bevarats. Hitlers bild från ett tyskt frimärke får symbolisera teckningen och Reuners stora korrespondens med Tyskland.

Hitler

August läste mycket om de gamla filosoferna och hade egna idéer om vilka av dem, som var de främsta.

Därför hade August själv hade valt världshistoriens 12 främsta filosofer och ville göra en kronologisk sammanställning av dem i form av en tavla. Han ritade ett par av bilderna själv. Men när min mor berättade för honom, att hon tecknat mycket i skolan, bad han henne hjälpa honom.

Min mor åtog sig då att rita de flesta bilderna efter förlagor i olika böcker. Min far ritade Kristusbilden genom att kalkera den från en redan färdig bild. Min mor blev upprörd över min fars metod och kallade den fusk.

Augusts filosofer

Rune varnade också för de gamla grekiska filosoferna. Han påbörjade en urtavla i grekisk stil. Den skulle utföras i trä. Ramen gjordes masurbjörk och urtavlans inläggningar bestod av träfaner i olika träslag och färger.

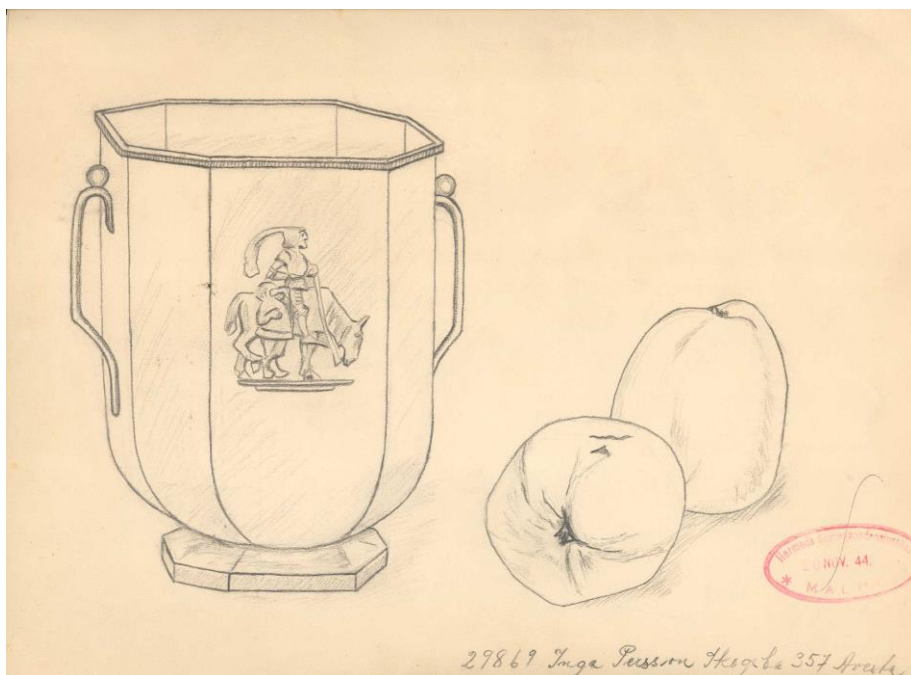
Vi åkte omkring med vår lilla bil på landet kring Grytnäs. Efter en mängd besök hos lokala entusiaster, som sågade egen faner, lyckades vi få ihop en mängd olika nyanser.

Rune skar flitigt ett antal kvällar, men han tycktes inte få tillräckligt med tid för att fortsätta. Efter en tid tog Inga itu med tillskärandet och fullbordade tavlan.

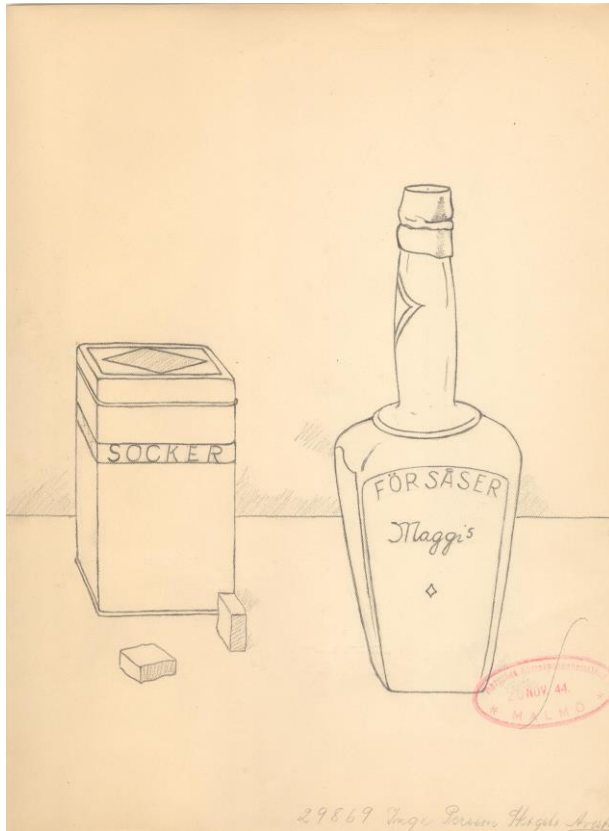

Urtavla

Åren 1943 och 1944 genomförde Inga framgångsrikt en teckningskurs på Hermods.

Motiv från teckningskurs.

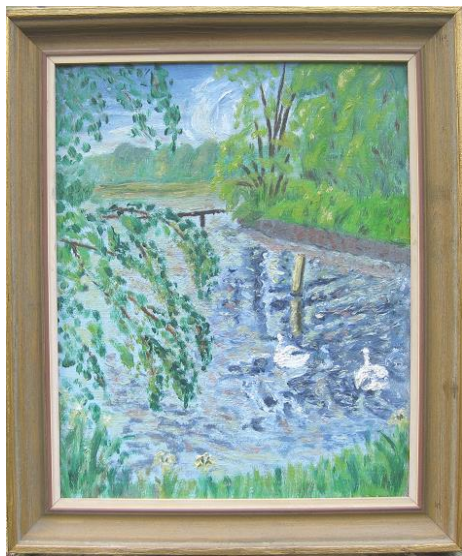
Motiv från teckningskurs.

Ingas porträtt av sin äldsta son Lars år 1945.

Rune beställde oljefärger och duk åt Inga från Claes Ohlsson. De besökte flera konstutställningar. Ingas första försök blev en tavla med blommor i en vas som motiv. Ingas syster Tyra tiggde åt sig denna tavla. Det är inte känt om var den nu finns.

En liten målning visar svanar i Djurgårdskanalen. Utsikt över sjön vid Norn och Grytnäs gammalgård blev motiv på de följande tavlorna. Sedan kom en rad med blommotiv. Serien av tavlor avslutades i Avesta med den gamla gumman som läste i en bok.

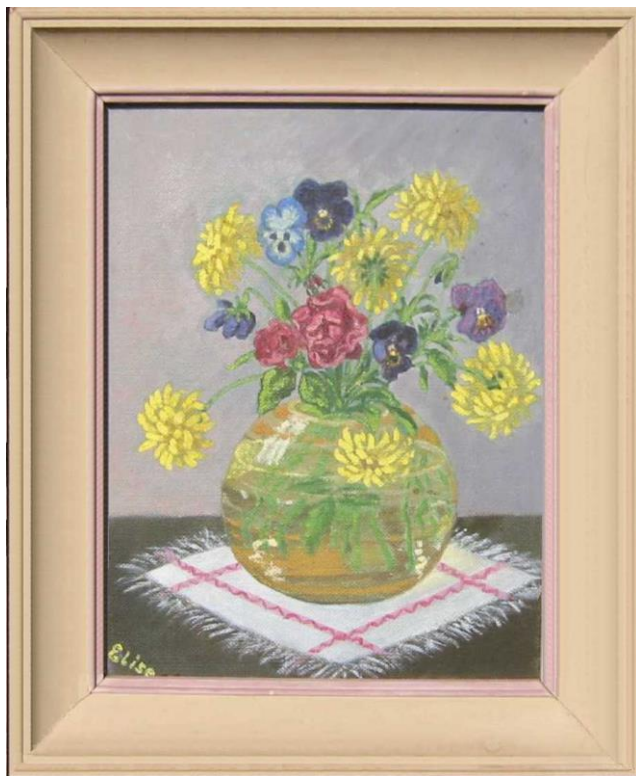
Svanar i Djurgårdskanalen

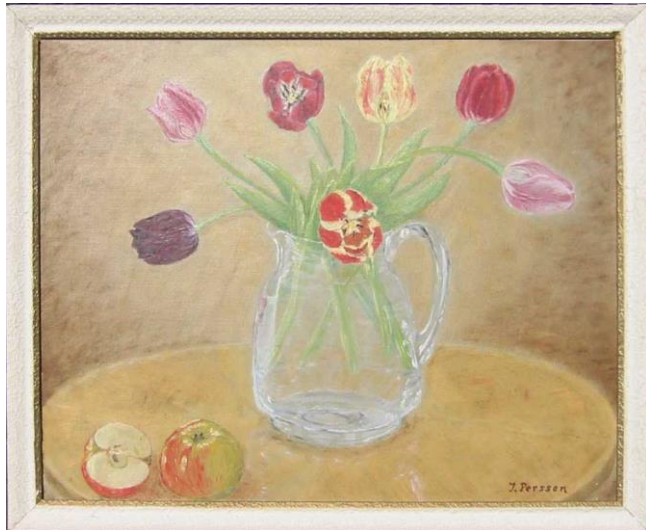
Utsikt över sjön vid Norns bruk

Gammalgården i Grytnäs kyrkby.

Blommor i vas.

Blommor i vas.

Vin och äpplen.

Läsande gumma.

Rävsbo.

Vårt hem i Rävsbo. Boningshuset.

Vårt hem i Rävsbo. Uthuset.

Min far Rune berättade för sin kusin Arne, att han plågades av att Inga och Alma inte kunde komma överens. Och båda försökte få honom på sin sida. Arne tyckte att Rune borde skaffa egen bostad och flytta.

Min far såg ingen lösning på bostadsproblemet. Då var det Arne, som berättade om torpet i Rävsbo. Han kände damen som ägde det. Damen var bosatt i Stockholm hade under kriget använt torpet i Rävsbo som utgångspunkt för handel med kött och andra livsmedel. Det var ju stor brist på allt i Stockholm under den tiden. På den svarta marknaden kunde man lätt sälja allt som kunde levereras.

Hur Arne kunde känna damen som ägde Rävshotorpet vet jag inte. Men Arne var inte främmande för lite tvivelaktiga affärer. Så det är väl lika gott att inte veta.

Arne föreslog att Rune med familj skulle flytta till detta torp. Rune hade ju bilen och kunde åka till jobbet på järnverket i den. Och eftersom krisen mellan Alma och Inga blivit så akut, så vore det väl en bra lösning.

Rune och Arne åkte och tittade på torpet. Efter en grundlig besiktning av boningshus, uthus, land och inventarier tyckte de att allt verkade bra. Nu återstod det bara att bestämma sig.

Min mor var tveksam. Visserligen skulle hon komma bort från Alma, men att bosätta sig långt ute på landet var inte var hon önskat sig. Hon hade ju hela tiden drömt om att flytta till Stockholm.

Efter långa diskussioner kom dock mina föräldrar överens om att ge Rävshotorpet en chans. Köpet blev av och till sommaren lämnade vi vårt hem i Skogsbo. För mig kom det som en överraskning. Jag hade inte förstått att vi skulle lämna allt det vi kände och flytta till en okänd plats.

När vi flyttat in upptäckte min mor slag i slag alltmer torpets usla tillstånd. Hon blev både upprörd och ledsen över alltsammans.

Vi hade en bondgård som närmaste granne. Där bodde Ekvalls. Bonden, hans hustru och en son i tjugoårsåldern. Den unge mannen visade oss barn runt på ägorna. Jag minns speciellt en buske, som var full med blåa bär. Vi fick smaka och när vi tyckte de var goda, sa han att vi fick äta så mycket vi ville av dem.

Senare fick vi reda på att fru Ekvall klagat på oss till vår mor. Vi hade ätit upp hennes mullbär. Vår mor frågade oss förstås, om vi ätit upp bären. Vi erkände och väntade oss förmaningar, men då skrattade hon och sa att det måste ha varit märkliga mullbär. Sådana finns inte här i Sverige. Långt efteråt lärde jag mig ur en trädgårdsbok att busken, som hade de blå bären var en häggmispel.

Hos Ekvalls fick vi köpa mjölk. Till en början var den fet och god. Inga lät den stå över natten och kunde sedan skumma av en mängd grädde. Den tiden avslutades våra söndagsmiddagar alltid med skuren färsk frukt och vispgrädde. Efter de måltiderna var vi alltid övermätta och nöjda.

Sommaren var solig. Jag och mina bröder upptäckte att det lyste rött kring fält och ängar. Vi var vana vid bärplockning sedan skogarna i Norn. Vi hämtade våra muggar och rusade runt och plockade de underbara smultronen. Efter en stund märkte vi att fru Ekvall rusade runt och plockade alla smultron hon kom åt. Vi såg att hon såg arg ut, men trodde

bara att hon också ville ha några smultron. Vi förstod inte att det var ”hennes” smultron som vi hittat.

Några dagar senare upptäckte Inga att mjölken vi köpte från Ekvalls inte längre innehöll någon grädde. Inte ens när mjölken stått under hela natten fanns något gräddlager på den. Det var tydligt att fru Ekvall hade skummat av grädden innan vi fick mjölken. Det dröjde länge innan jag förstod att det var hämnden för att vi plockat hennes smultron.

Till hösten började jag och mina bröder i skolan. Den låg i Fors, ett litet samhälle ungefär en mil från Rävbo. Vi åkte skolskjuts dit. Bytet av skola gick bra. Klasserna var inte så stora och barnen ganska lugna. Jag tyckte det var skönt att få en ny och trevligare lärare.

Inga blev mycket ensam i torpet. Vi skaffade höns och en gris. De blev ett slags sällskap för Inga medan hon gick och väntade att Rune skulle komma hem. Han var ofta sen, mycket sen. Då blev Inga ledsen och arg.

Rune arbetade skift på järnverket och åkte den långa vägen dit i ur och skur. Eftersom det inte fanns någon affär i närheten av torpet, behövde Rune göra våra matinköp innan han åkte hem från arbetet. Dessutom måste han besöka sin gamla mor Alma då och då. Det kunde bli sent innan han kom hem till oss.

Inga hade god hand med grisen. Även vi barn deltog entusiastiskt. Speciellt trevligt tyckte vi det var att mata grisen med fång av maskrosor, som vi plockade. Grisen glufsade i sig och såg jättenöjd ut. Vi sträckte fram maskrosorna och drog snabbt bort våra händer. Tänk om grisen skulle hinna bita oss? Men allt gick bra och vi hoppade omkring och hurrade.

Grisen växte och blev stor. Till julen skulle den slaktas. Det var inte roligt för vår mor. Hon hade skött grisen varje dag. Den hade varit hennes sällskap i ensamheten och nästan blivit en familjemedlem. Slakten av grisen blev en ledsam och obehaglig tillställning. Det dröjde innan vi kommit över det äventyret.

Min far inhägnade ett litet område intill uthuset, så att hönsen kunde gå ute och picka. Nästan allt som växte där åt de upp. Men det räckte inte, de behövde också sädeskorn för att kunna växa och ge fina ägg. Min far gick till Ekvalls. Bonden var tveksam om att sälja säd. Men lite betat utsäde hade blivit över och det kunde han få. Det kunde gott duga till hönsen, sa bonden. Jag minns att mina föräldrar diskuterade lämpligheten av att ge hönsen den betade säden från Ekvalls. Jag vet inte riktigt vad de kom fram till. Men vi fick många ägg och mig veterligt blev ingen av oss sjuk.

Det blev bara ett år i Rävbo. Jag minns den tiden som fylld av sol och ständigt nya och trevliga äventyr.

Skiftarbetet på Järnverket och de långa bilresorna till arbetet tog hårt på min fars krafter. En incident vid en järnvägsövergång i Jularbo var obehaglig. Min far var trött upptäckte inte varningssignalerna. Det var nära att det framrusande tåget kolliderat med hans bil.

Han hade också farmor att se till. Det gjorde att de långa arbetsresorna blev ännu längre.

När hans gamla skolkamrat Holger Eriksson erbjöd honom anställning och bostad i Avesta, så accepterade han genast och beslutade att vi skulle flytta från Rävbo.

Avesta.

Kvarteret Linden 1, där vi bodde.

Vi flyttade till Avesta. Lägenheten vi fått låg en trappa upp och vi hade en fin utsikt mot Karlbergsparken och stadens vattentorn. Det var Holgers far Lars Johan, som ägde fastigheten.

Det blev inte så lyckat att komma till Avesta. I Rävsko hade vi nära till naturen. Vi hade vant oss vid stöva fritt i skogar och ängar, vi fiskade och plockade bär och svamp, det var ett fritt och lyckligt liv.

I Avesta fanns inget av detta. Vi blev tvungna att söka oss nya intressen och nya kamrater. Och till hösten började jag i folkskolans sjätte klass. Det blev otrevligt. Mina nya klasskamrater ansåg sig som stadsbor och jag var en lantis. Och en sådan måste visas, att han var värdelös. En talför kille som hette Göran ledde plågoandarna. Det pågick en tid, men till slut brast det för mig och det blev ett häftigt slagsmål med Göran.

Kampen slutade med att Göran fick näsblod. Jag blev rädd när jag såg blodet. Till min stora förvåning kom flera av flickorna i klassen och tröstade mig och sa att jag gjort rätt. Tja, rätt eller inte, efter den sammanstötning fick jag vara i fred.

Under lektionerna var det lugnt. Vår lärare hette Polsjö, och för honom hade vi verkligen respekt. Flera av pojkarna var rädda för honom. Tyvärr var han sjuk under långa perioder. Då hade vi en vikarie, som var hustru till Avestas borgmästare herr Persson. Under hennes tid blev det stök och bråk i klassen, och ingen verkade lyssna på hennes vädjande röst.

Det blev kallt att bo i lägenheten. Lars Johan var fastighetskötare för sitt eget hus. Han var snål och sparade på allt. Våra värmeelement var sällan riktigt varma och varmvatten saknades ofta. Lars Johan tog hand om spilloljan från Holgers verkstad och använde den i oljepannan. Idag

skulle det antagligen anses som miljöbrott om man gjorde så. Dessutom var det svårt att få den svarta och smutsiga oljan att brinna i oljepannan. Det blev ideliga driftsstopp. Antagligen tog Lars Johan det med ro, det gick ju inte åt så mycket olja om man hade driftsstopp.

Min mor trivdes inte i Avesta. Hon kom aldrig på god fot med fruarna i omgivningen. Den enda hon tyckte om att ha kontakt med var Ester, Men hon bodde ju i Högbo och dit var det 3 kilometer. Så det blev inte så ofta hon träffade henne.

Närmaste grannar var Holger och hans fru Herta. Min mor och Herta delade på trappstädningen i huset. De hade nog olika uppfattning om hur städning skulle utföras. Herta fuskade, tyckte min mor.

Herta skötte även städningen på verkstadens kontor och personalutrymmen. Min far brukade klaga över hur städningen blev. När Holger och Herta var bortresta på semester, bad min far att mor skulle snygga upp utrymmena. Min mor har alltid varit noggrann, egentligen alltför noggrann. Så det blev en stor uppfräschning av väggar och golv samt alla bord, stolar och andra inventarier. För detta fick hon mycket beröm av Rune och alla andra på verkstaden.

Sedan blev det tråkigheter. Herta kom hem och upptäckte den stora städningen. Hon blev arg och känd sig mycket förolämpad. Det dröjde sedan länge innan hon ens pratade med min mor.

Fru Pollack Hertas gamla mor bodde hos sin dotter. Hon gjorde inte mycket väsen av sig. Men han hade en vana som man både skrattade åt och irriterade så på. När hösten kom och morgnarna blev mörka behövdes god belysning i verkstaden. Innan det blivit ljus ute slocknade belysningen. Det var fru Pollack som smugit in och slagit ifrån strömmen. Naturligtvis tände man igen och det var ingen skada skedd. Men nog var det tråkigt att hon kom varje morgon och upprepade sitt påhitt.

I samma hus bodde en tysk vid namn Schumacher, hand hyrde lägenheten ovanför Holger och Hertas bostad. Ovanför vår lägenhet bodde en elektriker, som använt en elektrisk kaffekokare så energiskt att kaffet kokat över och runnit ner i trossbotten och ut genom husets yttervägg.

Hyresvärden Lars Johan tyckte förstås det var hemskt. Han var inte förtjust i barn och speciellt inte i tonåringar. Därför måste den fula fläcken vara vårt fel. Han tog inga argument som talade för motsatsen. Min mor blev mycket upprörd över anklagelserna.

Rune var anställd på Holgers verkstad. Han utförde alla slags arbeten i metall: svarvning, svetsning, montering och mycket annat. På grund av sin erfarenhet inom dessa områden blev han arbetsledare och ett slags verkmästare för övriga anställda på Holgers verkstad. Allt kom snart att

krets kring honom. Verkstadsägaren Holger var inte lika energisk. Han var morgontrött och kom ofta inslätrande på verkstaden när halva arbetsdagen redan gått och försökte hitta något som var fel eller något som inte stämde med hans åsikt om hur arbetet skulle utföras. De drabbade tyckte inte hans anmärkningar var befogade. Flera ruskade på sina huvudena och flinade.

Rune utför svarvarbete

Rune var noggrann och plikttrogen och arbetade ofta sena kvällar för att klara lovade leveranstider.

Efter en tid blev Holger och Rune kompanjoner. De skulle sälja motorcyklar. Lokalen hade Holger och bokföringen tog Rune på sig. De fick agenturen på BMW och en rad andra motorcykelmärken. Rune tog också på sig att sköta försäljning av de trafikförsäkringar som kunderna behövde.

En händelse gladdes jag över. Min far hade lite problem med motorcyklar, som såldes på avbetalning. Det gällde uträkning av kundens månatliga avbetalningar. Han behövde ett enkelt sätt att räkna ut vad kunden skulle betala.

Jag berättade att jag lärt mig i skolan hur man räknade ut dem. Sedan ställde jag upp en formel som han kunde använda. Jag blev både förvånad och glad, när min far accepterade formeln och genast började använda den.

Rune fick allt mer arbete att sköta. Och Holger gjorde det enkelt för sig. Han hänvisade alltid till Rune. Eftersom vår lägenhet låg i samma hus som verkstaden där min far arbetade, så stördes han ofta av att kunder dök upp under kvällar och helger. Det var alltid han som fick ta hand om de hjälpsökande.

Naturligtvis fick min far en stor längtan efter frihet från allt övertidsarbete. Mina föräldrar sökte därför under en lång tid efter ett lämpligt fritidshus där de kunde finna lite lugn och ro. Det blev många bilturer runt i bygden omkring. Till slut hittade de ett lämpligt litet torp. De tyckte att det var så fint. Men kunde det vara till salu?

Paus under sökande efter eget torp

Året var 1958. Det kom en gammal man till verkstaden. Hans moped behövde lagas. Det visade sig vara ett enkelt fel och min far bad honom vänta medan han lagade mopeden. De kom i samtal. Hans namn var Crongård (eller lit mer exakt Olov Robert Crongård, född 1885-04-20 Tynderö). Han berättade att han bodde i ett torp med utsikt över Åsgarn. Då tyckte min far det var intressant. Min fru och jag har letat efter ett torp, som vi kunde få köpa och ha som sommarstuga, sa min far och beskrev torpet.

Men det är ju mitt torp i Kolarbo, som du beskriver, hade Crongård utropat. Sedan hade han stått tyst en stund innan han kom med sitt överraskande förslag. Du kan få köpa mitt torp, sa han, jag hade ändå tänkt sälja. Avståndet till Krylbo har blivit alldeles för långt på sista tiden.

Crongård brukade nämligen regelbundet gå på dans i Krylbo, och han tyckte det var jobbigt att resa så mycket mellan Kolarbo och Krylbo. Han

hade funderat på att flytta till en lägenhet i Krylbo. Han hade köpt torpet 5 år tidigare och bott där sedan dess. Det tiden kunde räcka, tyckte han.

Min mor blev förstås förtjust och därför genomfördes köpet av torpet i Kolarbo.

Min bror Pelle blev först att besöka Kolarbo. Han hade nämligen samma år träffat sin blivande fru Cissi och bjudit in henne och hela hennes familj till Avesta. Det skulle bli middag och Pelle hade beställt plommonspäckad fläskkarré. Efter maten ville min far visa deras nyinköpta torp i Kolarbo.

Kolarbo.

En dag tog min fars tålamod slut på arbetet. Holger hade år för år försummat att ge honom någon riktig löneförhöjning. Och nu var det en ung tämligen utbildad grabb, som Holger tänkte anställa. Han var son till någon i bekantskapskretsen. Och det är klart att han ska ha bra betalt, hade Holger sagt.

Som vanligt var Holger högröstad, så alla i närheten kunde höra samtalet. Lönesumman, som han nämnde överskred min fars lön. Och han var ju en kvalificerad svarvare.

Min far var mycket upprörd, när han berättade för min mor vad han hört. Nu förstår du äntligen, sa min mor. Holger har underbetalat dig under alla år. Min fars ansikte mörknade och blev en dyster stämning runt middagsbordet. Det blev inte mycket mer sagt, men det kändes, att det skulle bli konsekvenser.

En dag kom en man till verkstaden med ritningar i handen. Han ville ha hjälp med svarvning. Hans namn var Rune Nord, och han talade om att han hade en verkstad i Sala. Min far blev intresserad och Nord berättade om sitt företag. Det blev en lång diskussion, som avslutades med att Nord erbjöd min far anställning.

Naturligtvis accepterade min far. Han var ju besviken på Holger och ville komma därifrån.

Min fars beslut kom som en chock för Holger. Du skulle ha sagt att din lön var för låg, klagade han. Sen grät han och bad min far att stanna kvar. Men ingen kunde väl vara förvånad över att min far fullföljde sin avsikt att lämna Holger och hans verkstad.

Till Holgers fördel kan dock hållas, att han hade anständigheten att lämna min far ett alldeles utmärkt tjänstgöringsbetyg.

Sorgligt nog kunde Holger inte längre få sitt företag att löna sig, när min far slutat sin anställning och sitt kompanjonskap med Holger. Det blev konkurs.

Den 1966-12-06 kunde man läsa följande annons i Avesta Tidning:

SLUTFÖRSÄLJNING

på grund av rörelsens upphörande.

Fabriksnya mopeder, jättebilliga!

Motorcykel- och mopeddelar

samt alla tillbehör säljes till starkt reducerade priser.

Avesta Motor- & Mek. Verkstad

HOLGER ERICSON.

Karlbergsgatan 7. Tel. 507 47.

Han fick skylla sig själv, tyckte min mor. Det syntes på henne att konkursen var en glad nyhet för henne.

Sala.

Mina föräldrar kom till Sala 1964-07-01. De flyttade in på Åkragatan 7B, en trappa upp i ett hyreshus. Deras lägenhet bestod av 2 rum och kök

Nords verkstad, Nordmecano, där min far hade fått arbete, hade tidigare haft sin verksamhet i Östervåla. 1957 flyttades den till Sala.

Verkstaden låg på gångavstånd från lägenheten. Min far fick ansvaret för driften vid företaget. Han glädde sig åt det nya arbetet. De nya arbetsuppgifterna kändes stimulerande och utmanande. Han kände ingen saknad, när han tänkte på det gamla arbetet, bara lättnad.

Även min mor fick arbete. Min far körde hem lådor med metalldelar, som skulle monteras ihop. Min mor tog villigt åt sig uppgiften.

Arne fyllde 50 år under 1965. Eftersom min far var hans kusin, så blev mina föräldrar inbjudna.

Arne hade förberett festen med rikliga inköp av alkoholhaltiga drycker. Hans fru Ester hade dock inte fått tillräckliga pengar för matinköp till middagen.

Det blev en glad fest. Inbjudna gäster kom och gick. Esters strömmingslåda tog snabbt slut. Sedan fick gästerna nöja sig med kokt potatis, och även den tog slut. Min mor hjälpte till i köket och tog illa vid sig, när gästerna tittade in i köket och frågade om det fanns någon mat. Ester tog dock alla brister med jämnmod. Arne var ju nöjd och det var ju han som fyllde 50 år.

Efter en tid kom arbetsförhållandena i Sala att ändras. Nord hade sökt och fått lokaliseringsbidrag. 1966-07-01 ombildades företaget. Nu skulle verkstaden i Sala flyttas till Kramfors. Min mor ville inte flytta till Kramfors, men min far tyckte det verkade intressant. Han ansåg att det var en chans, som inte skulle komma fler gånger. Efter långa diskussioner med min mor gav hon till slut efter och därmed kom de i iväg till Kramfors.

Min far deltog aktivt i förberedelserna för verkstadens förflyttning till Kramfors.

Kramfors.

Mina föräldrar flyttade in på Finnmarksvägen 25 C.

Min far var helt engagerad i arbetet att få igång verkstaden på den nya platsen. Han blev ansvarig för avdelningarna för montering och provning. Det blev mycket övertid och vår mor fick till en början många och långa dagar av ensamhet i den nya lägenheten.

I Kramfors på Industrivägen 15 expanderade verkstaden och inriktade sig på hydraulik. Företaget tog konsekvensen av detta och bytte namn till Nordhydraulic AB. Det blev mycket nytt att lära för min far och han trivdes med det.

1967-10-01 blev han ansvarig för verkstadens kvalitetskontroll.

En stor fördel var att också min mor efter en tid fick ett heltidsarbete på Nords verkstad. Förutom monteringsarbete fick hon också ansvaret för lagret av material och delar. Det var ju viktigt att arbetet i verkstaden kunde fortsätta utan brist på nödvändiga delar eller material.

Min mor trivdes med arbetet i Kramfors och har under senare år ofta återkommit till hur hon arbetat och hur uppskattade hennes insatser varit. Många av arbetskamraterna var nybörjare, när det gällde verkstadsarbete. De kom ifrån skogsarbete och andra norrlandsspecialiteter och hade gått på omskolningskurser. Många av dem tyckte det nya var besvärligt och de bemötte det mesta och framför allt alla nymodigheter och alla förändringar med orden: ”det kommer aldrig att gå!” Ibland verkade det till och med som om de i sin frustration saboterade maskiner och materiel.

Kramfors innan vintern

På den nya platsen kom det kalla norrlandsvädret redan tidigt på hösten. Vintern blev kall, lång och mörk.

Min far tyckte att min mor behövde uppmuntras. Därför avtalades med hennes syster Tyra att de tillsammans skulle åka på en semesterresa till Italien. Kanske trodde Tyra att hon skulle bli bjuden på resan. I alla fall inbillade hon senare deras syster Märta att det var min mor som bjöd på resan.

Bilder från Nordhydraulic AB i Nord-Sverige 1967-09-08.

Verksamheten växte. Efter en tid organiserades arbetet om på Nords verkstad. Min far blev då utsedd till att arbeta som tidsstudieman. Det var

ett arbete som han inte alls trivdes med. ”Som tidsstudieman blir man ju osams med alla som arbetar”, ansåg han.

Han beslöt därför att söka efter ett nytt arbete. Och han visste att det fanns ett företag i Borås som sysslade med hydraulik. Det var dit han ville komma.

När han tog kontakt med Monsun-Tison, som företaget hette, fick han snabbt svar att han var välkommen dit.

Min far var glad över det nya arbetet. Min mor var säkert också nöjd med att lämna Norrland, men hon var ändå tveksam till Borås.

1968-10-14 lämnade min far Nordhydraulic.

Borås.

1968 fick min far alltså arbete på Monsun-Tison i Borås. Bostad erhöll de i ett hyreshus på Billdalsgatan 22.

Han trivdes mycket bra på det nya arbetet. Båda arbetskamraterna och arbetsuppgifterna passade honom. Han anpassade sig snabbt på den nya platsen.

Sämre gick det för min mor, som fick arbete med avsyning av tillverkade delar. Hon var alltför noggrann och underkände för mycket av de tillverkade delarna som producerades. Hon fick kritik för detta och blev nervös och osäker. Till slut fick hon söka läkare för sina besvär.

Lägenheten låg en halvtrappa över gården. Vi min fars 70-årsdag kom Ester och Arne och gratulerade. Den firades med middag, vin och sprit. Under kvällen kom min far och Arne i en häftig dispyt. Jag vet inte vad de tvistade om, men det var tydligt att känslorna stormade. Slutet på sammandrabbningen blev att Arne rusade ut på balkongen och slängde sig över räcket. Fallet blev inte så högt, men han hamnade i en reslig nyponhäck med många och kraftiga taggar.

Arne var tilltufsad och full med blesyrer, när de övriga festdeltagarna kom nerrusande. De hjälpte honom upp till lägenheten. Men någon omvårdnad ville han inte höra talas om. Han ville bara dra sig tillbaka och sova.

Berättelsen förvånade mig. Aldrig tidigare hade jag hört att det varit någon så stor ilska mellan min far och Arne.

Min far hade haft magbesvär under många år. Han hade gjort några sporadiska läkarbesök, och lyssnat till råd från goda vänner. Men ingen riktig bättring kom. När han till slut kom in till sjukhus i Borås var det för sent. Diagnosen blev cancer, och cancern var långt framskriden. Han dog 1975 endast 63 år gammal.

Det blev en chock för hela familjen. Vi gick som i en dimma. Trots att vi sett varningstecknen hade ingen av oss förstått att vår far kunde dö.

Begravningen blev en dyster historia. Vi bara gick där tysta och bleka och följde programmet, som begravningsbyrån satt ihop. Det blev både fint och stämmingsfullt men tungt. Borås kändes lite främmande. Och hade inte min fars kusin Arne och deras kamrat Gustav Johansson varit där, skulle ceremonin inte ha varit minnesvärd. Deras tal vid dödsbädden var känslosamma och högst personliga och avslutade i häftig gråt. Vi mera närstående stod tysta och imponerades av kamraternas ord. Och skämdes.

Efter kremeringen förde vi urnan med min fars stoft till Grytnäs kyrka. Vi samlades vid vår farfars grav. Församlingens kyrkoherde läste några ord

och urnan sänktes ner i graven. Solen lyste varmt och det kändes som vi tagit ett fint farväl av vår far.

Det blev en svår tid för min mor. Min yngsta bror Björn blev ett stöd för henne eftersom han bodde och arbetade i Borås. Min far hade en livförsäkring. Med stöd av dessa pengar köpte min mor och Björn ett hus på Döbelnsgatan 34. Det var Björns val. Min mor tyckte att huset var alldeles för stort för två personer.

Huset var i behov av en hel del renovering och trädgården var vildvuxen. Min mor föredrog arbetet med trädgården, men deltog också med liv och lust i arbetet med att reparera och förbättra husets standard. Det första stora arbetet var att byta ut alla fönster i huset mot nya treglasfönster. Min mor var ju väl över 60 år gammal och Björn inte så utpräglat stark eller kraftig. Vi förvånade oss över att de presterade sådana kraftprov. Men fint blev det.

I över 20 år hade livet sin stilla gång. Min mor och Björn hade trädgården och blommorna som gemensamt intresse. Odlingarna blev alltmer prunkande och det stora huset moderniserades på ett ömsint sätt. När de fick besök visade de stolta upp alla sina blommor och odlingar.

Huset på Döbelnsgatan 34, som min bror Björn köpte.

1998 fick vi alla åter en svår chock. Björn dog i cancer. Värst var det för min mor, som ännu en gång förlorade sitt stöd i livet.

Björn hade varit sjuk en längre tid. Ingen av oss övriga i familjen visste dock något om hur allvarligt läget var. Till slut kom Björn in till Borås lasarett. Vi fick reda på att han lades in, men vi förstod inte att han var svårt sjuk. Därför blev det en chock när jag fick ett telefonsamtal från Borås lasarett. Det var nära slutet för Björn och jag anmodades att omedelbart åka till Borås. Min styvson Mattias körde mig från Upplands Väsby till Borås.

Jag kom till lasarettet nära midnatt, men då var det för sent. Björn hade redan dött. Min mor berättade, att Björn ända in i det sista försökt trösta henne och sagt att allt nog skulle bli bra.

Min mor fick åter en svår tid. Hon bodde kvar i huset, men hade svårt med nerverna. Det blev flera sjukhusbesök och behandlingar.

Vi försökte åka ner oftare till Borås och min mor besökte oss i Stockholm under de stora helgerna. Det blev en gradvis anpassning och till slut kom min mor att må allt bättre. Min mor blev bekant med sina grannar Esa och Oili Blom. De var hjälpsamma och tog med min mor i sin bil varje vecka, när de handlade mat.

Livet stabiliserade sig. Vi besökte min mor så ofta vi kunde och hon var upp till oss i Väsby åtminstone till jul, påsk och midsommar.

Min mor var lite över 90 år gammal, när jag frågade om det inte vore bra för henne att få en rullator. Hon tittade förebrående på mig och svarade: Rullatorer, det är ju bara gamla som har sådana!

Det gick bra länge, men en dag ringde Oili och talade om att min mor ramlat och slagit sig, när det var ute och handlade mat. Jag var på landet, när Yvonne fick telefonsamtalet om olyckan. Oili berättade, att hon hade velat köra min mor direkt till sjukhuset, men vågade inte på grund av hennes motstånd.

Vi åkte ner till Borås tillsammans med Gunilla. Det blev sent innan vi var framme i min mors bostad.

Vi var trötta och lite villrådiga, men det var Yvonne som tog kommandot. Hon ringde omgående efter ambulans. Den kvinnliga sjuksystem på ambulansen blev upprörd över att vi väntat så länge, innan vi ringde efter hjälp. Sjukvårdarna bar raskt ut min mor i ambulansen.

Gunilla och Yvonne följde med till sjukhuset, medan jag, som rattat bilen under nerresan fick vila mig.

På morgonen kom de tillbaka och berättade att min mor brutit lårbenshalsen. Hennes läkare hade sagt att vi fick bereda oss på att hon skulle bli kvar en längre tid på sjukhuset.

Efter operationerna, det visade sig efteråt att det blivit två, var min mor svag. Vid vårt första besök på sjukhuset kände hon inte igen oss. Det var först efteråt, när hon berättade om sina hallucinationer och våldsamma mardrömmar, som vi förstod hur mycket narkotiska bedövningsmedel hon fått.

Rehabiliteringen skedde på Sjöbo sjukhem. Min mor klagade mycket och berättade märkliga historier om medpatienterna. Jag blev oroad och pratade med personalen. I efterhand ångrar jag detta. Jag har nämligen förstått att min mors underliga berättelser sannolikt berodde på att hon hade rester av de narkotiska bedövningspreparaten kvar i blodet.

Inte långt efter att min mor rehabiliterats och kommit i någorlunda god form, så föll hon igen och bröt sin andra lårbenshals. Så följde åter en gång en tid på sjukhuset och därefter flera veckor på Hulta vårdhem. Eftervården blev lugnare där. Kanske hade hon inte fått så stora doser bedövningsmedel den här gången.

När hon kom hem fick hon en större uppbackning av hemtjänsten. Och Oili Blom, hennes snälla granne har fortsatt att komma en gång i veckan och hjälpa henne med nödvändiga matinköp. Tillsammans med sin man Esa har hon under många år varit ett stort stöd för min mor.

Inga har funderat mycket över sitt liv och jag är glad över att hon låtit mig ta del av sina många minnen. Hennes berättelse ger oss en intressant inblick i hur hon kämpat under sitt långa strävsamma liv.